

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І СУСПІЛЬНИХ НАУК

**Методичні рекомендації з освітньої
компоненти**

«ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН 1815 – 1918 РР.»

*(для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності 291-
міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії у вищих навчальних закладах
III-IV рівнів
денної форми навчання)*

Київ – 2025

УДК 94:327”1815-1918”(4)

Викладено загальні методичні рекомендації щодо вивчення освітньої компоненти (ОК) «Історія міжнародних відносин 1815 – 1918 рр.» для студентів другого курсу денної форми навчання спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії НУБіП України. Видання містить теми лекційних та семінарських занять, теми рефератів та рекомендації по їх написанню, контрольні питання до кожного модуля та іспиту, список рекомендованої літератури. У додатках наведені критерії оцінки знань студентів, рекомендації щодо виконання індивідуальної науково-дослідної роботи та питання, на які необхідно звернути увагу при підготовці до іспиту тощо.

Рекомендовано до видання вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № від 2025 р.).

Укладач:

канд. іст. наук, доц. С. К. Асатуров.

Рецензенти:

доктор історичних наук, проф. Білан С. О.
доктор політичних наук, проф. Перепелиця Г. М.

Навчально-методичне видання

«Історія міжнародних відносин 1815 – 1918 рр.»

(для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії денної форми навчання)

Видання друкується в авторській редакції

Підписано до друку ... 2025 р.

Ум. друк. арк.

Наклад прим.

Формат 60 x 84 1/16.

Обл.-вид. арк.

Зам. №

Надруковано в ТОВ «Центр поліграфії «КОМПРИНТ»
м. Київ, вул. Предславинська, 28

З М І С Т

Вступ	4
Цілі і завдання ОК «Історія міжнародних відносин 1815 - 1918»	24
Загальні методичні рекомендації	30
Тематичний план лекцій	48
<i>Змістовий модуль 1. Історія міжнародних відносин та дипломатії 1815 – 1918 рр. як навчальна та наукова дисципліна</i>	48
<i>Змістовий модуль 2. Міжнародні відносини 1815 – 1871рр.</i>	49
<i>Змістовий модуль 3. Міжнародні відносини та дипломатія 1871 – 1918 рр.</i>	54
Теми та плани семінарських занять	49
	54
	69
Список рекомендованої літератури	

Д О Д А Т К И

А. Критерії оцінювання знань студентів	80
Б. Методичні рекомендації та вимоги щодо виконання індивідуальної науково-дослідної роботи (ІНДР)	85
В. Зразки оформлення титульного листа, плану та літератури при написанні рефератів та індивідуальних наукових досліджень	88
Г. Орієнтовні екзаменаційні питання	91
Д. Зразки тестового блоку екзаменаційного білету	94
Е. Приклади екзаменаційних білетів	104

ВСТУП

Відомо, що міжнародні відносини (МВ) та дипломатія (Д) з'явилась ще у прадавні часи. Її витoki знаходимо вже у родовому суспільстві. Проте про МВ і Д у їх справжньому розумінні може йтитися лише із появою і розвитком держави, адже вони є частиною політичної надбудови. Їх характер визначається суспільними стосунками, що вони є властиві різним соціально-економічним формаціям.

Що ж таке «міжнародні відносини» як явище суспільного життя у світовому контексті? Передусім, спробуємо дати визначення цієї категорії.

Із багатьох існуючих на сьогодні формулювань поняття Міжнародні відносини нам уявляється найбільш логічним наступне: *Міжнародні відносини – це є системна сукупність політичних, економічних, культурних, ідеологічних, правових, військових, дипломатичних та інших зв'язів й взаємовзаємин між державами і системами держав, між основними соціальними, економічними, політичними силами, організаціями та рухами, що вони діють на світовій арені. Це є також взаємини між всіма названими суб'єктами і мвжнародними організаціями, а також міжнародними організаціями між собою.*

При цьому основну роль у МВ відіграє міждержавна взаємодія.

МВ розрізняються по системах чи то типах, відповідно до суспільно-економічних формацій. Вони постають та розвиваються залежно від закономірностей становлення формацій, під впливом різноманітних факторів, серед яких визначальним є співвідношення сил на міжнародній арені.

При визначенні місця й ролі тієї чи іншої держави чи то групи країн у системі МВ на перший план виходять внутрішні економічні та соціальні процеси, що вони відбиваються у *зовнішній політиці та дипломатії держав.*

Сьогодні відносини між державами визначаються зокрема нечуванним загостренням боротьби провідних країн за джерела сировини, ринки збуту, за сфери застосування капіталу, за світове панування.

Сучасні МВ визначаються підвищеним динамізмом, глобалізацією, а останнім часом ще й боротьбою глобалістів та їх супротивників за чергове переформатування балансу сил у світі.

Можна спостерігати також зростання кількості та певне посилення активності *міжнародних міжурядових та неурядових організацій*.

Відзначимо, що сучасні МВ розвиваються, як ніколи до того, на тлі підвищення ролі інформаційного чинника в житті людства планети.

У системі міжнародних взаємин кожна держава проводить власний курс, намагаючись якомога повніш забезпечити власні інтереси у світовому гуртожитку. Такі дії держав прийнято називати зовнішньою політикою (ЗП) на відміну від політики внутрішньої, скерованої на збереження й зміцнення інституціональних засад існування в середині країни.

У статті 18. Конституції України говориться:

Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права.

Засади внутрішньої і зовнішньої політики визначають принципи та пріоритети державної політики у відповідних сферах.

Щодо нашої держави, то засади її ЗП, як сказано у ст. 2 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», ухваленого Верховною Радою України (ВР) 1 липня 2010 р., базуються на безумовному додержанні Конституції України, на загально визнаних принципах і нормах міжнародного права, захисті національних інтересів держави, утвердженні України як повноправного і авторитетного члена світового співтовариства.

Зовнішня політика ґрунтується на таких принципах:

суверенна рівність держав;

утримання від загрози силою, або її застосування проти територіальної цілісності, або політичної незалежності будь-якої іноземної держави;

повага до територіальної цілісності іноземних держав та непорушності державних кордонів;

вирішення міжнародних суперечок мирними засобами;
повага до прав людини та її основоположних свобод;
невтручання у внутрішні справи держав;
взаємовигідне співробітництво між державами;
сумлінне виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань;
пріоритет загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права перед нормами і принципами національного права;

застосування Збройних Сил України лише у випадках актів збройної агресії проти України, будь-яких інших збройних зазіхань на її територіальну цілісність і недоторканність державних кордонів, боротьби з міжнародним тероризмом та піратством або в інших випадках, передбачених міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

застосування міжнародних санкцій, контрзаходів та заходів дипломатичного захисту відповідно до міжнародного права у випадках міжнародних протиправних діянь, які завдають шкоди Україні, її громадянам і юридичним особам;

своєчасність та адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам Україні, її громадянам і юридичним особам.

Щодо власне засад ЗП, то ст. 11 Закону «Про засади зовнішньої і внутрішньої політики» дає наступне тлумачення:

Україна як європейська держава здійснює відкриту зовнішню політику і прагне рівноправного взаємовигідного співробітництва з усіма заінтересованими партнерами, виходячи насамперед з необхідності гарантування безпеки, суверенітету та захисту територіальної цілісності України.

Основними засадами зовнішньої політики є:

забезпечення національних інтересів і безпеки України шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальноновизнаними принципами і нормами міжнародного права;

забезпечення дипломатичними та іншими засобами і методами, передбаченими міжнародним правом, захисту суверенітету, територіальної цілісності та непорушності державних кордонів України, її політичних, економічних, енергетичних та інших інтересів;

використання міжнародного потенціалу для утвердження і розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, її сталого економічного розвитку;

створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації, її економічного потенціалу, історичної свідомості, національної гідності українців, а також етнічної, культурної, мовної, релігійної самобутності громадян України усіх національностей;

утвердження провідного місця України у системі міжнародних відносин, зміцнення міжнародного авторитету держави;

сприяння міжнародному миру і безпеці у світі, участь у всеосяжному політичному діалозі для підвищення взаємної довіри держав, подолання традиційних і нових загроз безпеці;

поглиблення співпраці з Організацією [Північноатлантичного договору](#) з метою набуття членства у цій організації;

підтримка зміцнення ролі міжнародного права у міжнародних відносинах, забезпечення дотримання та виконання чинних, вироблення нових принципів і норм міжнародного права;

запобігання конфліктам у регіонах, що межують з Україною, та врегулювання наявних конфліктів;

забезпечення захисту прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном;

створення сприятливих умов для задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, підтримання з ними сталих зв'язків;

забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі;

підтримка розвитку торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва України з іноземними державами на засадах взаємної вигоди;

забезпечення з метою повноцінного економічного розвитку, підвищення добробуту народу інтеграції економіки України у світову економічну систему;

розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в

національну економіку в інтересах її реформування, модернізації та інноваційного розвитку;

підтримка інтеграції України у світовий інформаційний простір.

Визначення та реалізація засад внутрішньої і зовнішньої політики здійснюються на основі тісної взаємодії та координації зусиль Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади у цьому напрямі.

Визначені цим Законом засади внутрішньої і зовнішньої політики мають ураховуватися під час розроблення проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів.

Повноваження щодо визначення та реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики здійснюють:

Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади в Україні - шляхом визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, внесення у разі потреби змін до цього Закону, законодавчого регулювання відносин, спрямованого на впровадження засад внутрішньої та зовнішньої політики у відповідних сферах, здійснення кадрової політики в межах, визначених [Конституцією України](#), здійснення парламентського контролю;

Президент України як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина - шляхом звернення із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України, в яких пропонується визначення, коригування засад внутрішньої і зовнішньої політики з урахуванням внутрішнього і зовнішнього становища України, здійснення керівництва зовнішньополітичною діяльністю держави, керівництва у сферах національної безпеки і оборони держави, реалізації права законодавчої ініціативи, зокрема щодо внесення змін до цього Закону, застосування права вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів, у тому числі з підстав їх невідповідності визначеним цим Законом засадам внутрішньої і зовнішньої політики, здійснення кадрової політики в межах, визначених Конституцією України, видання на виконання Конституції і законів України указів та розпоряджень;

Рада національної безпеки і оборони України як контролюючий та координуючий орган у сфері національної безпеки і оборони при Президентові України - шляхом розгляду на своїх засіданнях стратегічних питань забезпечення національної безпеки і оборони, здійснення координації та контролю за діяльністю центральних та місцевих органів виконавчої влади у сферах національної безпеки і оборони;

Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади - шляхом забезпечення здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, спрямованої на реалізацію засад такої політики, забезпечення розроблення з метою реалізації цих засад у відповідній сфері проектів законів та інших нормативно-правових актів, проведення експертизи таких проектів на відповідність засадам, визначеним цим Законом, здійснення координації роботи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та спрямування її на забезпечення реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у відповідних сферах суспільного і державного життя, здійснення кадрової політики в межах, визначених [Конституцією](#) та законами України, реалізації права законодавчої ініціативи та видання в межах своєї компетенції постанов і розпоряджень;

центральні та місцеві органи виконавчої влади, інші державні органи - шляхом участі в межах своєї компетенції у формуванні та реалізації внутрішньої і зовнішньої політики у відповідній сфері, розроблення в межах наданих повноважень проектів законів та інших нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію засад внутрішньої і зовнішньої політики, здійснення кадрової політики в межах, визначених законодавством;

органи місцевого самоврядування - шляхом вирішення в межах Конституції і законів України питань місцевого значення у відповідних сферах внутрішньої політики та у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

У реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики беруть участь політичні партії, громадські організації у порядку, передбаченому законом.

Контроль за дотриманням засад внутрішньої і зовнішньої політики здійснюється Верховною Радою України, Президентом України, Радою національної безпеки і оборони України, Кабінетом Міністрів

України, іншими органами державної влади у межах їх повноважень, визначених [Конституцією](#) і законами України.

Отже, враховуючи вищенаведене й виходячи із багатовікового досвіду міжнародних відносин, нам уявляється обґрунтованим й логічним дати наступне визначення поняття «Зовнішня політика», а саме:

Зовнішня політика – це є загальний курс держави у міжнародних відносинах, що він є спрямований на захист її національно-державних інтересів у світовому просторі у будь-який спосіб.

Одним із найважливіших засобів здійснення зовнішньої політики держави у світовій системі міжнародних відносин є дипломатія. А у стародавньому світі дипломатія власне виконувала зовнішньополітичні завдання тодішніх рабовласницьких держав.

Дипломатія - це є офіційна діяльність голів держав, урядів, спеціальних органів зовнішніх зносин та спеціально уповноважених осіб щодо здійснення цілей й завдань зовнішньої політики держав, а також захисту прав і інтересів держав за кордоном мирними способами.

Критеріальними ознаками дипломатії є:

- належність до сфери міжнародних відносин, зовнішньої політики держави;
- перемовини як основний інструмент міждержавних стосунків;
- наявність інституту державних службовців, що вони безпосередньо ведуть справи, які є передбачені статутом дипломатичної служби будь-якої держави, дипломатів, чи так званого дипломатичного апарату.

Щодо третьої складової — кадрового забезпечення дипломатії — надзвичайно влучними є слова відомого французького фахівця в цій галузі Жюля Камбона, який стверджував: «Я не знаю діяльності більш різноманітної, ніж професія дипломата. В усякому разі немає такої професії, де було б так мало твердих правил і так багато того, що засновано на традиції; де для успіху потрібна була б надзвичайна наполегливість, і де б сам успіх такою мірою залежав від випадку; де

б потрібна була сувора дисциплінованість, і де особа повинна була б мати твердий характер та незалежність у міркуваннях».

Слово «дипломатія» походить від грецького слова «диплома» - у Прадавній Греції таку назву мали здвоєні дощечки із закарбованими на них письменами, що їх надавали посланцям в якості таких собі, як сказали би сьогодні, ввірчих грамот і документів, які засвідчували їх повноваження. Як позначення діяльності держави в галузі зовнішніх зносин термін «дипломатія» входить у загальний обіг переважно у країнах Західної Європи з кінця XVIII ст.

Роль дипломатії як знаряддя зовнішньої політики держави завжди була надзвичайно великою. Адже навіть між варварськими племенами існували більш-менш стабільні відносини, відбувалися перемовини, укладалися угоди і союзи економічного та військово-політичного характеру. Багатий матеріал для розуміння витоків дипломатії як одного із видів державної діяльності дає історія Стародавнього Єгипту. В одній із гробниць було знайдено зображення міністерства закордонних справ, його канцелярії та архіву, що воно датується 1400 р. до н. е. Це свідчить про те, що Давній Єгипет підтримував різнобічні стосунки із сусідніми державами, а відтак проводив активну дипломатичну діяльність. Тому не випадково, що перший міжнародний договір, відомий історії, було виявлено саме в Єгипті. Цей договір про союз було укладено приблизно в 1296 р. до н. е. між єгипетським фараоном Рамзесом II та царем хеттів Хатгасілем, і виконаний він був за всіма правилами дипломатичного мистецтва.

Найважливіші міжнародні проблеми вже тоді вирішувалися за допомогою дипломатії. Коли в середині VI ст. до н. е. перський цар Кір розпочав здійснення своїх завойовницьких планів, він проводив ретельну дипломатичну підготовку перед кожною військовою операцією. Зокрема, в 558 р. до н. е. Кірові вдалося створити союз перських племен, завдяки якому у 539 р. була завойована Вавилонія.

Широко застосовувалася дипломатія в зовнішній політиці міст-держав Стародавньої Греції. Такі державні діячі й дипломати, як Фемістокл та Перікл, котрі прагнули встановити гегемонію Афінів над усією Елладаю, й особливо цар Філіп Македонський, який здійснив об'єднання Греції під контролем власної Македонської держави, стоять урівень з видатними дипломатами будь-яких часів.

Боротьба славнозвісного карфагенського полководця Ганнібала проти Риму під час другої Пунічної війни супроводжувалась

широкомасштабними дипломатичними заходами з обох сторін. Так, перемога Ганнібала при Каннах у 216 р. до н. е. була підготовлена його дипломатичною діяльністю. Він схилив на свій бік численні племена Піренейського півострова, Галлії та інших земель. Розраховуючи на допомогу народів, що вони потерпали від римлян, Ганнібал рухався на Італію через Іспанію та Галлію. Водночас римляни, намагаючись паралізувати дипломатичні успіхи Ганнібала, домоглися підтримки сусідніх Карфагену нумідійських царів у Африці, домовитися з якими карфагенським дипломатам не вдалося. Надії Ганнібала на підтримку племен Середньої Італії не виправдалися. У результаті римляни завдали поразки спочатку загонам брата Ганнібала Сетубала 207 року до н. е. при Метаврі, а зрештою розгромили й військо самого Ганнібала у 202 р. до н. е. при Замі у Африці. Цим поразкам сприяла також успішна для римлян війна (214—205 рр. до н. е.) проти союзника Ганнібала—македонського царя Філіпа V, внаслідок чого він не зміг надати допомогу Ганнібалу. Так загинула Карфагенська держава, а місто Карфаген було зруйноване римлянами.

Що стосується Риму, як імператорського так і республіканського, то Н. Макіавеллі слушно наголошував, що дипломатія дала Римові більше, ніж усі війни разом узяті. Першим загрозливим застереженням, отриманим римлянами від германських племен, була поразка у 9 р. н. е. в Тевтобурзькому лісі римських легіонів, очолюваних римським намісником Квінтілієм Варом. Вудца германських племен Арміній, який намагався покласти край пануванню римлян на правому березі Рейну, в боротьбі проти свого могутнього супротивника вміло поєднував воєнні дії з суто дипломатичними акціями. Йому, зокрема, вдалося заручитися підтримкою військової верхівки племені херусків, яка досі перебувала під сильним впливом римлян, перетягнути на свій бік племена хаттів, хавків, бруктерів і сігамбрів, які зазнавали жорстоких утисків з боку римлян. Поразка Вара означала початок кінця Великої Римської імперії і, насамперед, започаткувала визволення германських племен з-під влади Риму. З тих пір Арміній вважається національним героєм Німеччини, уособленням незламності і духовної цілеспрямованості.

Після розвалу Римської імперії настає епоха середньовіччя. Вся державна структура західноєвропейського суспільства розпалася, залишався лише один центр, який мав певні Можливості і прагнув поновити цю структуру. Таким центром була Римська церква, глави

якої —папи, —використовуючи релігію як засіб впливу на варварські племена, створили нову дипломатію, яка забезпечила їхнє власне суспільне піднесення і вселенську владу.

З іншого боку, на протилежному кінці Європи, в її південно-східній частині Візантія змогла, насамперед завдяки своїй вмілій дипломатії, вистояти під натиском варварських племен і продовжити своє існування ще на ціле тисячоліття. За цей час роль церкви в західноєвропейському суспільстві значно зросла, вона стала, по суті, єдиною впливовою силою не тільки в духовному житті, а й політичному. Так, у 1000 р. у Пуатьє рада французьких єпископів проголосила «війну війні» і ухвалила постанову, що вона зобов'язувала церковних ієрархів активно протистояти міжусобним війнам феодалних князів. Ішлося, як зазначає Ан. Камінський, про «практичне здійснення Божого миру». Концепцію Божого миру висунув єпископ Гі д'Анжу, який видав приписи, що вони обмежували застосування збройних засобів боротьби, і доклав значних зусиль задля мобілізації церкви з метою вчинити моральний тиск на прихильників війни. Це сприяло зміцненню не тільки духовної, а й політичної позиції церкви, особливо її керівної ієрархії.

Згодом, коли середземноморська Європа в результаті хрестових походів у XIII—XVI ст. набрала нового вигляду (розвиток торгівлі та мануфактури, розквіт архітектури, мистецтва, поява нових міст тощо), дипломатія в руках пап, венеціанських дожів, очільників італійських міст-держав, візантійських імператорів, які боролися між собою за сфери економічного, військового та політичного впливу, за нові джерела збагачення й водночас вели запеклу боротьбу проти своїх французьких і німецьких конкурентів, набуває колосального, принципово нового значення.

Відома дослідниця історії формування італійської дипломатичної служби Т. Зонова пише з цього приводу: «До середини XV ст. звичай призначати постійних представників, що він утвердився між Міланом, Флоренцією та Неаполем, поступово поширюється на інші італійські міста. Примат Італії в заснуванні постійних представництв пояснювався також і порівняно військовою слабкістю її міст-держав, змушених виявляти постійну пильність перед могутнішими арміями, які були готові підкорити собі півострів. Більш могутні централізовані держави, наприклад Франція, в цей період обмежуються посиленням за кордон лише надзвичайних короткотермінових місій».

Звичайно, в ті далекі часи міжнародні (міждержавні) стосунки ще не були постійними і не мали системного характеру.

Тому й дипломатія ще не могла здійснюватися постійними, спеціальними органами (інститутами), оскільки не була професійною. За кордон посилали чи приймали у себе в державі посольства, які, виконавши свою місію, поверталися додому і, зазвичай, припиняли своє існування. Спочатку це були навіть не посольства, в сучасному розумінні цього слова (тобто не йшлося про отримання загальних директив і можливість діяти в їх рамках на свій розсуд, залежно від обставин). Правдоподібно це були делегації, які діставали жорсткі вказівки як саме діяти і що говорити (іноді текст послання вивчався напам'ять і мав бути доведеним до адресата з абсолютною точністю). Ось чому в Стародавній Греції до складу таких делегацій входили актори, майстри художнього слова, у Стародавньому Римі — професійні промовці, так звані оратори-посли. Ще й сьогодні папських послів вищого рангу називають нунціями, тобто провісниками. Ці місії отримували інструкції від вищих органів влади своєї держави — від народного зібрання у Греції, від сенату — в Римі. Вони викладали свою справу гласно перед аналогічними зібраннями зарубіжних держав, після чого залишали зали засідань, аж доки там тривало обговорення почутого, а отримавши відповідь, відбували на батьківщину.

З установленням інституту особистої або олігархічної влади в ранніх середньовічних державах процедура зносин між ними і ведення переговорів суттєво змінюється: дипломатичні місії направляються від однієї особи, наприклад короля, персонально до іншої. Разом із тим, починаючи з XV ст., дипломатія починає набувати професійного характеру. Так, у 1446 р. міланський герцог Сфорца призначив Нікодемо да Понтремолі своїм постійним представником при дворі флорентійського герцога Козімо Медичі. Отож, це посольство тривало без перерви протягом цілих 20 років. У 1455 р. міланський посланник з'являється при неаполітанському дворі. З ініціативи герцога Сфорца в 1463 р. було направлено також постійне посольство до Франції. Посол Амбро де Малетта став першим постійним представником за межами Італії, про діяльність якого збереглося чимало історичних документів.

Проте це ще не означало, що застосування постійних представництв стало звичним явищем, а проїзд послів до країни призначення міг відбуватися вільно й безперешкодно. В ті часи

почуття недовіри до всіх іноземців узагалі, й послів особливо, набуло гіпертрофованих форм. Втім, останні користувалися до певної міри особистою та майновою недоторканністю. Не дивно, що інститут постійних представництв приживався повільно, з великими труднощами. В 1463 р., коли Франческо Сфорца направив міланського дворянина Малетту постійним послом при французькому дворі, король Людовік XI заявив з цього приводу: «Я хочу довести до відома вашого господаря, що французький звичай не збігається з італійським, тому що у нас посол, який постійно перебуває в країні, викликає підозру, а не любов, як це прийнято у вашій країні... Хай вряди-годи приїздять ваші послы, але хай довго не затримуються в нашій країні».

Постійні посольства як сталі інституції почали з'являтися в Європі лише після підписання Вестфальської мирної угоди 1648 р., яка є епохальною в історії розвитку міжнародних відносин. На Сході, в Японії, перші постійні посольства з'являються лише в другій половині XIX ст., після «насильницького відкриття» цієї країни. Спочатку гармати американського командора М. Перрі зіграли роль перших «вірчих грамот», і лише згодом у цій країні з'явилися перші іноземні — голландські, британські, російські, американські — купці, консули, дипломати.

Ще повільнішими темпами відбувалося утворення перших зовнішньополітичних відомств. Щоправда, вже у XIII ст. в Іспанії, Франції, а згодом і в Англії при монархах з'являються секретарі, які поряд із внутрішніми справами відали зовнішніми зносинами. Проте, по-перше, це дійсно були лише секретарі, які ретельно виконували волю своїх володарів, а, по-друге, вони тривалий час поєднували виконання як зовнішньополітичних, так і внутрішньополітичних функцій. Лише наприкінці XVIII ст. у переважній більшості європейських монархій визначаються особливі статс-секретарі з іноземних справ і формуються спеціальні дипломатичні відомства та інститути.

Історію сучасної, тобто класичної, дипломатії можна поділити на три великі етапи, кожен з яких, у свою чергу, ділиться на окремі періоди та підперіоди. Початком першого етапу вважається Віденський конгрес 1815 р. та Аахенський протокол 1818 р., які вперше встановили поділ на класи дипломатичних агентів («Положення щодо дипломатичних агентів»), заклали правила і традиції дипломатичного церемоніалу та протоколу. Саме на цьому

етапі формуються класичні правила геополітики та дипломатії. Ще у XVI ст. італійський вчений і дипломат Франческо Гвіччардіні вивів правило зовнішньої політики держави, в якому стверджувалося: «Не варто давати можливості своєму маленькому сусідові стати більшим, а великому сусідові стати ще більшим». Острівна Англія у своїй дипломатичній діяльності виходила саме з цього постулату. Вона пильно стежила за тим, щоб на узбережжях, близько розташованих до «острова», та на головних морських шляхах, що простягалися до Альбйону, виникали б лише невеликі держави і щоб ці держави, не доведи Господь, не стали більшими, або не були захоплені іншими. Саме через це Англія так переймалася незалежністю Голландії і Португалії. Утвердженню суверенітету цих країн вона всіляко сприяла і, насамперед, не стільки військовими, скільки дипломатичними методами. Лондон сприяв також відокремленню Норвегії від Швеції у 1905 р.

Початок другого етапу в історії дипломатії збігається із часами напередодні й завершенням Першої світової війни 1914—1918 рр. та облаштуванням повоєнного світу Версальською системою мирних угод, одним із головних наслідків яких було утворення Ліги Націй. Хоча й на цьому етапі дипломатії не вдалося врятувати людство від вселенської катастрофи 1939—1945 рр., вона стала більш зрілою, набула певних усталених міжнародно-правових форм.

Саме на цьому етапі ухвалено цілу низку конвенцій, які заклали основи сучасного дипломатичного та консульського права. Так, у 1911 р. було прийнято Каракаську конвенцію про консульські функції, у 1928 р.— Гаванську конвенцію про консульських чиновників. Водночас було прийнято «кодекс Бустаманте» (1928), названий за ім'ям його основного укладача — відомого кубинського вченого-міжнародника, професора А. Бустаманте. Цей документ став важливим колективним міжнародним договором, що він регулював функції консула. На сьогодні кодекс ратифікували більшість країн Центральної та Південної Америки.

Третій етап охоплює другу половину XX ст. Цей період різко відрізняється від усіх попередніх цивілізаційних спіралей розвитку людства. Ця нова якість базується на принципово нових технологіях і нормах економічного та соціально-політичного розвитку суспільства, нових інформаційних системах, гігантських змінах (на жаль, не завжди позитивних) у природному навколишньому середовищі. До того ж якісно нові політичні трансформації відбулися наприкінці 80-х

— початку 90-х років, коли світова теорія і практика біполярності світу зазнали історичної поразки і перед людством надзвичайно гостро постало питання — як жити далі за цих нових умов, щоб утримати рівновагу, не скотитись у провал загального хаосу?

Зазначимо, що саме на цьому етапі остаточно формується міжнародно-правовий кодекс дипломатії, «правила гри» стають універсальними і чітко визначеними. З прийняттям Статуту ООН у 1945 р., Конвенції про привілеї та імунітети ООН у 1946 р., Віденської конвенції про дипломатичні зносини в 1961 р., Віденської конвенції про консульські зносини в 1963 р., Конвенції про спеціальні місії 1969 р., Конвенції про представництво держав у їхніх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру в 1975 р. та цілої низки інших міжнародно-правових актів світова дипломатія отримала цивілізаційний інструментарій для ведення своїх справ у нових історичних умовах.

З огляду на ці обставини, професія дипломата в наш час набула ще більшої ваги. Дипломатія стала надзвичайно значущою, впливовою, відповідальною як за двосторонні, так і глобальні міждержавні стосунки. Класичний образ дипломата, виведений Бомарше, який вклав в уста Фігаро такий наказ дипломату: «Прикидатися, начебто не знаєш того, про що насправді знаєш, і ніби знаєш те, чого не знаєш, вслуховуватися в те, чого не розумієш, і не чути того, що розумієш, робити великий секрет із того, що не є таємницею, і усамітнитися з пером напоготові, щоб зробити глибокодумний вигляд у той час, як у голові нічого немає, удавати з себе важливу персону, насаждати шпигунів та утримувати зрадників, відклеювати печатки та перехоплювати листи і намагатися виправдати нищість засобів величчю мети», — не є вже актуальним, хоча деякі «риси» в цій характеристиці професії дипломата, звичайно, якщо сприймати їх з певною долею іронії, залишаються незмінними і в наш час. Безперечно, заувага видатного дипломата XIX ст. Талейрана про те, що мова дана дипломату, аби не виплескувати, а приховувати свою думку, є справедливою і нині. Можна також згадати вислів відомого французького дипломата Альберта Муссе, який у 1926 р. писав: «Здібним є той дипломат, хто з цікавістю слухає малозначні речі й виглядає байдужим, коли йдеться про речі для нього важливі». Все це правильно. Але перетягувати ковдру на себе жодна дипломатія світу сьогодні дозволити собі просто не може. Людство, як ніколи, щільно сидить в одному човні. І класична перемога, на зразок XVIII—XIX —

початку ХХ ст., однієї країни над іншою може стати початком кінця благополуччя не тільки її власного, а й загальнолюдського. Адже не зможуть вважати себе щасливими економічно благополучні Західна Європа та Північна Америка, коли Південь планети залишатиметься зоною голоду, неписьменності, зростаючого тероризму, епідемії, наркотиків, що все це призводить до прискореного вимирання людства.

Отже, роль дипломатії, а відтак й дипломата, з огляду на об'єктивні обставини, в наш час незмірно зростає. Саме він — Дипломат — у складних умовах сьогодення покликаний знаходити ефективні формули компромісу, розблоковувати конфлікти, попереджати негативний розвиток подій, давати урядам і президентам бездоганно зважені пропозиції та слухні поради. Це надзвичайно цікава і відповідальна професія.

Дипломатія є найважливішим засобом зовнішньої політики держави. Іноді слова «дипломатія» і «зовнішня політика» вживають у однаковому сенсі, наприклад, говорять про «принципи дипломатії» чи «принципах зовнішньої політики» тієї чи іншої держави або уряду.

Проте, ці поняття не є тотожними. Адже політика це є курс держави, визначення форм, завдань, змісту її діяльності. Цілі й інтереси держави, зокрема у міжнародних відносинах реалізуються зазвичай через офіційні зносини між урядами, але вони також здійснюються за допомогою торгівельних, культурних зв'язків, що вони підтримуються як органами державної влади, так й громадськими, і приватними структурами (корпораціями, банками, торгівельними фірмами, науковими установами, релігійними об'єднаннями тощо).

Можна сказати, що поняття Зовнішня політика і Дипломатія відносяться один до одного як план до його виконання.

Серед усіх засобів зовнішньої політики Д. посідає чільне місце. На відміну від інших засобів, кожне із яких має свої власні безпосередні завдання у діяльності держави, для неї єдиним завданням є здійснення зовнішньополітичних цілей держави, визначення необхідних для цього шляхів й механізмів. Завданням Д. є не тільки майстерне використання офіційних форм зносин між урядами чи успішний політичний вплив на іноземні держави у межах цих форм, але й поєднання таких форм з іншими засобами зовнішньої політики задля досягнення поставлених державою зовнішньополітичних цілей.

Основними формами дипломатичної діяльності є дипломатичні конгреси, конференції, або наради, тобто періодичні зустрічі представників держав, починаючи із від голів держав, урядів, міністрів закордонних справ, закінчуючи спеціальними уповноваженими з числа дипломатичних представників різних рангів; дипломатичне листування за допомогою заяв, листів, нот, меморандумів тощо; підготовка і укладання міжнародних договорів й угод, двосторонніх та багатосторонніх, що вони регламентують найрізноманітніші питання міждержавних стосунків; повсякденне представництво держави за кордоном її посольствами й місіями, ведення ними політичних та інших переговорів із дипломатичними відомствами країни перебування; участь представників держави у діяльності міжнародних організацій, універсальних і регіональних, загальнополітичних і спеціальних тощо; висвітлення у ЗМІ позицій держави з тих, чи інших зовнішньополітичних питань, публікація офіційної інформації стосовно подій міжнародного життя, офіційні видання міжнародних актів й документів.

Загальне керівництво дипломатичною діяльністю здійснюється урядом, безпосереднє оперативне керівництво – спеціальним *відомством закордонних справ*, що його очолює відповідальний член уряду (зазвичай, міністр закордонних справ).

Д., впливаючи на уряди, офіційних представників держави, а також на впливові політичні кола й громадськість іноземних держав, застосовує вельми багатоманітні методи, що їх конкретний характер залежить від умов, місця й часу.

У дипломатичних настановах, книгах з історії Д. вряди-годи Д. визначають як «науку про зовнішні зносини», чи то як «мистецтво перемовин» тощо. Але треба враховувати, що Д. як найважливіший засіб ЗП є частиною політики як такої. А політика це завжди і наука і мистецтво. Вона спирається на закони суспільного життя, що їх викриває наука, и політична діяльність, щоб бути успішною, має ґрунтуватися на наукових висновках. Застосування цих висновків задля зміни дійсності у напрямку сягання певних політичних цілей й є мистецтвом.

Все це стосується і Д. Дипломатична діяльність має спиратися на висновки низки наук: історія міжнародних відносин, історія окремих країн, країнознавство, економічні науки, науки, що вони є пов'язані із вивченням світового господарства й економік окремих країн, міжнародне право, державне право окремих країн тощо, що їх знання є вкрай необхідним задля правильної оцінки загальних умов й

окремих подій міжнародного та внутрішнього життя країн світу. Без такої оцінки, що вона має бути заснована на якнайповнішій інформації, Д. не в стані домогтися здійснення зовнішньополітичних цілей держави. Саме адекватне й точне врахування конкретних особливостей кожного історичного моменту є обов'язковим з погляду на необхідність наукового обґрунтування політики. Тільки спираючись на глибинне розуміння об'єктивних закономірностей розвитку сучасної епохи дипломати можуть сягти серйозних успіхів у своїй роботі.

Однак застосування висновків, що їх отримано на основі аналізу міжнародних відносин чи внутрішнього життя окремих країн у практичній поведінці дипломата не може бути порівняне із застосуванням наукової теорії до наперед встановленим даним. Методи дипломатичної діяльності є розраховані на досягнення певних цілей, що вони є пов'язані із зміною існуючої дійсності, і застосовуються у обставинах, що вони постійно змінюються. Це зовсім не є якісь стандартні, незмінні правила, адже досягнення за їх допомогою поставлених перед Д. зовнішньополітичних цілей чималою мірою залежить від конкретного способу дій уповноважених осіб з обох боків дипломатичного процесу. Формуючись протягом тривалого набуття історичного досвіду, методи, засоби, способи, прийоми, механізми, техніки та технології дипломатичної діяльності при їх творчому застосуванні доповнюються й корегуються відповідно до оточуючих умов. Тобто дипломатична діяльність стає мистецтвом, що у підґрунті має наукові висновки.

Зауважимо, що дипломатичне мистецтво не обмежується лише суб'єктивними властивостями дипломата – розумом, характером, обсягом знань тощо. Зрозуміло, що, як й будь-якому іншому мистецтві, особисті здібності відіграють не аби-яку роль, наприклад, вміння дипломата використовувати на користь власної держави обставини, що вони складаються на той чи інший момент, існуючи форми і методи зовнішніх зносин мають велике значення для успішної дипломатичної діяльності. Проте дипломатичне мистецтво треба розглядати у залежності від історичних, політичних, соціальних та інших умов, що за них мистецтво дипломатії розвивається та удосконалюється. У кінцевому підсумку дипломатичне мистецтво полягає у тому, щоб впливати на інші держави й міжнародні обставини у власних інтересах. Отже, методи й прийоми Д. обумовлюються, у першу чергу, цілями й завданнями тієї ЗП, що її здійснює Д. на практиці. В свою чергу, ЗП є прямим продовженням політики внутрішньої, відповідно й характер дипломатичного

мистецтва є щільно пов'язаний із політичним устроєм й соціальною природою держав, що вони є учасниками міжнародних відносин у кожному конкретну історичну добу. Тобто Д., форми її організації, методи й прийоми слід розглядати в історичному контексті, під кутом зору основних властивостей тієї чи іншої соціально-економічної формації.

Д. вже давно звертається до таких засобів у своїй діяльності, як публікація повідомлень про дипломатичні перемовини, дипломатичні прес-конференції, брифінги, заяви для преси тощо, виступи дипломатів на політичних заходах, у засобах масового інформування та інших. При дипломатичних відомствах (а іноді окремо від них) існують служби інформування та чималий пропагандистський апарат. Д. також широко застосовує й неофіційні засоби пропаганди.

Серед методів дипломатичної діяльності одним із перших є метод безпосередніх дипломатичних перемовин. Він широко застосовується як задля налагодження й підтримання співробітництва з іншими державами, так й задля мирного врегулювання проблем, пом'якшення напруги там, де вона виникає. Саме завдяки якнайінтенсивнішим перемовинам вдалось уникнути зіткнення у часи одного із найнебезпечніших світових конфліктів другої половини ХХ ст., так званої Карибської кризи 1962 р.

Велике місце у сучасній Д. посідає у різних формах ідеологічна, психологічна, інформаційно-історична боротьба, переможець у якій може із впевненістю розраховувати на реалізацію своїх геополітичних інтересів у сьогоднішньому глобалізованому світі.

24 серпня 1991 р. було оприлюднено Акт проголошення незалежності України. Українська історія вийшла на новий шлях свого державотворення. Вагомим чинником утвердження суверенітету нашої держави стає її зовнішньополітична діяльність. Відповідні державні структури покликані всіма доступними їм засобами, в тому числі й дипломатичними згідно з нормами міжнародного права зміцнювати суверенітет України, сприяти формуванню її позитивного іміджу на міжнародній арені як розсудливого, надійного та авторитетного члена світового співтовариства.

Якісно нові завдання за нових історичних умов постали перед Міністерством закордонних справ України, адже час вимагав виходу на новий етап дій по захисту інтересів держави на міжнародній арені.

Проте, не можна забувати чималу теоретичну й практичну діяльність абсолютно переважної більшості українських дипломатів

радянських часів, чиї зусилля протягом десятиріч приносили користь рідній Державі, допомагали як ближнім, так і далеким сусідам краще розуміти її історію, оцінювати невичерпний потенціал.

І сьогодні широко відомі в Україні й за її межами провідні українські вчені-міжнародники, дипломатии, організатори науки міжнародних відносин, що їх зусиллями створювалась, формувалась й досі підтримується на самому високому рівні державна система підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі міжнародних відносин.

Серед них — В. Л. Губерський, С. А. Аппатов, М. М. Белоусов, В. С. Білецький, В. Г. Буткевич, В. С. Бруз, Г. М. Буданова, С. В. Віднянський, В. І. Волковинський, С. П. Галака, О. І. Ганусець, В. Й. Голуб, В. І. Гулевич, А. Ф. Кізченко, П. Ф. Кирпенко, В. І. Кисіль, В. В. Копійка, А. І. Кудряченко, Б. І. Кучер, М. А. Кулінич, І. І. Лукашук, В. А., Манжола, В. П. Меньшов, І. О. Мінгазутдінов, П. Ф. Мартиненко, В. В. Пащук, І. А. Петерс, І. С. Покровська, О. В. Потехін, К. К. Сандровський, В. Ф. Сапожніков, Р. Г. Симоненко, В. С. Спицький, В. М. Ткаченко, А. С. Філіпенко, В. І. Циба, О. Г. Цветков, І.С. Хміль, В. М. Хонін, В. І. Чугайнов, А. М. Шлепаков, О. І. Шнирков, та багато інших.

Незабутніми є імена тих, хто закладав основи цієї системи: І. А. Василенка, В. А. Жебокрицького, О. К. Касименка, В. М. Корецького, Д. Кундюби, Д. З. Мануїльського, П. П. Удовиченка, Г. М. Цветкова, К. С. Забігайла, А. О. Джеджули, К. О. Джеджули, В. О. Лазні, А. К. Мартиненка, В. Я. Тарасенка та інших.

Серед державних навчальних закладів, що вони здійснюють підготовку кадрів для сфери зовнішніх зносин України, чільне місце належить Інституту міжнародних відносин Київського Національного університету імені Тараса Шевченка, який є флагманом національної школи підготовки фахівців-міжнародників. Випускники Інституту, серед яких не лише громадяни України, а й представники понад 100 держав світу, обіймають сьогодні провідні посади в зовнішньополітичних відомствах, органах державного управління, наукових центрах своїх країн.

Саме випускника Інституту, міністра закордонних справ України Г. Удовенка 1997 року було обрано Головою 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН. Ця подія свідчить не тільки про високі особисті якості

Г. Удовенка як дипломата-професіонала, а й про визнання української школи підготовки фахівців-міжнародників.

З 2015 р. до когорти вищів, що вони готують спеціалістів з міжнародних відносин, з повним правом приєднався Національний університет біоресурсів і природокористування України, на гуманітарно-педагогічному факультеті якого було засновано кафедру міжнародних відносин і суспільних наук.

Зазначимо, що за останні тридцять років у нашій державі створено фундаментальну філософсько-правову базу, яка допомагає визначити пріоритети та орієнтири як у практичній зовнішньополітичній діяльності, так і в сфері підготовки висококваліфікованих кадрів для дипломатичної служби країни. Основними документами є, насамперед, Конституція України, «Основні напрями зовнішньої політики України» (прийняті Верховною Радою України 2 липня 1993 р.), Закон «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», прийнятий 01 липня 2010 р., Положення про дипломатичну службу в Україні (затверджене указом Президента від 16 липня 1993 р.), Консульський статут України (затверджений указом Президента від 2 квітня 1994 р.) та ін.

Утвердження української державності супроводжується загальним зростанням інтересу до історичного минулого, зокрема, до історії участі країни у міжнародних відносинах, її зовнішньої політики та дипломатії. Важливою складовою цього процесу стає викладання історії дипломатії та міжнародних відносин у вищих навчальних закладах.

Історія міжнародних відносин – це є наука, що вона вивчає у контексті всесвітньої історії становлення стосунків між державами, їх форми, методи здійснення, формування відповідних офіційних органів, що вони призначені здійснювати зовнішню політику держави від прадавніх часів до сьогодення. Світова та здебільшого вітчизняна історіографія саме так розглядає історичні шляхи всесвітньої дипломатії як суцільний безперервний процес, у ході якого були створені відповідні форми її існування, починаючи від первісного суспільства до розвинутих форм сьогоденного міждержавного життя. Акцентується увага на історії та відповідної її еволюції, а також тих державних зовнішньополітичних інститутах, що були витворені людством на всіх етапах його історичного буття.

Історія міжнародних відносин, світової дипломатії вбирає в себе процеси виникнення і функціонування національних державних установ, правил поведінки, традицій тощо.

У цьому контексті період 1815 – 1918 рр. складає переважно так звану Віденську геополітичну епоху (Віденську систему міжнародних відносин), і є надзвичайно цікавим у науковому й пізнавальному плані з погляду на його значущість у формуванні подальшої, не виключаючи й сьогодення, всесвітньої системи міжнародних відносин.

І Віденський трактат, й акт про утворення Священного союзу, що його було підписано у Парижі 26-го вересня 1815 р., на довгі роки закріпили глибоко реакційні порядки у Західній Європі та Росії.

Особливо сильним у роки Священного союзу був реакційний вплив Олександра I на загальноєвропейські справи, що воно закріпило за ним прізвисько «жандарма Європи», на що він цілком заслужив, як й пізніше його брат Микола I, проте не забуваймо, що на превеликий жаль для прогресивних сил тодішньої Європи ці обидвоє не були єдиними її «жандармами». Разом із ними діяли Меттерніх, люди «білого терору» у Франції, неаполітанські Бурбоги, придушлива католицька реакція у Німеччині, Іспанії та Італії і відрізнялись від російських царів лише тим, що були слабкіші за них. Посперечались з ними у цьому контексті міг лише британський міністр герцог Веллінгтон, який вважав, що дисципліна у британській армії загине, якщо, боронь Боже, максимум штосів дев'ятихвісткою пліткою буде дорівнювати лише 75 ударам.

Одразу зауважимо, що Священний союз не був у повному розумінні оформленою належним чином угодою держав, що вона покладала би на них певні зобов'язання. «Порожній та дзвінкий документ», як назвав його Меттерніх. Це була така собі гучна заява християнських монархів, що її у вересні 1815 р. підписали Олександр I, Франц I Австрійський і Фрідріх-Вільгельм III Пруський, до якої поступово приєдналися усі монархи континенту, окрім папи римського і турецького султана. В історію європейської дипломатії Священний союз увійшов як організація із яскраво вираженою монархічно-клерикальною ідеологією, що її було утворено задля придушення можливих революцій та політичного чи то релігійного вольнолюбства, де б й у чому б вони не знаходили свій прояв.

Задля зручності висвітлення цього сторічного відтинку історії міжнародних відносин і полегшення сприйняття викладання здобувачами вищої освіти автор поділив матеріал на два умовних

цикла: перший – від становлення системи взаємовідносин між державами після Віденського конгресу до об'єднання Німеччини, Франкфуртського миру й утворення могутньої німецької імперії і другий – від утворення єдиної німецької держави до закінчення першої світової війни і Паризької мирної конференції, тобто хронологічно ОК охоплює такий собі історичний проміжок, умовно кажучи, - від Відня до Версалю.

Одночасно, відповідно до модульного принципу подання навчального матеріалу, кожен із цих умовних циклів поділяється на підсистеми й окремі значущі для характеристики епохи складові – їх сутність і значення для розуміння тих чи інших подій геополітичної епохи.

При підготовці методичних матеріалів враховано результати новітніших досліджень й публікацій джерел. Одночасно одне із завдань полягало у подоланні, за можливості, певної однобокості, приділення підвищеної уваги одним питанням на шкоду іншим. З цією метою було включено додаткові історико-методологічні матеріали, представлено виклад історії дипломатії провідних європейських країн та США.

Автор прагнув представити стислий загальний очерк методології вивчення дипломатичної історії на тлі історії міжнародних відносин обраного періоду, що він має носити доступний характер для якнайширшого кола тих, що вони вивчають предмет та просто цікавляться історією міжнародних відносин, не перетворюючи одночасно його на довідник чи хрестоматію.

ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

«ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН 1815 - 1918 РР.»

Курс ставить завдання ознайомити студентів з основними етапами становлення світової системи міжнародних відносин, дипломатії з наголосом на сновні особливості цих процесів упродовж так званої Віденської геополітичної епохи (1815-1918 рр.), основами та змістом міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, їх напрямками та організаційними формами. Значне місце посідає

розкриття питань дипломатичної діяльності країн цього періоду нового часу, особливості міжнародних стосунків протягом XIX - початку XX ст. Належної уваги надається висвітленню хронології та змісту подій й осмислення складних дипломатичних процесів, що вони були пов'язані із поступовим занепадом феодальних і зміцненням капіталістичних відносин, що вони прискорено йшли їм на зміну.

Курс розрахований на студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, які навчаються за програмою освітнього ступеня галузі знань 29 – міжнародні відносини спеціальності 291 – міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії і має забезпечити реалізацію в навчальному процесі принципів історизму, науковості, об'єктивності в оцінці фактів, явищ, подій в історії дипломатії і дипломатичної служби; сприяти формуванню державницького мислення, історичного осмислення та національної самосвідомості, активної позиції майбутніх фахівців, їх наукових, патріотичних та морально-етичних переконань. Його викладання поєднується із вивченням інших фахових та загально-гуманітарних споріднених дисциплін, зокрема – вступом до спеціальності Міжнародні відносини, історією міжнародних відносин (1648 – 1945 рр., складовим етапом якої є представлений курс), міжнародні відносини і світова політика, сучасні тенденції міжнародних відносин, історія та теорія політичних вчень, теорія міжнародних відносин, конфліктологія та міжнародні конфлікти, низкою зовнішньополітичних дисциплін, філософією, політологією, соціологією, основами економічної теорії, теорією цивілізацій, культурологією тощо.

Доцільність вивчення цього етапу всесвітньої історії міжнародних відносин та дипломатії зумовлена реальним станом науки про всесвітню історію, історію міжнародних відносин в Україні та впливає з необхідності розв'язання зокрема таких завдань:

- використання новітніх здобутків історичної науки у викладанні історії міжнародних відносин;
- забезпечення реалізації в навчальному процесі принципів історизму і об'єктивності в оцінці фактів, явищ, подій;
- гуманістичної спрямованості історичної освіти;
- досягнення наступності та послідовності у професійній історичній освіті на етапі вищої школи у порівнянні з загальноосвітньою школою;
- формування у студентів цілісного уявлення про історичний

розвиток світової системи міжнародних відносин, ролі у ньому саме дипломатії;

- виховання фахівців, що вони здатні аналізувати та використовувати історичний досвід у вирішенні актуальних проблем сучасної української зовнішньої політики.

У результаті вивчення курсу студент має оволодіти основами знань про історію міжнародних відносин та особливості дипломатії названого періоду одного із головних засобів їх здійснення, новітніми історичними теоріями і концепціями, системою наукового підходу до аналізу проблем всесвітньої історії, зокрема історії міждержавних стосунків, набути навички роботи із першоджерелами та самостійного осмислення документів і матеріалів з історії розвитку дипломатичного мистецтва та науки дипломатії.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета та завдання дисципліни: на основі сучасних теоретико-методологічних підходів

- розкрити природу, сутність міжнародних відносин 1815 – 1918 рр. як явища суспільного життя історичної і політологічної категорії та самостійної науки, вивчити історичні форми міжнародних відносин, дипломатії, основні етапи їх розвитку, зовнішньополітичні прийоми та методи дій держав у системі міжнародних відносин цього історичного відтинку нового часу, історичне середовище, види і типи дипломатії, проаналізувати функціональну та інституціональну структуру міжнародних відносин, закономірності, тенденції і проблеми розвитку в умовах процесів світової політики, ознайомити аудиторію з ключовими подіями історії міжнародних відносин і дипломатії впродовж XIX – початку XX сторіччя.

Сформуванню у студентів основи історико-дипломатичного мислення на основі знання процесів історичного розвитку міжнародних відносин, еволюції дипломатичної сфери, розуміння ними закономірностей та особливостей розвитку історичного процесу у світовій політиці та міжнародних відносинах.

Засвоївши матеріал курсу «Історія міжнародних відносин 1815 – 1918 рр.», студент матиме уявлення про формування міжнародних відносин та еволюцію міжнародних систем вказаних часів, вмітиме визначати причини, сутність та наслідки тих чи інших історичних

подій, зможе самостійно аналізувати ключові історичні тенденції становлення світової політики.

При цьому стратегічним завданням є формування у студентів чіткої, логічно послідовної і структурованої системи знань та уявлень щодо своєї майбутньої професійної підготовки.

Зв'язок з іншими дисциплінами.

Навчальна дисципліна – «Історія міжнародних відносин 1815 – 1918 рр. є однією із базових для студентів спеціальності 291 – «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» і щільно пов'язана з такими дисциплінами, як «Вступ до спеціальності міжнародні відносини», «Основи світової політики», «Історія міжнародних відносин (1815 – 1945 рр.)», «Міжнародні відносини та світова політика», «Теорія міжнародних відносин» тощо.

Інформаційні джерела: базові як вітчизняні, так й зарубіжні підручники, навчальні посібники (основна література), монографії, словники, енциклопедії, статті, тези, статистичні дані тощо (додаткова література).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

1. місце дисципліни в системі підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин;
2. понятійний та категоріальний апарат дисципліни;
3. основні теоретико-практичні положення вивчення історії дипломатії, світової системи міжнародних відносин і зовнішньої політики;
4. причини та передумови розвитку міжнародних процесів напередодні Віденської геополітичної епохи;
5. основні етапи становлення світової дипломатії нового часу;
6. основні дати і факти з історії дипломатії і міжнародних відносин обраного періоду.

вміти:

1. характеризувати об'єкт та предмет дисципліни «Історія міжнародних відносин (віденська геополітична епоха)», її основні поняття та категорії;
2. правильно теоретично, науково-методологічно та практично підходити до вивчення спеціальності;
3. класифікувати та аналізувати основні джерела і літературу, вміти працювати з джерелами і літературою з історії дипломатії, міжнародних відносин та зовнішньої політики;
4. визначати мету дослідження, завдання та головні проблеми;
5. систематизувати, класифікувати матеріал, робити самостійні висновки та узагальнення.

Набуття компетентностей:

- *інтегральна компетентність (ІК)*

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що вони характеризуються комплексністю та невизначеністю умов і передбачають застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

- *Загальні компетентності (ЗК)*

ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

ЗК 5. Здатність працювати у міжнародному контексті;

ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

ЗК 12. Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.

- *Спеціальні (фахові) компетенції (СК)*

СК 1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин;

СК 2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах;

СК 3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин;

СК 6. Здатність застосовувати засади дипломатичної та консульської служби, дипломатичного протоколу та етикету, уміння вести дипломатичне та ділове листування українською та іноземними мовами;

СК 8. Усвідомлювати національні інтереси України на міжнародній арені;

СК 9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.

Програмні результати навчання	
Програмні результати навчання (ПРН)	<p>РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.</p> <p>РН02. Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих Конфліктів.</p> <p>РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.</p>

	<p>PH04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.</p> <p>PH05. Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.</p> <p>PH06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.</p> <p>PH11. Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні.</p> <p>PH13. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньої політичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.</p> <p>PH16. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.</p>
--	--

Основними формами підготовки студентів у системі вищої освіти є лекційні та семінарські заняття, самопідготовка студентів, написання ними рефератів та контрольних робіт тощо. Всі вони будуть використані при підготовці студентів денної та заочної форм навчання при опануванні програми з історії української державності та підготовки до складання іспиту.

Упорядник сподівається, що дані методичні поради допоможуть студентам успішно визначити правильні орієнтири при вивченні всієї освітньої компоненти Історії міжнародних відносин 1648 – 1945 рр. доби, дадуть їм змогу отримати ґрунтовні знання з даного курсу, які, в свою чергу, будуть їм корисними в подальшому житті.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Навчальна дисципліна – «Міжнародні відносини віденської доби 1815 – 1918 рр.» входить до дисциплін спеціальної професійної підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» зі спеціальності 291 - «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Курс вивчається студентами спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» на II курсі, протягом III семестру (лекцій – 30 годин, практичних занять – 30 годин, самостійна робота – 60 годин).

**Опис навчальної дисципліни
«Міжнародні відносини віденської доби (1815 – 1918 рр.)
доби»**

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Галузь знань	<u>29 міжнародні відносини</u> (шифр і назва)	
Спеціальність	<u>291 міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</u> (шифр і назва)	
Освітньо-кваліфікаційний рівень	Бакалавр (бакалавр, спеціаліст, магістр)	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Нормативна	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	_____ (назва)	
Форма контролю	Іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2	
Семестр	3	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття	30 год.	

Лабораторні заняття		
Самостійна робота	60 год.	
Індивідуальні завдання		
Навчальна практика		
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента –	3 год. 4 год.	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 60 / 60 год., для заочної форми навчання – 20 / 100 год.

Вивчення ОК «Історія міжнародних відносин віденської доби (1815 – 1918 рр.)» у НУБіП України передбачає такі форми організації навчального процесу: лекції, семінарські заняття, консультації, самостійна робота студентів під керівництвом викладача, робота у науково-навчальних гуртках, виконання індивідуальних творчих завдань, написання реферативних робіт, інші форми роботи.

Структура навчальної дисципліни «Історія міжнародних відносин віденської доби (1815 – 1918 рр.)»

(для повного терміну денної форми навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль I. Світова система міжнародних відносин від 1815 р. до Франкфуртського миру.												
Тема 1. Розстановка сил у Європі після поразки Наполеона та Віденського конгресу.	8	2	2			4						
Тема 2.	8	2	2			4						

Утворення та еволюція Священного союзу.												
Тема 3. «Східне питання» у європейській політиці 1820-1840-х рр. Початок «Великої гри».	8	2	2			4						
Тема 4. Революції 1830-1840-х рр. в Європі і політика великих держав.	8	2	2			4						
Тема 5. Міжнародні відносини напередодні, під час та після Кримської війни. Від Паризького миру до підготовки об'єднання Німеччини.	8	2	2			4						
Тема 6. Зовнішня політика США у середині XIX ст. Громадянська війна у міжнародно-політичному контексті.	8	2	2			4						
Тема 7. Дипломатично-інформаційна підготовка франко-пруської війни.	8	2	2			4						
Тема 8. Франко-пруська війна і	8	2	2			4						

Франкфуртський мир.													
Разом за змістовим модулем I	64	16	16			32							
Змістовий модуль II. Від Франкфуртського миру до закінчення першої світової війни													
Тема 9. Політична ситуація в Європі після Франкфуртського миру.	8	2	2			4							
Тема 10. Російсько-турецька війна і Берлінський конгрес 1878 р..	8	2	2			4							
Тема 11. Початок формування військово-політичних блоків.	8	2	2			4							
Тема 12. Завершення колоніального поділу світу. Доктрина «відкритих дверей» і політика «великої дубинки» (1899-1904 рр.).	8	2	2			4							
Тема 13. Російсько-японська війна і утворення Антанти (1904-1907 рр.).	8	2	2			4							
Тема 14. Держави Антанти і Австро-германський блок. Балканські війни.	8	2	2			4							

Тема 15. Перша світова війна і дипломатія держав.	8	2	2			4						
Разом за змістовим модулем II	56	14	14			28						
Усього годин	120	30	30			60						

Важлива роль у вивченні дисципліни належить лекції (від лат. *lectio* – читання), що є провідною організаційною формою навчання, засобом спрямування спільної діяльності викладачів і студентів на досягнення цілей навчання. Під час лекцій визначається зміст і наукова спрямованість предмета, розглядаються найважливіші проблеми, прокладається шлях до самостійного вивчення джерел та історичної літератури.

Лекційний план занять для студентів денної форми навчання охоплює 12 тем із курсу і розрахований на 30 годин. Студент повинен уважно слухати і конспектувати лекційний курс в окремому зошиті. Не радимо записувати лекцію слово в слово. Необхідно збагнути зміст проблем, коротко, тезово занотувати сутність основних закономірностей та тенденцій історичного розвитку в період, що розглядається лектором, стисло відбити в конспекті цікаві факти та хронологію подій, визначення і висновки, що вони лунали у лекції. Для швидкості запису бажано розробити та застосовувати особисту систему скорочень найбільш вживаних історичних термінів та понять.

1. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Криза «Священного союзу».	2
2.	Сутність «східного питання» та підходи великих держав до його розв'язання. «Велика гра».	2
3.	Революції 1848 – 1849 рр. в Європі та їх вплив на розвиток міжнародних відносин.	2

4.	Поразка Росії у Кримській війні: причини та наслідки.	2
5.	Експансія європейських держав в Азії та Африці. Становлення колоніальної системи.	2
6.	Зовнішня політика США у середині XIX ст. Громадянська війна в міжнародно-політичному контексті.	2
7.	Міжнародні відносини після Кримської війни.	2
8.	Розвиток політичної ситуації в Європі напередодні та після Франкфуртського миру.	2
9.	Початок формування військово-політичних блоків. Укладення Троїстого союзу (1882 р.).	2
10.	Зростання англо-німецького протистояння. Франко-російський союз та його політичні наслідки.	2
11.	Завершення колоніального поділу світу.	2
12.	Дипломатичне маневрування великих держав на початку XX ст. Англо-французька Антанта та її антинімецька спрямованість.	2
13.	Завершення формування Антанти. Європа напередодні світової війни.	2
14.	Перша світова війна і дипломатія.	2
15.	Наслідки першої світової війни для міжнародних відносин.	2
	Всього	30

Семінар (від лат. *seminarium* – розсадник) – це ефективна колективна форма контролю знань студентів, якому передують самостійне вивчення студентами різних історичних джерел і посібників. Така форма навчальної роботи може відбуватися у вигляді розгорнутих бесід, «круглого столу», конференцій, дискусій тощо.

На семінарських заняттях студенти, під керівництвом викладача, шляхом творчого обміну думок у процесі товариської дискусії поглиблюють і узагальнюють знання, здобуті на лекціях і під час самостійної роботи, вчать давати об'єктивну оцінку суспільним явищам, формувати власні погляди та активну життєву позицію, здобувають досвід усного виступу перед аудиторією.

Після проведення методичного заняття (2 год.), плани семінарських занять для студентів денної форми навчання охоплюють 7 тем курсу і розраховані на 30 годин. Кожна тема розбита на окремі питання, що вони є розгорнутим планом для висвітлення певної проблеми. Плани семінарів не дублюють лекційного курсу, а розширюють і доповнюють його.

Кожна історично вагома проблема, винесена на розгляд семінарського заняття або тема реферату, орієнтують студентів на широкомасштабне та комплексне її бачення, спрямовують на аналітичне мислення, на необхідність синтезувати, узагальнювати найхарактерніші тенденції історичного розвитку дипломатії як засобу здійснення зовнішньої політики держави та дипломатії як науки. Семінарські заняття мають сприяти розвитку творчої самостійності студентів, формувати їх інтерес до науки і наукових досліджень, розвивати культуру мови, вміння та навички публічного виступу, участі в дискусії. Самостійність суджень, вміння сформулювати власні висновки – найсуттєвіші орієнтири для семінарського заняття.

У ході підготовки до семінарського заняття студенти мають вивчити рекомендовану літературу до теми, продумати відповіді на кожне питання, скласти орієнтовний план свого виступу. На семінарі студенти повинні уважно вислухати підготовлені доповіді, відповіді на ті чи інші питання, доповнювати свої записи новим матеріалом з виступів товаришів по групі і викладача, дати оцінку доповідям.

Готуючи кожен тему семінарів, студент обов'язково має ознайомитись з формулюваннями теми, питаннями плану, а вже потім, відбирати в літературі, що пропонується, саме той історичний матеріал, який висвітлює вказану проблему, а не проблему взагалі. При цьому важливо використовувати не один найбільш поширений та вдало написаний підручник, а саме список, комплекс літератури, який включав би і підручник, і посібники, і енциклопедично-довідкові матеріали, і збірники документів, і наукові дослідження тощо. Важливо також орієнтуватися на найновіші видання, написані у світлі сучасних концепцій становлення світових міжнародних відносин. Така література широко і в достатній кількості представлена в читальному залі бібліотеки університету. Крім цього, на кафедрі міжнародних відносин і суспільних наук створено електронну бібліотеку підручників і посібників з курсів «Історія дипломатії» та «Історія міжнародних відносин». Студенти, які не мають доступу до Інтернету, в будь-якій час можуть отримати необхідну інформацію на власні переносні електронні носії (USB, компакт-диски, планшети,

смартфони тощо). З метою забезпечення методичною і навчальною літературою студентів, викладачами кафедри міжнародних відносин і суспільних наук використовуються можливості хмарної технології, де вони розміщують не тільки відповідну літературу з курсу «Історія міжнародних відносин (вестфальська геополітична епоха)» та інших фахових й споріднених дисциплін, але й тексти і презентації своїх лекцій, документальні і науково-популярні фільми з всесвітньої історії, історії міжнародних відносин, зовнішньої політики й дипломатії тощо.

Працюючи з відповідною літературою спочатку радимо уважно прочитати повну назву праці, переглянути зміст, з'ясувати структуру. Потім прочитайте вступ і заключну частину (висновки), бо в них можуть подаватися пояснення, чи доповнення, що вони допоможуть краще зрозуміти зміст усєї праці. Потім іде опрацювання тексту, відбір історичного матеріалу для висвітлення питань, що вказані в плані семінару. На завершальному етапі результати роботи з літературою оформляються в письмовому вигляді, у формі стислого конспекту.

Протягом роботи на семінарських заняттях студенти повинні викладати свої думки конкретно, висвітлювати питання, спираючись на вивчений та законспектований матеріал і відповідний понятійний апарат, не просто перераховувати історичні події і факти, а вміти їх узагальнювати, намагатися знаходити закономірності та тенденції історичного розвитку, вчитися аргументувати сказане, обов'язково робити висновки, що випливають зі сказаного. Під час відповіді можна користуватись конспектом. Високу позитивну оцінку студент отримує тільки тоді, коли він вільно володіє матеріалом, користуючись конспектом, висвітлює питання своїми словами, а не читає, не відриваючись від тексту. Тому потрібно намагатися адаптувати книжну мову до розмовної, у своїх доповідях чи доповненнях уникати звичного зі школи стилю історичного оповідання, надмірної кількості епітетів та метафор, а до записів слід звертатися лише при цитуванні джерел, чи статистичних даних.

Перший виступ на семінарі по одному з питань, що розглядаються, зазвичай називають доповіддю. Доповідачу для виступу відводять 10 – 12 хв., зазвичай із трибуни, перед групою.

Автор методичних порад рекомендує дотримуватись наступної структури семінарської відповіді:

- вказати конкретизовану тему заявленої доповіді;
- назвати використані при опрацюванні питання та підготовці до виступу літературу та джерела, причому при використанні

джерел мережі Інтернет вказувати не тільки електронні посилання на них, але й що саме доповідач запозичив із названої інтернет-сторінки;

- власне доповідь;
- висновки щодо сказанного.

Протягом виступу доповідача всі студенти уважно слухають, а потім бажаючи беруть участь у колективному обговоренні доповіді (з місця). Формами участі в обговоренні доповіді можуть бути зауваження, запитання, доповнення, позитивний, чи негативний аналіз доповіді та її розгорнута оцінка. Регламент участі в обговоренні доповіді – до 3-4 хв. на виступі, 5-7 хв. – доповнення.

Рекомендована література, поряд із класичною, включає найновіші на момент виходу даних рекомендацій монографічні дослідження, підручники та посібники з історії світової дипломатії та міжнародних відносин. Слід підкреслити, що пропонована до кожної з тем (семінарських занять та контрольних робіт) література аж ніяк не обмежує студента, а навпаки, стимулює його до подальших пошуків. У процесі пошуку та відбору літератури для підготовки до семінару студент може розширити оптимальний список літератури за рахунок найновіших наукових публікацій. Звісна річ, під час підготовки до семінарів не слід забувати і лекційний матеріал. Також особливо заохочується студентство до користування сучасною комп'ютерною мережею, Інтернет-версії слід опрацьовувати, а їх електронні адреси необхідно обов'язково заносити до списку використаних джерел та літератури.

Важливою складовою підготовки до семінарського заняття є самостійна робота студента з історичними джерелами та літературою. Зміст і спрямованість цієї роботи визначається на лекціях. Самостійна навчальна робота не лишень формує у студентів навички і вміння самостійного здобування знань, що є важливим для здійснення неперервної освіти протягом усієї подальшої трудової діяльності, а й має не аби-яке виховне значення, оскільки формує самостійність як рису характеру, що відіграє істотну роль у структурі особистості сучасного спеціаліста вищої кваліфікації.

Організація самостійної роботи студентів – справа індивідуальна, яка залежить, насамперед, від рівня підготовки та загального рівня розвитку конкретного студента, його особистих якостей і бажання оволодіти фахом, а також від вимогливості викладача та можливостей доступу до відповідних джерел інформації.

У першу чергу самостійна робота студентів передбачає підготовку до семінарських занять і колоквиумів, а також заліку чи іспиту; роботу над питаннями лекційного курсу та контролю знань; опрацювання рекомендованої літератури; підготовку реферату, доповіді чи повідомлення.

Задля допомоги студентам в організації самостійної роботи у даному методичному посібнику пропонується:

- програма дисципліни, яка дозволить визначити коло питань і проблем, з якими необхідно ознайомитися, вивчаючи даний курс;
- тематика та методичні поради по написанню рефератів, що дозволять краще підготувати та написати індивідуальну роботу з тієї чи іншої проблеми курсу;
- питання контролю знань;
- перелік пропонованої літератури до семінарських занять і колоквиумів і з навчальної дисципліни загалом.

Згідно із кількістю годин, що виділяються в НУБіП України на вивчення дисципліни «Історія міжнародних відносин віденської доби», визначені теми, що вони виносяться на самостійне опрацювання студентів. На самостійну роботу студентів у середньому відводиться 60 годин. Відповідно визначені теми, що виносяться на самостійне опрацювання студентів. Важливе значення має правильна побудова самостійної роботи студента, яка включає кілька видів: ознайомлення і опрацювання тексту прочитаних підручника, посібника, монографії, наукової статті, твору, енциклопедій, довідників, конспектування, аналіз прочитаного. Конспект повинен складатися після прочитання першоджерел і бути коротким, передавати лише провідні ідеї, основний його зміст. Доцільним є також підготовка наочних матеріалів, презентацій, складання історичних схем, хронологічних таблиць, карт тощо.

Теми курсу, винесені на самостійне опрацювання

п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Міжнародні відносини і дипломатія віденської геополітичної епохи як навчальна дисципліна і наука	7
2	Загальна характеристика міжнародних відносин, дипломатії і дипломатичних органів XIX – початку XX сторіччя	5

3	«Велика гра»: поняття і сутність	4
4	Дюк де Рішельє – великий руський француз	4
5	Дипломатія Пальмерстона	4
6	Дипломатія Дізраелі	4
7	Міжнародні відносини і дипломатія навколо «грецького питання»	4
8	Європейська дипломатія у 30-ті – 40-ві роки ХІХ ст.	4
9	Американська дипломатія середини ХІХ ст.	4
10	Міжнародні відносини напередодні та в роки Кримської (Східної) війни.	5
11	Міжнародно-політичні і дипломатичні наслідки утворення Германської імперії.	5
	Разом:	60

Самостійна робота з літературою та джерелами при підготовці до семінарських занять потребує певних вмінь: складання плану, написання тез, витягів, конспектування тощо.

План – найкоротший вид записів: перераховані висвітлені в тексті питання, що передбачають виявлення логічної структури матеріалу. Він не потребує багато часу для оформлення; може складатися просто під час читання; відбиває послідовність викладення матеріалу, джерела, що вони опрацьовується; розкриває зміст матеріалу і допомагає поновити у пам'яті прочитане; допомагає організації самоконтролю та прискорює опрацювання матеріалу. Щоб скласти простий план, потрібно вдумливо прочитати текст, з'ясувати його основну думку, визначити тему і підтеми, чітко й лаконічно їх сформулювавши, записати у вигляді пунктів. Для складання плану, крім підтем, визначають мікротеми тексту, що становитимуть підпункти складного плану.

Тези – ключові положення опрацьованого тексту, що вони стисло сформульовані самим студентом і записані у тому порядку, в якому вони викладені в літературі (монографії, статті тощо). Їх складання є важливим засобом розвитку логічного мислення; допомагає з'ясувати зміст прочитаного; привчає коротко формулювати власні думки, фіксувати увагу на сутності проблеми. Щоб скласти тези, слід прочитати текст, обміркувати його зміст, визначити головну думку та викласти основні положення. При цьому кожна теза записується окремо, з нового рядка та, для зручності, нумерується. Тези бувають простими, коли основні положення автора коротко формулюються «своїми словами», складними, коли наводяться не лише ключові положення, але й деякі аргументи, цитати (авторські тези) на доказ, та змішаними.

Витяг – це запис окремих, найбільш важливих місць тексту, де фіксується, зазвичай, фактичний, ілюстративний матеріал. Витяги необхідні для того, щоб вибрати з літературних джерел найбільш суттєве. Вони допомагають не тільки нагромадити необхідні відомості з тих чи інших питань та полегшити запам'ятовування, але й зібрати, зіставити, систематизувати матеріал із багатьох джерел. Оформляються на окремих картках (або вносяться до бази даних комп'ютера) у вигляді цитат або викладу думки автора у власному переказі. При цьому вказується прізвище та ініціали автора книги, її назва, видавництво, рік і місце видання, том, книга, розділ, глава, параграф, сторінка. Правильно зроблені витяги дозволяють значно полегшити самостійну роботу студента при підготовці до семінарських занять, модулів, екзаменів, написання рефератів, контрольних, дипломних та курсових робіт, використовуючи підібраний і систематизований матеріал без постійного звернення до літературного джерела.

Конспектування – найбільш досконала форма запису в процесі самостійної роботи студента, що передбачає короткий виклад змісту статті, розділу книги, брошури, лекції, відео-, аудіо джерела тощо та містить у собі і план, і тези, і витяги, і цитати, і самостійні спостереження, зауваження. Цінність конспекту полягає в тому, що він сприяє кращому запам'ятовуванню, дає можливість швидше відновити в пам'яті вивчене, систематизувати й узагальнити накопичений матеріал, розвиває критичне ставлення до інформації, допомагає виробити власний стиль викладу.

Грамотно складений конспект значно полегшує виступ на семінарському занятті, робить його цікавим та змістовним.

Однією із форм самостійної роботи є написання реферату.

Реферат (від лат. *refere* – доповідаю, сповіщаю) – це стислий виклад у письмовій формі та поданий усно основний зміст опрацьованих літературних джерел, присвячених певній темі. Разом з тим, студенту слід проаналізувати матеріал та висловити власні судження з проблеми, що вивчається, інакше реферат стає лише конспектом публікацій.

Написання рефератів сприяє формуванню вмій і навичок роботи з науковою, навчально-методичною літературою та першоджерелами; розвиває мислення студентів та формує основи наукового – писемного й усного – мовлення (вміння самостійно творчо осмислювати, аналізувати, зіставляти та узагальнювати різні наукові концепції і конкретний матеріал, робити висновки); розширює загальний світогляд та поглиблює знання з дисципліни «Історія

дипломатії»; формує вміння реферування та навички наукової діяльності (дослідницькі методи, самостійний пошук матеріалу, упорядкування списку використаної літератури, оформлення посилань тощо).

Вимоги до реферату:

- 1) реферат є самостійно виконаною роботою, мета якої – поглиблення та розширення знань;
- 2) тема реферату узгоджується з викладачем;
- 3) рекомендації по оформленню реферату визначаються викладачем (обсяг, формат, шрифт, інтервал тощо);
- 4) структура реферату:
  - титульний лист;
  - план (як мінімум 3 пункти, простий або складний);
  - вступ (визначається предмет дослідження, формулюються мета та завдання, які ставить перед собою студент, розкривається актуальність теми, її зв'язок із важливими проблемами сучасності, історія питання, короткий огляд використаної літератури);
  - основна частина (розкривається суть проблеми);
  - висновок (формулюються основні висновки з усього сказаного, остаточна точка зору студента, яка склалася в результаті вивчення та аналізу літературних джерел);
  - список використаної літератури (не менше 3 джерел, поданих в алфавітному порядку та оформлених з урахуванням правил бібліографічного опису, причому використання лише навчальної або методичної літератури є показником низької якості виконаної роботи);
- 5) у тексті реферату необхідно робити посилання на авторів і літературні джерела при висвітленні того чи іншого питання;
- 6) реферат має бути охайно оформленим, грамотно написаним. Записи ведуться з одного боку стандартних аркушів, що нумеруються, залишаючи ліворуч поля. На титульній сторінці вказується назва установи, де виконано роботу, тема реферату, прізвище, ім'я, по-батькові автора, курс, групу, факультет, де він навчається, керівника роботи, рік, місце написання роботи. Мова викладу – державна;
- 7) реферат перевіряється та оцінюється керівником. Захист реферату є обов'язковим.

Також, студенти мають можливість поглиблювати знання з історії дипломатії і міжнародних відносин на заняттях в науково-навчальних гуртках, зокрем гуртку «Дипломатія і геополітика», при

підготовці доповідей та виступів на науково-практичних конференціях, що проводяться на вузівському, міжвузівському, республіканському рівнях та міжнародних наукових форумах.

Індивідуальні завдання

Комплексне практичне індивідуальне завдання

Комплексне практичне індивідуальне завдання (КПЗ) – форма організації навчання, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, що їх студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. КПЗ виконують студенти самостійно під керівництвом викладача, це є завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих у процесі лекційних, практичних занять. КПЗ із дисципліни «Історія міжнародних відносин вестфальської доби» складається із підготовки студентами доповіді про значущі політико- міжнародні події, видатних дипломатів світу, їх діяльність та участь у міжнародних відносинах та світовій політиці; самостійний аналіз студентами особливостей організації дипломатичної служби, формування науки міжнародного права тощо.

1. Дайте стислу характеристику розвитку міжнародних відносин та дипломатичних стосунків першої половини XIX ст.
2. Талейран Перігор – видатний дипломат нового часу.
3. Метерніх як дипломат.
4. Лорд Кестльрі – англійський дипломат.
5. Англійський дипломат Джордж Канінг.
6. Дипломатія папського престолу.
7. Веронський конгрес Священного союзу.
8. Зміна зовнішньополітичного курсу Англії 1822 р.
9. Джузеппе Мандзіні і його дипломатія.
10. Особливості дипломатії О. ф. Бісмарка.
11. Європейські держави і Латинська Америка.
12. Дипломатія Китаю XIX ст.
13. Дипломатія Індії XIX ст.
14. Дайте Вашу характеристику поняттів «Державного» і «національного інтересу» як принципів політики.

15. Микола I як дипломат.
16. Місія Велінгтона в Петербурзі.
17. Польське повстання: причини та помилки поразки.
18. Бельгійська революція і великі держави.
19. Пельмарстон.
20. З'їзд монархів у Мюнхенгреці.
21. Східне питання у 1840-1847 рр.
23. Геополітичні передумови Кримської війни.
24. Лютнева революція у Франції.
25. Дипломатія тимчасового уряду після лютневої революції.
26. Європейська дипломатія і польський визвольний рух 1848 р.
27. Прусія і Шлезвіг-гольштинське питання.
28. Микола I контрреволюції в Австрії і Пруссії.
29. Місія Лессенса у Римі.
30. Зовнішня політика революційної Угорщини.
31. Дипломатія Ост-Індської компанії.
32. Роль дипломатії у Індії.
33. Дипломатична боротьба в Ірані, Афганістані і у Середній Азії у першій половині XIX ст.
34. Англія і руськохіранська війна 1828 р.
35. Британська дипломатія часів англо-афганської війни 1839 – 1842 рр.
36. Політика самоізоляції Китаю.
37. Дипломатія Цинської династії.
38. Перша опіумна війна: причини і наслідки.
39. Нанкінський договір 29 серпня 1942 р.
40. Місія А. Ф. Орлова у Відні.
41. Анексія Техасу.
42. Дипломатія часів громадянської війни у США.
43. Відміна рабства у США.
44. Ставлення держав Германського союзу до Австрії.
45. Мексиканська авантюра Наполеона III.
46. Бісмарк як дипломат.
47. Польське повстання 1863 р. і позиції держав.
48. Смерть Фрідріха VII данського і Шлезвіг-Голштинське питання.
49. Гаштейнська конвенція (14 серпня 1865р.
50. «Дуель» Бенедетті - Бісмарк.
51. Інформаційна складова дипломатії Бісмарка.
52. «Емська депеша» Бісмарка.
53. Друга опіумна війна і дипломатія на Далекому Сході.

56. Дипломатія на Далекому Сході під час третьої опіумної війни.
57. Воєнні тривоги: причини і підсумки.
58. «Імператор Атлантики» вітає тихоокеанського володаря!» - Хто кого вітає і про що йдеться ?
59. Дипломатія Германії за кайзера Вільгельма II.
60. Історія дипломатії у мистецьких та художніх творах.

Характерною особливістю, вивчення курсу «Історія міжнародних відносин віденської доби» у НУБіП України, є застосування нових підходів оцінювання успішності студентів з урахуванням принципів кредитно-модульної системи (введена в якості експерименту в низці вищих навчальних закладів України з вересня 2004 р.), яка є складовою Болонського процесу – процесу творення загальноєвропейської системи вищої освіти. 19 травня 2005 р. тодішнім міністром освіти і науки України С. Ніколаєнком у Бергені було підписано Болонську декларацію й Україна офіційно долучилася до реформування національної системи освіти. Впровадження зазначеної нової системи зорієнтовано сьогодні на активізацію аудиторної та самостійної пізнавальної діяльності студента, підвищення рівня його теоретичної та практичної підготовленості.

З урахуванням вимог модульно-рейтингової системи при оцінюванні знань студентів, що застосовується в курсі «Історія дипломатії», передбачається виконання інтегральних тестових завдань, розроблених викладачами кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, для проведення тематичного або підсумкового модульного контролю знань студентів. З метою активізації навчального процесу, перевірки поточних, рубіжних (модульних), підсумкових знань студентів, викладач кафедри може запланувати проведення тестування, письмових контрольних робіт, колоквіумів як протягом аудиторних занять, так і впродовж самостійної роботи під керівництвом викладача.

Модульний контроль проводиться після завершення семінарських занять і здійснюється за навчальним матеріалом, що він розглядався в курсі «Історія міжнародних відносин віденської доби». Формою модульного контролю є письмові контрольні роботи та усне опитування студентів. До модульного контролю допускаються студенти незалежно від результату поточного контролю. Студентам, які не з'явилися на модульний контроль, виставляється нуль балів.

Курс з дисципліни «Історія міжнародних відносин віденської доби» читається у третьому семестрі на другому курсі гуманітарно-педагогічного факультету НУБіП України для бакалаврів спеціальності Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії і логічно завершується складанням екзамену. Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (протокол Вченої ради № від 0 2020 р.) екзамени для студентів денної форми навчання проводяться у письмовій формі за екзаменаційними білетами, кількість яких повинна бути не менше 30–ти (приклади білетів наведені в додатках), в яких передбачається комбінація з 2 екзаменаційних запитань і 10 тестових завдань різних типів (відкритих, закритих, вибіркових, на відповідність). Зміст екзаменаційних запитань і тестів відбиває всі розділи і теми дисципліни. Їх мета – оцінити рівень теоретичних і практичних знань студентів, здобутих у процесі вивчення дисципліни. За результатами оцінювання виводиться загальна сума балів, яка береться за основу при виведенні атестаційної оцінки. Тривалість екзамену – одна академічна година.

Отже, оцінка знань студента складається на основі модульно-рейтингової системи, в яку входять: а) робота на лекціях при інтерактивному спілкуванні викладача із студентською аудиторією та семінарах, як безпосередні виступи з повідомленнями, доповненнями, так і участь в обговоренні питань винесених на семінарське заняття; б) написання реферативної роботи на низку тем, запропонованих викладачем (перелік пропонується); в) виконання індивідуальних творчих завдань; г) виконання інтегральних завдань, в тому числі й у тестовій формі, при проведенні тематичного, проміжного, підсумкового контролю знань, в першу чергу для тих, хто з поважних причин був відсутній на заняттях; г) робота в наукових гуртках; д) заключним етапом вивчення курсу є модульні письмові контрольні, тестування та письмовий іспит, що систематизують і закріплюють здобуті студентами знання. Критерії оцінювання знань студентів наведені у додатках.

Програма навчальної дисципліни

3 семестр

Змістовий модуль I. Світова система міжнародних відносин від 1815 до Франкфуртського миру.

Тема лекційного заняття 1. Розстановка сил у Європі після поразки Наполеона та Віденського конгресу.

Тема лекційного заняття 2. Утворення та еволюція Священного союзу.

Тема лекційного заняття 3. „Східне питання” у європейській політиці 1820-1840-х рр. Початок «Великої гри».

Тема лекційного заняття 4. Революції 1830-1840-х рр. в Європі і політика великих держав.

Тема лекційного заняття 5. Міжнародні відносини напередодні, під час та після Кримської війни. Від Паризького миру до підготовки об'єднання Німеччини.

Тема лекційного заняття 6. Зовнішня політика США у середині XIX ст. Громадянська війна в міжнародно-політичному контексті.

Тема лекційного заняття 7. Дипломатична підготовка франко-пруської війни.

Тема лекційного заняття 8. Франко-пруська війна і Франкфуртський мир.

Змістовий модуль II. Від Франкфуртського миру до закінчення Першої світової війни.

Тема лекційного заняття 9. Політична ситуація в Європі після Франкфуртського миру.

Тема лекційного заняття 10. Русько-турецька війна і Берлінський конгрес 1878 р.

Тема лекційного заняття 11. Початок формування військово–політичних блоків. Укладення Троїстого союзу (1882 р.).

Тема лекційного заняття 12. Завершення боротьби за розподіл світу. Доктрина «відкритих дверей» і політика «великої дубинки» (1899-1904 рр.)

Тема лекційного заняття 13. Русько-японська війна і утворення Антанти (1904-1907 рр.)

Тема лекційного заняття 14. Держави Антанти і Австро-германський блок. Балканські війни.

Тема лекційного заняття 15. Перша світова війна і дипломатія держав.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ ТА СЕМІНАРІВ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ I

СВІТОВА СИСТЕМА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ВІД 1815 р. ДО ФРАНКФУРТСЬКОГО МИРУ.

ТЕМА 1. Дипломатія Віденської системи міжнародних відносин.

ЛЕКЦІЯ 1. РОЗСТАНОВКА СИЛ У ЄВРОПІ ПІСЛЯ ПОРАЗКИ НАПОЛЕОНА ТА ВІДЕНСЬКОГО КОНГРЕСУ (відповідно до спеціальності), (1 год.)

1. Формування міжнародних відносин після Відня.
2. Питання періодизації.
3. Особливості міжнародних взаємин і дипломатії після Відня.
4. Політика великих держав.

Історичні передумови формування міжнародних відносин і дипломатичних стосунків періоду, що він досліджується. Держави Європи після Віденського конгресу 1815 р. Теорії та концепції періодизації. Деякі проблеми періодизації. Цикли цього періоду нової історії. Соціально-економічний та політичний розвиток країн світу названого сторіччя. Особливості міжнародних зв'язків і дипломатії XIX ст.

Рішення Віденського конгресу. Нестійкість результатів Віденського конгресу. Створення Священного союзу, його мета та цілі. Реакційні порядки у Західній Європі і Росії. Європейська реакція проти революцій і демократичних перетворень. Вплив Олександра I на загальноєвропейські справи. Росія – «жандарм Європи». Меттерніх, Олександр I, герцог Веллінгтон, Бурбони. Германія, Італія, Іспанія – спільне та особливе в історії становлення країн. Міжнародні відносини і зовнішня політика великих держав.

Об'єкт та предмет курсу. Значення й місце курсу «Історія міжнародних відносин віденської» у фаховій підготовці і виховання бакалаврів-міжнародників, формування у них історичної свідомості як істориків-міжнародників. Цілі, мета, структура та завдання курсу. Категоріально-понятійний апарат. Походження і визначення термінів

«міжнародні відносини» і «дипломатія». Основні методологічні принципи. Наукова література з історії дипломатії. Коротка характеристика архівних і опублікованих джерел.

ТЕМА 2. Від утворення Священного союзу до липневої революції (1815 – 1830 рр.)

ЛЕКЦІЯ 2. УТВОРЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ СВЯЩЕННОГО СОЮЗУ (1 год.).

1. Священний Союз.
2. Перші конгреси.
3. Веронський конгрес.
4. Початок розкладу Священного союзу.
5. Подальший розклад Священного союзу.

Внутрішні протиріччя в Священному союзі. Конгреси в Тропау (Тропаві) та Лайбасі (Любляні) – 1820-1821 рр. Канінг: його погляди і політика. Поворот у зовнішній політиці Англії 1822 року. Веронський конгрес (1822 р.). Європейські держави і Латинська Америка. Грецька проблема. Микола I як дипломат. Сближення царської Росії із урядами Англії та Франції. Місія Веллінгтона в Петербург. Утворення коаліції трьох держав проти Туреччини. Русько-турецька війна 1828 – 1829 рр. Андріанопільський мир 14 (2) вересня 1829 р.

Колишні та історичні передумови формування міжнародних відносин і дипломатичних стосунків періоду, що він досліджується. Держави Європи після Віденського конгресу 1815 р. Теорії та концепції періодизації. Цикли цього періоду нової історії. Деякі проблеми періодизації. Соціально-економічний та політичний розвиток країн світу названого сторіччя. Особливості міжнародних зв'язків і дипломатії XIX ст. Міжнародні стосунки напередодні першої світової війни. Зовнішня політика та дипломатія держав світу у ці часи. Особливості та тенденції міжнародних стосунків цього періоду нового часу. Основні вузли протиріччя у європейських міжнародних відносинах початку – середини XIX ст. і роль дипломатії у їх розв'язанні. Великі європейські держави у другій половині XIX – початку XX ст.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II

ДИПЛОМАТВЯ ВІДЕНСЬКОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН 1815 – 1871 рр..

ТЕМА 3. Міжнародні відносини і дипломатія від липневої революції у Франції до революційних переворотів у Європі (1830 - 1848 рр.).

ЛЕКЦІЯ 3. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ДИПЛОМАТІЇ ПІСЛЯ ЛИПНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (2 год.)

1. Ставлення царського уряду до Липневої революції.
2. Позиції великих держав щодо польського повстання.
3. Бельгійська революція і великі держави.
4. Ункіар-Іскелеський договір Росії із Туреччиною і протиріччя великих держав щодо східного питання.

Липнева, 1830 р., революція у Франції: причини та міжнародно-дипломатичні наслідки. Польське повстання 1830 – 1831 рр. Ставлення англійського та французького урядів до польського повстання. Спроба дипломатичного втручання Англії та Франції у польське питання. Турецько-єгипетський конфлікт і позиції великих держав (1832 – 1833 рр.). Ункіар-Іскелеський договір (8 липня 1833 р.). Пальмерстон. Загострення англо-руських протиріч після Ункіар-Іскелеського договору. З'їзд монархів у Мюнхені (1833 р.). Дві течії у Англії стосовно східного питання. Східне питання у 1840 – 1847 рр.

Дипломатія Італії XII – XV ст. Міжнародні зв'язки Італії. Дипломатія італійських міст-держав. Організація консульської служби. Перші постійні представництва. Герцоги Сфорца та Медичі як дипломати. Флорентійські дипломати. Венеціанська дипломатія. Посольська справа у Венеції. Перші постійні представництва за межами Італії. Дипломатія Франції XII – XV ст. Подолання феодальної роздробленості. Формування й зміцнення феодальної монархії. Філіп IV Красивий та папа Боніфаций VIII. Сторічна війна. «Батько сучасної дипломатії» Людовик IX. Його внесок у формування дипломатичної

служби. Перші міжнародні конгреси. Зародження науки міжнародного права. Вселенські собори XII – XIV ст. Питання церковної унії у XI – XIV ст. Початок соборного руху. Пізанський, Констанцький та Базельський собори. Питання церковної унії на Базельському та Флорентійському соборах. Світські конгреси у XV ст. Становлення науки про міжнародне право. Загальна характеристика дипломатії і дипломатичних органів XV – першої половини XVIII ст. Політична карта Європи у XVI ст. «Державний інтерес як принцип політики. Органи зовнішньої політики і дипломатії XVI – XVIII ст. Дипломатична служба цього періоду. Ародження науки міжнародного права. Побут і мораль дипломатів XVI – XVIII ст. Періодизація дипломатичної історії XVI – XVIII ст. і основні лінії зовнішньої політики і дипломатії європейських держав.

Тема 4. Європейська дипломатія часів революцій 1848 – 1849 рр.

ЛЕКЦІЯ 4. ВПЛИВ РЕВОЛЮЦІЙ 1848 – 1849 рр. НА ЄВРОПЕЙСКУ ДИПЛОМАТІЮ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ (2 год.)

1. Лютнева, 1848 р., революція у Франції.
2. Революції у Австрії та Пруссії.
3. Польський визвольний рух 1848 р.
4. Революційний підйом у Південній Німеччині 1849 р.
5. Східне питання у 1848 – 1849 рр.

Революції 1848 – 1849 рр. і Європейська дипломатія. Дипломатія Тимчасового уряду після Лютневої революції у Франції. Дипломатія європейських урядів і Лютнева революція. Вплив березневих революцій у Австрії та Пруссії на русько-французькі дипломатичні стосунки. Європейська дипломатія і польський визвольний рух 1848 року. Ставлення європейських урядів до політики Пруссії у шлезвіг-голштинському питанні та проблемі об'єднання Німеччини у 1848 р. Англо-французьке посередництво між Австрією й Сардинією. Проект європейського дипломатичного конгресу з італійських справ. Микола I і контрреволюції у Австрії і Пруссії 1848 р. Європейські держави і Пруссія у часи революційного підйому у Південній Німеччині. Європейська дипломатія і французька інтервенція у Римі. Місія Лесенса. Зовнішня політика революційної

Угорщини і дипломатія західних держав. Царська дипломатія щодо інтервенції і придушення революції в Угорщині. Східне питання у 1848 – 1849 рр. і Балта-Лиманська конвенція. Конфлікт стосовно угорських і польських емігрантів у Туреччині 1849 року. Дипломатичне втручання держав у айстро-пруський конфлікт і поновлення Германського союзу. Підсумки розвитку міжнародних відносин і дипломатії у 1848 – 1849 рр.

Міжнародні відносини і дипломатія у ХУІ ст. Дипломатія Іспанії, Франції і Англії у ХУІ ст. Період іспанської могутності в Європі. Іспанія Карла У і Філіпа II. Франція ХУІ ст. Англійська дипломатія у ХУІ ст. Дипломатія європейських держав у ХУІІ ст. Часи французької гегемонії в Європі. Дипломатія Генріха ІV. Дипломатія Рішельє. Дипломатія англійської буржуазної революції (1640 – 1660). Дипломатія «Довгого парламента». Дипломатія Кромвеля.

Семінар 1. Методичне заняття (2 год.)

1. Методика підготовки виступів і рефератів на семінарах.
2. Організація індивідуальної та самостійної роботи. Критерії оцінювання знань студентів.

На *методичному занятті* робиться акцент на місці і ролі лекційних і семінарських занять в системі вивчення курсу «Історія міжнародних відносин вестфальської доби». Викладач знайомить студентів з навчальною і методичною літературою, яка зберігається на web-сайті кафедри в електронному варіанті (Pdf, DjVu, Doc). Після знайомства з студентською групою проводиться експрес-опитування з метою виявлення шкільного рівня знань із стародавньої історії, історії середніх віків, нової, всесвітньої та загальної історії, а також обмін електронними поштами й іншими контактами. За необхідності можна створити електронну пошту групи, що спростить обмін літературою, кіно-, фото- файлами та забезпечить особисте звітування студентів про виконання індивідуальних науково-дослідних робіт (ІНДР) у вигляді рефератів, презентацій тощо. Варто на занятті також познайомити студентів з організацією самостійної роботи та методикою підготовки доповідей (рефератів) і виступів на семінарських заняттях, практичною роботою в читальному залі з історичною літературою або з алгоритмом пошуку історичної літератури, що викладена на спеціальних web-

сайтах. Наприкінці необхідно навести розрахунок рейтингу знань студентів з дисципліни «Історія міжнародних відносин (вестфальська геополітична епоха)».

ТЕМА 5. Європейська дипломатія у роки Кримської війни та після Паризького миру.

ЛЕКЦІЯ 5. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ НАПЕРЕДОДНІ, ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ КРИМСЬКОЇ ВІЙНИ. ВІД ПАРИЗЬКОГО МИРУ ДО ПІДГОТОВКИ ОБ'ЄДНАННЯ НІМЕЧЧИНИ (2 год.).

1. Міжнародна ситуація напередодні Кримської війни.
2. Русько-турецький конфлікт 1853 р. і позиції великих держав.
3. Вступ Англії та Франції у війну проти Росії.
4. Дипломатична діяльність великих держав під час Кримської війни.
5. Паризький конгрес 1856.

Геополітичні та геостратегічні причини війни. Загострення східного питання після революцій 1848 – 1849 рр. Перемовини щодо поділу Туреччини. Русько-французькі тертя в Туреччині. Місія князя А. С. Меншикова у Туреччині. Дипломатичні маневри англійського посла в Константинополі. Заняття руськими військами дунайських князівств. Позиція Франції стосовно русько-турецького конфлікту. Позиція Австрії у русько-турецькому конфлікті. Позиція Пруссії. «Віденська нота». Оголошення Туреччиною війни Росії. Проект послаблення й розчленування Росії Пальмерстона. Місія А. Ф. Орлова у Відні. Позиція Пруссії під час Кримської війни. Чотирипункти Наполеона III (18 липня 1854 р.). Позиція Швеції. Демарш австрійської дипломатії. Таємні перемовини Наполеона III з Олександром II про мир. Австрійський ультиматум Росії. Позиція Франції на Паризькому конгресі. Позиція Англії на конгресі. Умови миру.

Озагроза посилення Габсбургів і Франція. Послаблення тиску турок на дом Габсбургів. Габсбурги знов накидають оком на Німеччину, щоб поновити у ній впливи й владу, що їх було послаблено реформацією. Релігійний фактор у боротьбі імператора за відновлення підпорядкування йому німецьких князів. Боротьба

«католицької реакції» з європейським протестантизмом. Тридцятирічна війна (1618 – 1648 рр.) як остання спроба імперії підкорити собі Німеччину. Реакція дипломатії Рішельє. Внутрішня і зовнішня політика Рішельє протягом війни. Вступ у війну Данії. Рішельє спокушує війною Швецію. Монах-капуцин отець Жозеф (Pere Joseph, 1577-1638 рр.). Його роль у дипломатії Рішельє. Політика Франції щодо протестантських князів Німеччини. Політика Швеції у Німеччині. Її інтереси на Балтиці та Європі. Проболема панування над Балтійським морем. Втрата Московською державою узбережжя Фінської затоки і утвердження у цьому регіоні Швеції. Гео економічні причини участі у війні Швеції. Вестфальський мир 1648 р. як початок відліку історії європейських конгресів. Мирні перемовини у Мюнстері і Оснабрюці (Вестфалія). Зусилля імператорського дипломата Траутсмансдорфа і французький політик кардинал Мазаріні. Мирна угода 24 жовтня 1648 р. у Мюнстері. Історичне значення Вестфальського миру. Вестфальський трактат як основа наступних договорів аж до кінця ХУІІІ ст. Зовнішньополітичні та дипломатичні підсумки миру для держав – учасниць - Австрії, Франції, Швеції, Голандії, Швейцарії та ін. Принцип «природних кордонів» як триумф політики Рішельє щодо об'єднання всіх французьких земель.

ТЕМА 5. Дипломатія і міжнародні відносини часів визвольних змагань українського народу середини ХУІІ ст.

ЛЕКЦІЯ 6. ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (2 год.)

1. Міжнародне становище Української держави.
2. Богдан Хмельницький як дипломат.

Історико-політичний аспект іноземної експансії на українські землі. Українське суспільство у процесах інтеграції Литви і Польщі та утворення Речі Посполитої. Втрата українськими землями своєї автономії. Напади татар і турків на українські землі. Люблінська унія. Утворення Речі Посполитої. Україна під владою Польщі. Надання магдебурзького права українським містам. Соціальний протест мас. Наступ магнатів і шляхти на козацькі права і вольності. Козацькі повстання 20 – 30 – х років ХУІІ ст. Українська національна революція. Її характер, рушійні сили і мета та завдання. Богдан Хмельницький. Основні етапи революції. Міжнародна ситуація у

Європі напередодні й у часи революції. Зовнішня політика і дипломатія Польщі, Московського царства, Туреччини, інших провідних держав. Тридцятирічна війна і її вплив на військово-політичну ситуацію на сході Європи. Українсько-російські зв'язки у роки війни. Переяславська угода 1654 р. Її історичне значення для обох держав і європейських міжнародних відносин. Зародження української казацько-гетьманської держави. Її зовнішньополітична діяльність і дипломатичні стосунки. Створення антипольської коаліції. Союз із Семигородом і Швецією. Гадяцький договір. Україна у політичних планах Росії, Польщі і Туреччини. Андрусівський мир. Богдан Зіновій Хмельницький як дипломат.

Семінар 2. Міжнародні відносини та дипломатія пізнього середньовіччя та початку нового часу (3 год.)

1. Загальна характеристика дипломатії та дипломатичної служби європейських держав XVI – середини XVII ст.
2. Дипломатія італійських міст – держав. Ніколо Макіавеллі.
3. Міжнародні відносини і дипломатія великих європейських держав.

У першому питанні дайте коротку загальну характеристику дипломатії та дипломатичної служби європейських держав XVI – першої половини XVII ст. Їх витоки, причини тих чи інших дій держав на європейській і світовій аренах. Зверніть увагу на процес утворення об'єднаних монархій у Європі, виникнення поняття «державного інтересу» як втілення інтересів монархів та аристократії. Назвіть та охарактеризуйте основні вузли міжнародних протиріч на континенті та дайте їм обґрунтування та характеристику. Дайте періодизацію подій часів, що вони розглядаються.

Висвітлюючи *друге питання*, розкрийте основний зміст та особливості італійських міст – держав: Венеції, Генуї, Мілану, Неаполю, Падуї, Парми, Пізи, папського Риму, Флоренції та інших. Розкажіть про діяльність Ніколо Макіавеллі. Проаналізуйте його праці та дайте їм правову та політичну оцінку.

Третє питання передбачає огляд і характеристику міжнародних відносин та дипломатії таких, наприклад, європейських держав, як Австрія, Англія, Іспанія, Нідерланди, Росія, Франція, Туреччина, Швеція.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ III

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ДИПЛОМАТІЯ ВЕСТФАЛЬСЬКОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ЕПОХИ

ТЕМА 6. Дипломатія США у 40-х роках XIX ст. та у період громадянської війни.

ЛЕКЦІЯ 6. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США У СЕРЕДИНІ XIX ст. ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА У МІЖНАРОДНО- ПОЛІТИЧНОМУ КОНТЕКСТІ (2 год.).

1. Дипломатія США у 40 – 50-х роках XIX ст.
2. Дипломатія періоду громадянської війни.

Анексія Техасу. Дипломатичні стосунки США із Мексикою і війна 1846 – 1848 рр. Знищення кондомінію в Орегоні. Спроби експансії США у ВестІндію та Центральну Америку. Надії рабовласників на інтервенцію Англії і Франції. Початок війни. Інтервенція Англії, Франції і Іспанії у Мексиці. Інцендент з «Трентом» (1861 р.). Виступи англійських робітників проти підтримки півдня. Позиція Франції. Скасування рабства (1863 р.). Позиція Росії. Загарбницька політика республіканської партії після громадянської війни.

Організація зовнішньої політики і дипломатії. Дипломатична служба цього періоду. Побут і мораль дипломатів. Періодизація дипломатичної історії доби. Основні напрями зовнішньої політики і дипломатії європейських держав. Дипломатія Іспанії, Франції і Англії. Дипломатія Людовика XIV. Німвегенський мир. Франко-голандське та англо-голандське суперництво. Вільгельм III Оранський. Оксеншерна. Міжнародне становище і дипломатія російської держави. Основні лінії її зовнішньої політики і дипломатії. Дипломатичні установи російської держави. «Посольський обряд». Нові явища у дипломатії Росії кінця ХУІІ – початку ХУІІІ ст. Війна за іспанську спадщину та початок упадку міжнародного значення Франції. Утрехтський мир: його сутність, значення та наслідки.

ТЕМА 7. Дипломатія і міжнародні відносини напередодні об'єднання Німеччини.

ЛЕКЦІЯ 7. ДИПЛОМАТИЧНА ПІДГОТОВКА ФРАНКО-ПРУСЬКОЇ ВІЙНИ (2 год.)

1. Прусько-датський конфлікт через Шлезвіг-Голштайн.
2. Австро-пруське суперництво.
3. Дипломатія Бісмарка і позиції великих європейських держав.

Роль Прусії у Північногерманському союзі після Празького миру 1866 р. Стосунки Англії і Прусії. Взаємини Росії і Прусії. Французька дипломатія і Прусія. Вимоги Франції до Прусії за нейтралітет. Меморандум Друе де Льюїса. Перемовини Бенедетті із Бісмарком. Невдоволення Англії вимогами Франції. Перспективи майбутньої франко-пруської війни. Люксембурзьке питання. Позиція Росії. Конференція держав у Лондоні у травні 1867 р. Невдача мексиканської авантюри Наполеона III (1867 р.). Дипломатична ситуація напередодні франко-пруської війни. Внутрішній та зовнішній стан Франції напередодні франко-пруської війни. Кандидатура Леопольда Гогенцоллерна на іспанський престол. Перемовини Бенедетті із Вільгельмом I в Емсі. Нарада у Наполеона III 12 липня 1870 р. Вимоги Наполеона III до Вільгельма. «Емська депеша» Бісмарка. Невдоволення Олександра II поведінкою Наполеона III.

Війна за «польську спадщину». «Секрет короля». Зовнішня політика Англії: принципи і цілі. Піт старший. Політика Англії за межами метрополії. Індійська політика Англії. Австро-пруське суперництво. Війна за австрійську спадщину. Фрідріх II як дипломат. Семирічна війна і дипломатія Фрідріха II.

ТЕМА 8. Франко-пруська війна (1870 – 1871 рр.).

ЛЕКЦІЯ 8. ФРАНКО-ПРУСЬКА ВІЙНА І ФРАНКФУРТСЬКИЙ МИР (2 год.).

1. Позиції європейських держав під час франко-пруської війни.
2. Франкфуртський мир.

Позиція Росії, Австро-Угорщини та Італії під час франко-пруської війни. Скасування нейтралізації Чорного моря. Укладення прелімінарного мирного договору у Версалі. Паризька Комуна і міжнародна дипломатія. Проєламування Германської імперії. Франкфуртський мир.

Зовнішня політика Петра I. Дипломатичні установи і методи дипломатичної роботи за Петра I. Петро I як дипломат. Зовнішня політика Росії у період 1726 – 1755 рр. Семирічна війна: дипломатична підготовка, її наслідки і значення для Росії. Російська дипломатія за спадкоємців Петра I. Її суперництво й боротьба із західноєвропейською дипломатією. Дипломатія Анни Іоанівни. Дипломатія Єлизавети і Катерини II. Дипломатичні методи й засоби Катерини II. Дипломатичні установи і дипломатична служба Росії 1726 – 1796 рр.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II

ВІД ФРАНКФУРТСЬКОГО МИРУ ДО ЗАКІНЧЕННЯ ПЕРШОЇСВІТОВОЇВІЙНИ.

Тема 9. Дипломатія нового часу (1871 – 1914) після Франкфуртського миру.

ЛЕКЦІЯ 9. ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ В ЄВРОПІ ПІСЛЯ ФРАНКФУРТСЬКОГО МИРУ.

1. Міжнародні відносини і європейська дипломатія після закінчення франко-пруської війни.
2. Цілі зовнішньої політики великих держав.

Франко-германські відносини у 1871 – 1873 рр. Угода трьох імператорів. Франк-германський конфлікт 1874 р. Місія Радовіца (лютий 1875 р.). Воєнна тривога 1875 р. Соціально-політична та економічна база зовнішньої політики Германської імперії та Третьої Французької республіки.

Тема 10. Русько – турецька війна (1877 – 1878 рр.)

ЛЕКЦІЯ 10. РУСЬКО-ТУРЕЦЬКА ВІЙНА І БЕРЛІНСЬКИЙ КОНГРЕС 1878 р.

1. Причини та передумови війни.
2. Англія, Туреччина, Німеччина, Росія і східне питання у другій половині 70-х років XIX ст.
3. Русько-турецька війна: її результати та міжнародно-дипломатичні і правові наслідки.

Початок русько-турецької війни. Сан-Стефанський мир. Берлінський конгрес 1878 р. Звільнення болгарського народу та інших пригнічених народів Балкан. Військові перемоги Росії і політико-дипломатичні втрати.

Тема 11. Військово-політичні союзи кінця 70-х – 80-х років і колоніальна експансія капіталістичних держав в Африці.

ЛЕКЦІЯ 11. ПОЧАТОК ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ БЛОКІВ. УКЛАДЕННЯ ТРОЇСТОГО СОЮЗУ (1882 р.)

1. Австро-германський союз і поновлення угоди трьох імператорів.
2. Колоніальна експансія капіталістичних країн в Африці.

Передумови австро-германського союзу. Погіршення русько-германських взаємин. Австро-германський союз (7 жовтня 1879 р.). Міжнародне становище і зовнішня політика Росії після Берлінського

конгресу. Константинопільський мирний договір і евакуація руських військ із Туреччини. Відновлення болгарської національної держави. Перехід до імперіалізму і посилення колоніальної експансії в кінці XIX ст. Англія і Суецький канал. Фінансове закабалення Єгипту. Окупація Єгипту. Захоплення Тунісу Францією (1881 р.). Укладення Троїстого союзу (1882 р.). Захоплення Конго (1879 – 1884 рр.). Берлінська конференція. Колоніальна політика Бісмарка. Боротьба за Південну й Західну Африку. Єгипетське фінансове питання 1884 року. Сомалі і Ефіопія.

Тема 12. Завершення боротьби за розподіл світу.

ЛЕКЦІЯ 12. ЗАВЕРШЕННЯ БОРОТЬБИ ЗА РОЗПОДІЛ СВІТУ, ДОКТРИНА «ВІДКРИТИХ ДВЕРЕЙ» І «ВЕЛИКОЇ ДУБИНКИ» (1899 – 1904 рр.).

1. Розподіл Судану і фашодський інцидент.
2. Багдатська залізниця.
3. Позиція германського, французького і англійського імперіалізму.
4. «Доктрина Хей».

Судан і Фашода. Позиції Франції і Англії. Політика сторін. Перемовини між англійськими і французькими колонізаторами щодо розподілу Судану. Багдатська залізниця. Проча Кайзера до «святих місць» й прибутки германського капіталу. Угода германських і французьких банкірів. Позиція англійського імперіалізму. Перемовини стосовно концесійної угоди. Багдатська дорога і царська Росія. Русько-турецька угода. Гагська конференція 1899 р. Початок англо-бурської війни. Англо-бурська війна і Німеччина. Поділ островів Самоа. Інтриги щодо втручання у англо-бурську війну. Політика бурських республік. Германська військово-морська програма. Економічна криза 1900 р. Зміни в умовах франко-руського союзу. Царський уряд і світова біржа. «Доктрина Хей» («відчинені двері в Китаї»). Англо-американська угода про Панамський канал. Фактичне захоплення Панамського перешийка Сполученими Штатами. Колоніальне закабалення Куби. США і англо-германські виступи проти Венесуели. Закабалення Домініканської республіки.

Тема 13. На шляху до русько-японської війни і утворення Антанти (1900 – 1907 рр.).

ЛЕКЦІЯ 13. РУСЬКО-ЯПОНСЬКА ВІЙНА І УТВОРЕННЯ АНТАНТИ (1904 – 1907 рр.).

1. Русько-японська боротьба в Манчжурії у 1900 – 1901 рр.
2. Політика США.
3. Загальний характер далекосхідної політики руського царизму.
4. Міжнародна обстановка напередодні й на початок війни.
5. Портсмутський мир.

Перемовини щодо англо-германського союзу (весна 1901 р.). Початок перемовин про англо-японський союзний договір. Місія Іто. Англо-японський договір. Угода про евакуацію Манчжурії. Спроба англо-руського зближення. Переддень війни. Початок війни. Міжнародна стратегічна ситуація у початковий період війни. Англо-французька Антанта. Спроба утворення русько-германського союзу наприкінці 1904 р. Царська Росія і французький капітал. Мароканська криза 1905 р. Побачення Миколи II і Вільгельма II у Бьйорку. Посередництво Президента Теодора Рузвельта. Угода Тафт – Кацура і кінець незалежності Кореї. Другий англо-японський союзний договір. Портсмутський мир. Альхесіраська конференція. Військове співробітництво Англії і Франції. Англо-руська угода. Росія між Германією і Англією. Побачення у Свінемюнде. Балтійське питання і гарантії недоторканності Норвеї.

Тема 14. Боротьба держав Антанти і айстро-германського блоку. Морське суперництво і боснійська криза (1908 – 1909 рр.)

ЛЕКЦІЯ 14. ДЕРЖАВИ АНТАНТИ ВСТРО_ГЕРМАНСЬКИЙ БЛОК. БАЛКАНСЬКІ ВІЙНИ.

1. Англо-германське морське суперництво.
2. Царська Росія і Англія.
3. Позиція держав щодо балканського питання.
4. Франко-германський антагонізм.
5. Зміцнення англо-французької Антанти.
6. Балканські війни.

Франко-германський антагонізм. Угода щодо Мароко 9-го лютого 1909 р. Подальший розвиток англо-германського морського суперництва. Чергова спроба германської дипломатії зруйнувати Антанту. Русько-італійська угода у Раконіджі. Революція в Персії і імперіалістична дипломатія. Експансія германського капіталу в Персії. Потсдамське побачення. Агадир. Італо-турецька війна. Місія Холдена. Зміцнення англо-французької Антанти. Далекосхідне питання у 1908 – 1912 рр. Японо – американські протиріччя. Поновлення англо-японського союзу (1911 р.). Імперіалістична дипломатія і китайська революція. Автономія Зовнішньої Македонії. Закабалення Тибету англійським імперіалізмом. Балканський блок. Франко-руська морська конвенція. Пуанкаре у Петербурзі. Греко-болгарський союз. Перша Балканська війна. Нарада послів у Лондоні. Друга Балканська війна. Бухарестський мир. Балканське питання кінця 1913 – початку 1914 р. Місія Лімана фон Зандерза. Проблема чорноморських пролівів напередодні першої світової війни. Русько-германські протиріччя напередодні першої світової війни. Гонка сухопутних озброєнь.

Тема 15. Міжнародні відносини напередодні і протягом першої світової війни.

ЛЕКЦІЯ 15. ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА І ДИПЛОМАТІЯ ДЕРЖАВ.

1. Розстановка політичних сил.
2. Військові блоки імперіалістичних угруповань.
3. Вбивство у Сараєві.
4. Оголошення війни Германією.
5. Дипломатія держав 1914 – 1918 рр.

Міжнародна обстановка напередодні війни. Військова підготовка та військовий потенціал обидвох військово-політичних угруповань. Міжнародне становище на початку червня 1914 р. Близький схід. Англо-германські стосунки у 1913 – початку 1914 р. Германський імперіалізм вирішує почати війну. Кривава драма у Сараєві. Перемовини у Потсдамі. Едуард Грей – дипломат. Пуанкаре у Петербурзі. Австро-угорський ультиматум Сербії. Грей розкриває карти. Германський ультиматум Росії. Германія оголошує війну. Боротьба в англійському уряді. Германія оголошує війну Франції. Втручання германських військ в Бельгію.

Семінар 3. Передумови і міжнародно-політичні обставини утворення Вестфальської системи міжнародних відносин (2 год.).

1. Тридцятирічна війна: причини, передумови, дипломатія.
2. Вестфальська угода: її значення й наслідки.
3. Вестфаль і дипломатія провідних європейських держав.

Розгляд *першого питання* передбачає характеристику стану міжнародних відносин у Європі напередодні війни, інтересів тодішніх великих держав, завдання, цілі і напрями їх зовнішньої політики. Необхідно показати причини дій цих держав на європейській арені, виходячи передусім із їх геополітичних і геостратегічних прагнень. Розглядаючи дипломатичні передумови війни, необхідно зосередити увагу на дипломатії імператорського дому Габсбургів та Франції, що вони відігравали провідну роль на тодішній європейській арені. В кінці відповіді необхідно зробити власний, самостійний висновок щодо висвітленого питання.

Висвітлюючи *друге питання*, необхідно пам'ятати, коли, ким, де і з якими результатами було укладено мир, що він розпочав нову епоху у міжнародних стосунках тодішнього часу. Покажіть інтереси і цілі основних учасників при укладанні угоди, що вдалось досягти і чого не вдалось учасникам війни.

Під час підготовки відповіді на *третьє питання* доцільно зосередитись на аналізі впливу Вестфальської угоди на міжнародне становище і зовнішню політику і дипломатію провідних європейських держав після її підписання, зростання міжнародного авторитету й сили одних і послаблення його іншими країнами, акцентуючи увагу передусім на геополітичних наслідках Вестфалю.

ТЕМА 9. Міжнародні відносини напередодні Великої

Французької буржуазної революції.

ЛЕКЦІЯ 10. ЄВРОПЕЙСЬКА І СВІТОВА ДИПЛОМАТІЯ ВІД ЗАКІНЧЕННЯ СЕМИРІЧНОЇ ВІЙНИ (1756-1763) ДО 1789 р. (2 год.)

1. Буржуазія і дипломатія Франції напередодні революції
2. Дипломатія американської буржуазної революції (1775-1794 рр.).

Наслідки політики Людовика ХУ для Франції. Франція у семирічній війні. Її підсумки для французької держави. Послаблення світового впливу й втрата колоній. Франція і американська буржуазна революція. Боротьба із Англією у заокеанських колоніях. Буржуазія і дипломатія французької монархії напередодні революції. Буржуазія і дипломатія абсолютних монархій ХУІ – ХУІІІ ст. Криза дипломатії французького абсолютизму. Критика дипломатії абсолютних монархій у буржуазній ідеології. Дипломатія американської буржуазної республіки. Відокремлення 13-ти американських колоній від Англії. Декларація незалежності. Комітет для секретної кореспонденції (1775 – 1777 рр.). Місія Сайласа Діна. Бенджамін Франклін – американський посол у Франції. Допомога французького уряду американським колоніям. Укладення союзного і торгівельного договорів між Францією і Сполученими Штатами (6 лютого 1778 р.). Спроби американського конгресу започаткувати дипломатичні стосунки із європейськими державами. Міся Дейна. Вступ Франції і Іспанії у війну проти Англії (1778 – 1779 рр.). «Озброєний нейтралітет» Росії 1780 р. Мирні перемовини. Діяльність французького посла Женє в Америці. Взаємини Англії і Сполучених Штатів після війни за незалежність.

Семинар 4. Міжнародні відносини та європейська дипломатія ХУІІІ ст. до Великої Французької буржуазної революції (2 год.)

1. Політична карта Європи ХУІІІ ст. Основні вузли міжнародних протиріч.
2. Династичні війни ХУІІІ ст. і їх міжнародно-дипломатичні наслідки.
3. Вихід Росії і Пруссії на міжнародну арену у ХУІІІ ст.

Розкриваючи *перше питання*, проаналізуйте політичну карту Європи ХУІІІ ст., основні вузли міжнародних протиріч та дайте періодизацію міжнародних відносин цього періоду.

При відповіді на *друге питання* доцільно дати характеристику зовнішній політиці королівського уряду Франції ХУІІІ ст., розкрити сутність поняття «війни розкоші», перелічити й назвати причини та політико-дипломатичні наслідки так званих династичних війн для Франції.

Відповідь на *третє питання* передбачає аналіз витоків під'йому міжнародного авторитету Росії і Пруссії у кінці ХУІІ – початку ХУІІІ ст., політико-дипломатичних умов у Європі цього періоду. Слід акцентувати увагу на основні цілі і дії цих держав на міжнародній арені. Розкрити особливості досягнення ними зовнішньополітичних цілей. Дати оцінку результатам й наслідкам повноправного входження Росії і Пруссії у вирішення європейських справ.

ТЕМА 10. Дипломатія американської буржуазної республіки (1775-1794 рр.).

ТЕМА 11. Дипломатія і міжнародні відносини у період 1789-1815

ЛЕКЦІЯ 11. ФРАНЦУЗЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ І ЄВРОПЕЙСЬКА ТА СВІТОВА ДИПЛОМАТІЯ (2 год.)

1. Франція напередодні революції.
2. Дипломатія перших років революції.
3. Французька дипломатія від повалення монархії до встановлення якобінської диктатури.
4. Дипломатія якобінської диктатури.

Французький абсолютизм і його дипломатія. Системна криза феодалізму у Франції. Інтереси буржуазії і зовнішня політика Франції другої половини ХУІІІ ст. Розпач і бездіяльність королівського дому. Вимоги буржуазії. Французька революція і європейська дипломатія у період Установчих та Законодавчих зборів. Французька дипломатія у період Національних установчих зборів. Європейська дипломатія 1789 – 1792 рр. Уільям Піт молодший. Дипломатія царського уряду 1789 р. Леопольд II і Бельгія. План Герцберга і союз Пруссії із Польщею 1790 р. Рейхенбахські угоди 27 липня 1790 р. Східна криза 1791 р. Невдача Піта і успіх Катерини II. Невдала спроба втечі Людовика ХУІ і утворення контрреволюційної коаліції. Ідея європейського конгресу задля інтервенції у французькі справи (1791 р.). Русько-шведські плани і французькі емігранти. Австро-пруський союз проти Франції (7 лютого 1792 р.). Французька дипломатія Законодавчих зборів (з восени 1791р. до 10 серпня 1792 р.). Французька дипломатія і європейські держави від повалення монархії во Франції до встановлення якобінської диктатури. Дипломатія жирондистів періоду Конвенту, із вересня 1792 р. до квітня 1793 р. Уільям Піт і розширення контрреволюційної коаліції. Плани розчленування та пограбування Франції. Другий розділ Польщі (1793 р.). Поразка Франції і дипломатія Дантона. Дипломатія якобінської диктатури. Дантоністи і дипломатія часів якобінської диктатури. Шпійсько-диверсійна агентура коаліції у Франції. Ебертісти. Клоотц і дипломатія. Робесп'єр і дипломатія Комітету громадського порятунку із восени 1793 р. до перевороту 9 термідора (27 липня 1794 р.). Особливості організації якобінської дипломатії. Роль завоювальних прагнень французької буржуазії у підготовці перевороту 9 термідора.

Семінар 5. Дипломатія американської буржуазної республіки (2 год.)

1. Міжнародні відносини під час війни американських колоній за незалежність (1775-1783 рр.).
2. Американська буржуазна революція. Нова дипломатія.
3. Бенджамін Франклін: державний діяч і дипломат.
4. Взаємини США з європейськими державами після закінчення війни за незалежність.

У першому питанні охарактеризуйте міжнародні обставини на час початку війни колоній за незалежність. Політику Англії, інших

провідних європейських держав. Покажіть розстановку сил у Європі. Назвіть причини і передумови повсталих колоній.

Відповідаючи на *друге питання*, дайте характеристику рушійних сил американської буржуазної революції, перебігу подій, реакції метрополії та інших європейських держав на події за океаном. Дайте визначення поняття «нова дипломатія», назвіть її цілі і сутність, чого прагнули керівники повсталих колоній у своїй зовнішньополітичній діяльності.

Третє питання передбачає відповідь щодо ролі Бенджаміна Франкліна у буржуазній революції, його громадської, наукової, державницької й дипломатичної діяльності. Покажати методи і засоби, якими користувався Франклін у своїй дипломатичній діяльності, її значення і результати для становлення і зміцнення міжнародних позицій США.

У *третьому питанні* покажіть генезис та діалектику взаємин США з європейськими країнами після закінчення війни за незалежність, характерні риси та особливості дипломатії молодого республіки, її відмінність від старої дипломатії метрополії. Розкажіть про найбільші успіхи дипломатії штатів, дайте оцінку позиції європейських держав стосовно заокеанської республіки.

Семінар 6. Міжнародні відносини і дипломатія часів Великої Французької буржуазної революції (2 год.).

1. Причини революції й криза зовнішньої політики французького абсолютизму.
2. Зовнішня політика Франції періоду Законодавчих зборів, Конвенту, Якобінської диктатури

Розкриваючи *перше питання*, проаналізуйте причини та передумови буржуазної революції у Франції 1789 – 1794 рр., процеси, що вони відбувались у країні напередодні революції. Вкажіть найважливіші й визначальні з них. Назвіть основні етапи внутрішньо- та зовнішньополітичної кризи французького абсолютизму у переддень революції.

Друге питання передбачає розкриття основних дипломатичних кроків та дій зовнішньої політики Законодавчих зборів, Конвенту, Якобінської диктатури. Особливості методів та засобів діяльності Франції на міжнародній арені. Охарактеризуйте основні ознаки міжнародної діяльності кожного із урядів. Їх політичні

прагнення і відбиття останніх у зовнішньополітичних діях. Покажіть, як змінювалась зовнішня політика Франції в залежності від змін у революційній владі. Простежте і дайте оцінку розвитку позицій революційної Франції у Європі та світі.

ЛЕКЦІЯ 12. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ І ДИПЛОМАТІЯ РОКІВ ТЕРМІДОРІАНСЬКОЇ РЕАКЦІЇ ТА ДИРЕКТОРІЇ 1794-1799 рр. (2 год.)

1. Дипломатія термідору.
2. Дипломатія Директорії.

Міжнародні відносини і дипломатія у роки термідоріанської реакції і Директорії (1794 – 1799 рр.). Роки термідоріанської реакції (1794 – 1795 рр.). Військова перевага Франції в Європі і дипломатія термідоріанської реакції. Третій поділ Польщі 1795 р. Англо-русько-австрійський союз 1795 р. Дипломатія у роки Директорії (1795 – 1799 рр.). Зовнішня політика Директорії. Поновлення міністерства закордонних справ. Дипломатія генералів. Талейран і Бонапарт. 2-га коаліція і переворот 18 брюмера.

ЛЕКЦІЯ 13. ДИПЛОМАТІЯ ЧАСІВ КОНСУЛЬСТВА І ІМПЕРІЇ (2 год.)

1. Наполеон як дипломат.
2. Крах імперії і європейська дипломатія.
3. Перший Паризький мир і реставрація.

Дипломатичні стосунки у роки консульства і імперії. Наполеон Бонапарт – дипломат. Завоювальний характер наполеонівських війон. Завершення війон 2-ї коаліції. Амьєнський мир. Новий розрив між Францією і Англією. Англо-руський союз і утворення 3-ї коаліції. Розгром 3-ї коаліції і його наслідки. Зазіхання Наполеона на країни Близького та Середнього Сходу. Утворення 4-ї коаліції. Розгром Пруссії під Йєною та Ауерштадтом. Проголошення континентальної блокади Англії (21 листопада 1806 р.). Тільзитський мир і утворення

союзу між Францією і Росією. Тільзитський мир і російське суспільство. Перші протиріччя у франко-руському союзі. Зростання спротиву Наполеона у підкорених країнах. Ерфуртське побачення і зміцнення політичних позицій Росії. 5-та коаліція і новий розгром Австрії. Причини військових і дипломатичних успіхів Наполеона у 1800 – 1809 рр. Причини війни 1812 р. Дипломатична підготовка війни між Росією і Францією. Початок вітчизняної війни 1812 р. Дипломатична діяльність Франції і Росії під час війни 1812р. Утворення 6-ї коаліції. Перетворення визвольної війни проти французького завойовника у війну несправедливу і пограбувальну. Вступ союзницьких військ у Францію. Шомонський трактат. Крах наполеонівської імперії. Перший Паризький мир і реставрація Бурбонів.

Семінар 7. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ І ДИПЛОМАТІЯ КІНЦЯ ХУІІІ-ПОЧАТКУ ХІХ ст. (2 год.)

1. Зовнішня політика Франції і європейських держав після Термідоріанського перевороту, в період директорії, консульства та імперії.
2. Дипломатія Наполеона і реакція європейських держав.

У першому питанні є необхідно проаналізувати геополітичні інтереси Франції та провідних європейських держав після падіння Якобінської диктатури. Геострегічні плани директорії, консульства й імперії, докладно зупиняючись на схожих та головних відмінних ознаках кожної форми внутрішнього правління у Франції тих часів. Треба дати змістовний аналіз й оцінку зовнішньої політики Французької республіки на кожному етапі розвитку міжнародних подій того часу.

*Підготовку до відповіді на *друге питання* необхідно почати із всебічного аналізу дипломатичної діяльності Наполеона Буонапарта на тлі докорінних геополітичних інтересів Франції. Дайте власне бачення змісту вислову Наполеона: «Географія – це вирок!». Доцільно розпочати це питання з розгляду історичного та політичного портрету Наполеона, характеристики його як дипломата. Зверніть увагу, на темпи, форми, методи, інтенсивність та результативність політики Наполеона на міжнародній арені. З'ясуйте причини, що вони обумовлювали зовнішньополітичний курс імператора. Коротко охарактеризуйте основні результати*

дипломатичної діяльності Наполеона та реакцію на зовнішньополітичні зазіхання Франції часів правління Наполеона Буонапарта провідних європейських держав..

ТЕМА 12. Віденський конгрес (жовтень 1814-червень 1815 рр.), його рішення та наслідки.

ЛЕКЦІЯ 14. ПРИЧИНИ ТА ПЕРЕДУМОВИ СКЛИКАННЯ КОНГРЕСУ І ДИПЛОМАТІЯ ДЕРЖАВ_УЧАСНИЦЬ (2 год.)

1. Дипломатичні обставини скликання конгресу.
2. Дипломатія Росії.
3. Дипломатії інших держав.

Віденський конгрес (жовтень 1814 р. – червень 1815 р.). Ставлення Олександра I до основних учасників конгресу та їх стосунки. Виступ Талейрана. Принцип легітимізму. Польсько-саксонське питання. Таємний сговір Австрії, Франції та Англії проти Росії і Прусії (3 січня 1815 р.). «Сто днів» (20 березня – 28 червня 1815 р.).

ЛЕКЦІЯ 15. РІШЕННЯ ВІДЕНСЬКОГО КОНГРЕСУ. ЙОГО МІЖНАРОДНІ ТА ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНІ НАСЛІДКИ (2 год.)

1. Основні підсумки конгресу.
2. Віденський конгрес та європейська й світова дипломатія.

Основні цілі і рішення Віденського конгресу. Підписання «Заключного акту» 9 червня 1815 р. Реакційна утопія конгресу. Наслідки конгресу для основних та інших держав-учасниць. Посилення Англії та Росії. «Положення про ранги дипломатичних представників» (8-го лютого 1815 р.). Нестійкість результатів Віденського конгресу та тимчасовість встановленого політичного балансу у Європі. Конгрес і доля Оттоманської імперії. Балканське

питання. Антиреволюційний характер рішень конгресу. Утворення Священного союзу (26 вересня 1815 р.) і його протиріччя.

Семінар 8. Віденський конгрес, його міжнародне значення й політико-дипломатичні наслідки (2 год.)

1. Розклад сил напередодні Конгресу.

1. Основні проблеми та питання, що вони розглядались Конгресом.

2. Талейран і «принцип легітимізму».

3. Германський союз (1815 р.).

4. Утворення «Священного союзу».

Виклад *першого питання* варто розпочати з детального аналізу розстановки політичних сил у Європі напередодні початку роботи Віденського конгресу 1815 р. Баланс сил, позиції та інтереси держав-учасниць мають стати предметом прискіпливої уваги студента.

Починаючи розгляд *другого питання*, варто згадати основні проблеми і питання, що вони готувались до розгляду на Конгресі. Яку позицію щодо розгляду цих проблем посідала кожна із держав-учасниць. Причини дій учасників Конгресу. Дипломатична боротьба протягом роботи форуму (1 жовтня 1814 р. – 9 червня 1815 р.).

При обговоренні *третього питання* зверніть увагу на особистість Талейрана, його шлях та талант дипломата, найбільші успіхи його діяльності, основні методи, засоби й особливості його життєвого шляху як дипломата. Тре відзначити його дипломатичний авторитет у керівників держав. Розкрийте сутність висунутого ним «принципу легітимізму» як позиції Франції, що вона зазнала військово-політичної поразки, на Конгресі.

У *четвертому питанні* покажіть зміст і сутність утворення Германського союзу 1815 р. Назвіть головні причини його утворення і міжнародно-політичні наслідки для європейських міжнародних відносин. Охарактеризуйте позицію Пруссії, Росії та

інших держав стосовно необхідності такого геополітичного утворення, цілей, завдань та перспектив його діяльності.

У підході до висвітлення *п'ятого питання* розкрийте міжнародно-політичні обставини часу, позиції провідних європейських держав щодо необхідності утворення подібної до Священного союзу організації панівних країн Європи. Поясніть, чому кожна із держав-засновників пристала на необхідність утворення «Священного союзу». Особливо прокоментуйте позицію Росії, Англії та Австрії, цілі кожної із країн стосовно діяльності новоутвореного союзу держав-переможців. Розкрийте зовнішньополітичні причини і міжнародні обставини утворення «Священного союзу».

Теми рефератів:

- «Священний союз»: проти революції, чи проти Росії.
- Принцип «національного інтересу», його міжнародно-правові аспекти.
- Дипломатія Франції часів наполеонівських війн.
- Дипломатія Папського престолу ХІХ – початку ХХ ст.
- Коли дипломатія безсила – шлях Бурбонів до революції.
- Наполеон і кінець Великої римської імперії германської нації.
- Наполеон і кінець Великої римської імперії германської нації.
- Чому вбили Павла І. Міжнародний вимір.
- Пальмерстон і дипломатія Англії.
- Герцог Веллінгтон: «переможець Наполеона, але чи дипломат ?
- Талейран: легенда і людина.
- Князь Меттерніх: «Ви ж мене знаєте, Ваша Величність! Так, Князь, я Вас знаю».
- Чи варто було Наполеону «зпалити Берлін»?
- Дипломатія Франції на Віденському конгресі.
- Причини виникнення “польського питання”.
- «Нова модель» відносин із Францією коаліції європейських держав.
- Характеристика рішень Віденського конгресу.
- Принцип «конституційного правління» як один із наслідків Віденського конгресу.
- Рішення конгресів Священного союзу: зміст і значення.

- Цілі і принципи дипломатії Наполеона.
- Дипломатичні виміри політики Англії щодо перемоги у війні із Наполеоном.
- Наполеон – дипломат.
- Олександр І – дипломат.
- Микола І – дипломат.
- Герцог Велінгтон – «переможець Наполеона».
- Дипломатія лорда Кестльрі.
- Дипломатія Канінга.
- Меттерніх як дипломат.
- Причини утворення ворогуючих угруповань – Троїстого союзу і «Довірчої згоди».
- Міжнародні проблеми, спричинені промисловим переворотом.
- Дипломатичні виміри національно-визвольної боротьби грецького народу.
- Дипломатія Людовика ХУІІІ.
- Дж. Казанова про дипломатію.
- «Весна народів» - поняття, характеристика, значення, наслідки.
- Категорії «Нація і «націоналізм» в часи дії Віденської системи.
- Чому вбили Павла І. Міжнародний вимір.
- Чи вдалось би вимити російські чоботи в Індійському океані?
- Аустерліц у історії і у романі Л. Толстого «Війна і мир».
- Олександр І – дипломат.
- Герцог Веллінгтон: «переможець Наполеона, але чи дипломат ?
- Чи варто було Наполеону «зпалити Берлін»?
- Чи було все втрачено, крім честі? Зовнішньополітичні обставини краху Наполеона.
- «Священний союз»: проти революції, чи проти Росії.
- Релігійний фактор в історії міжнародних відносин і дипломатії.
- Загальний підсумок дії революційної складової в межах Віденської системи періоду 1848-1849 рр.
- «Східне питання» як загроза існуванню Віденської системи.
- Основні прикмети та принципи поняття “збереження рівно ваги”.
- «Економічна дипломатія» як механізм реалізації геополітичних інтересів.

- Перебудова загальної конфігурації Віденської системи після підписання березневого, 1856 р., Паризького мирного договору.
- «Кримський контракт» - поняття і характеристика.
- Прусько-німецька субрегіональна підсистема локальних національних війн.
- Об'єднання Німеччини і створення Німецької імперії як фактор європейської міжнародної політики.
- «Блискуча ізоляція» як зовнішньополітична модель.
- Велика Британія і проблема союзників на континенті.
- Бісмарк і феномен «жаху коаліцій».
- Союз трьох імператорів як тип забезпечення системного контролю.
- Сан-Стефанський мир і його результати.
- Міжнародний конгрес в Берліні і його наслідки.
- «Велика депресія» останньої третини ХІХ ст.
- Плани Бісмарка щодо системи союзів в Європі у 80-х роках ХІХ ст.
- Значення російсько-французького союзу.
- Характер Троїстого і російсько-французького союзів.
- Завдання Німеччини після закінчення "епохи Бісмарка".
- Причини необхідності розширення колоніального середовища.
- Основні вектори розширення колоніальних володінь Великої Британії.
- Напрями колоніальної експансії Росії.
- «Окупаційний колоніалізм» - поняття та характеристика.
- Засади принципів взаємодії англо-франко-російської Антанти.
- Взаємозв'язок зовнішньої політики з реалізацією економічних інтересів.
- Домінуючі консервативно налаштовані рухи у другій половині ХІХ ст.
- Питання про створення «Серединної Європи» - мета декларування.
- Демарш міністра закордонних справ Австро-Угорщини Еренталя.
- Фактор мотивації виникнення конфліктів.
- Балканський блок: мета створення.
- Феномен світової війни як форма конфлікту між державами.
- Наслідки першої Балканської війни.

- Результати другої Балканської війни.
- Посилення протистояння між Троїстим союзом та країнами Антанти.
- Вплив на перебіг історичних подій вбивства у Сараєві спадкоємця імператорського трону ерцгерцога Фердинанда.
- Феномен війни у системному вимірі.
- Обставини перетворення Троїстої Антанти у Четверний союз.
- Визначення мети зовнішньої політики через поняття національного інтересу і підкріплення його силою.
- Вплив на перебіг подій Першої світової війни жовтневого перевороту у Росії 1917 р.
- Системна позиція розгляду воєнного протистояння між владою в Україні і владою Рад у Петрограді.

Примітка: студент може обрати й іншу тему для написання реферату, що вона відповідає проблематиці історії міжнародних відносин віденської геополітичної доби та змісту навчального курсу.

Питання до модульного контролю:

1. Об'єкт та предмет науки «Історія міжнародних відносин».
2. Мета, цілі, структура та завдання курсу.
3. Основні категорії та поняття.
4. Історіографія проблематики.
5. Періодизація історії дипломатії та міжнародних відносин 1815-1918 рр.
6. Священний союз: причини створення і значення.
7. Оглядова характеристика дипломатії і дипломатичних органів XIX – поч. XX ст.
8. Наполеон як дипломат.
9. Крах імперії і європейська дипломатія.
10. Перший Паризький мир і реставрація.
11. Причини та передумови скликання Віденського конгресу і дипломатія держав-учасниць.
12. Основні проблеми та питання, що вони розглядались Конгресом.
13. Дипломатія Росії на Конгресі.
14. Дипломатія інших держав на Конгресі.
15. Основні підсумки Конгресу.
16. Віденський конгрес та європейська й світова дипломатія.

17. Талейран і «принцип легітимізму».
18. Утворення Германського союзу.
19. Віденський конгрес (жовтень 1814 р. – червень 1815 р.).
20. Дипломатія США з кінця XVIII ст. до проголошення «доктрини Монро» 1823 року).
21. Від утворення Священного союзу до Липневої революції (1815-1830 рр.)
22. Внутрішні протиріччя у Священному союзі.
23. Конгреси в Тропау (Тропавє) і Ляйбасі (Любляні).
24. Початок розкладання Священного Союзу.
25. Русько-турецька війна 1828 – 1829.
26. Андріанопільський мир.
27. Липнева революція во Франції.
28. Ставлення царського уряду до липневої революції.
29. Позиції великих держав стосовно польського повстання.
30. Бельгійська революція і великі держави.
31. Ункіар-Іскелеський договір.
32. Європейська дипломатія у часи революцій 1848 – 1849 рр.
33. Європейська дипломатія в роки Кримської війни.
34. Парижський мир.
35. Дипломатія США 40-х – 60-х років XIX ст.
36. Європейська дипломатія від Паризького миру до війни Пруссії і Австрії із Данією.
37. Дипломатія Бісмарка у роки війни із Данією і Австрією.
38. Дипломатична підготовка франко-пруської війни.
39. Дипломатія часів франко-пруської війни.
40. Франкфуртський мир.
41. Дипломатія після Франкфуртського миру (1871-1875 рр.).
42. Русько-турецька війна (1877-1878 рр.).
43. Берлінський конгрес.
44. Австро-германський союз і поновлення договору трьох імператорів.
45. Колоніальна експансія капіталістичних держав в Африці.
46. Початок англо-германського антагонізму.
47. Іспано-американська війна.
48. Завершення боротьби за розподіл миру.
49. Доктрина «відкритих дверей».
50. Політика «великої дубинки».
51. Русько-японська війна і утворення Антанти.
52. Боротьба держав Антанти і айстро-германського блоку.
53. Морське суперництво і Боснійська криза (1908-1909 рр.)

54. Держави Антанти і айстро-германський блок у 1909-1912 рр.).
55. Баокаєські війни.
56. Початок першої світової війни.
57. Розтановка політичних сил напередодні і на початок війни.
58. Вбивство у Сараєві.
59. Едуард Грей як дипломат.
60. Початок війни і дипломатія держав.
61. Дипломатія держав протягом війни і її завершення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методичне забезпечення

1. Асатуров С. К. Навчально-методичний комплекс «Вступ до спеціальності Міжнародні відносини». – Київ, 2021 р., 13 с.
2. Асатуров С. К. Навчально-методичний комплекс «Історія дипломатії». – Київ, 2021 р., 37 с.
3. Асатуров С. К. Навчально-методичний комплекс «Історія міжнародних відносин Вестфальської доби». – Київ, 2024 р., 37 с.
4. Асатуров С. К. Методичні рекомендації з дисципліни «Вступ до спеціальності Міжнародні відносини». – Редакційно-видавничий відділ НУБіП України. – К., 2021, 113 с.
5. Асатуров С. К. Методичні рекомендації з дисципліни «Історія дипломатії». – Редакційно-видавничий відділ НУБіП України. – К., 2021, 107 с.
6. Асатуров С. К. Методичні рекомендації з ОК «Історія міжнародних відносин вестфальської доби (1648 – 1815)». – Редакційно-видавничий відділ НУБіП України. - К., 2021, 113 с.
7. Дорош Л. О. Вступ до спеціальності «Міжнародні відносини». Національний університет «Львівська політехніка», 2013 – 2014.
8. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин / А. Камінський. – Львів, ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 206 с.
9. Копійка В. В. Навчальна програма дисципліни «Історія міжнародних відносин (1789 – 1914)». – К., 2007, 14 с.
10. Кучик О., Мацяк М. Міжнародні відносини і світова політика. Методичні вказівки та рекомендації до академічного курсу. – Львів, 2005. – 29 с.
11. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–70-ті роки): Підруч. / В. А. Манжола та ін. – К., 1999.
12. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 роки): Підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. – К., 2001.
13. Міжнародні системи та глобальний розвиток: підручник. / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. А.В. Губерського, В.А. Манжоли. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 606 с.
14. Системи міжнародних відносин. Навчальний посібник. / За ред. В. А. Манжоли. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2007.

15. Хижняк І. А. Навчальна програма дисципліни “Історія міжнародних відносин (1945 – початок ХХІ ст.)” частина ІІ (для бакалаврів, спеціалістів). – К.: МАУП, 2005. – 28 с.
16. Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648-1918) : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І. А. Хижняк; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К.: Персонал, 2009. – 224 с.
17. Чабан А. Ю. Навчально-методичний посібник «Вступ до спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Черкаси, 2017.

Рекомендована література

1. Дипломатія сучасної України: Енцикл. довід. – К., 1997.
6. Дубович І. Країнознавчий словник – довідник. – Львів, 2002.
7. Камінський Є. Критерії ефективності зовнішньої політики України: теоретичний та практичний виміри // Дослідження світової політики: Зб. наук. пр./ ІСЕМВ НАН України. – 2001. – Вип. 18. – С. 3–12.
12. Камінський Є. Міжнародна безпека у ХХІ столітті: загальний прогноз // Дослідження світової політики: Зб. наук. пр./ ІСЕМВ НАН України. – 2001. – Вип. 15. – С.3–15.
13. Коппель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні системи. Світова політика. – К., 2001.
16. Кучик О., Мацяк М. Міжнародні відносини і світова політика. Методичні вказівки та рекомендації до академічного курсу. – Львів, 2005. – 29 с.
17. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К, 1996.
23. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–70-ті роки): Підруч. / В. А. Манжола та ін. – К., 1999.
26. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 роки): Підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. – К., 2001.
27. Міжнародні економічні відносини: Система регулювань міжнародних економічних відносин: Підручник / А.С.Філіпенко та ін. – К.: Либідь, 1994. – 256 с.
28. Трохимчук С. В. Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 422 с.
37. Троян С.С. Будз М.Д. Термінологічний словник із методики країнознавчих досліджень. – Рівне, 2002.

38. Туниця Т. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Методичні рекомендації до вивчення курсу. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. – 34 с.
39. Хижняк І. А. Навчальна програма дисципліни “Історія міжнародних відносин (1945 – початок ХХІ ст.)” частина II (для бакалаврів, спеціалістів). – К.: МАУП, 2005. – 28 с.
42. Шаповал Ю. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 496 с.

Рекомендована література (Дипломатія)

1. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основні галузі. Підручник. – К.: Либідь, 2004.
2. Блажей В. В. Правові засади організації дипломатичної служби України (За національним законодавством) // Науковий вісник Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України. Київ, 1998. Вип. 1. С 178-186.
3. Галиняк Б. Дипломатична служба // Дипломатична безпека Українського Визвольного Руху. Мюнхен, 1945. Ч. 1.
4. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби. – К., 1998.
5. Гуменюк Б.І. Дипломатична служба: правове регулювання: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007.
6. Гуменюк Б, Щерба О. Сучасна дипломатична служба. – К.: Либідь, 2001.
7. Дипломатичний корпус: Управління державного протоколу. Київ, 2002.
8. Дипломатія сучасної України: Енциклопедичний довідник. – К., 1997.
9. Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. Міжнародне публічне право. Навчальний посібник. – К., 2001
9. Камбон Ж. Дипломат. – К., 1997.
10. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом / Пер. з англ. – Харків: Консум, 2000.
11. **Манжола В., Малойван О. (2024).** The Role of International Organizations in the Process of Ukraine's Post-War Recovery. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 64–70. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>

13. Репецький В.М. Дипломатичне та консульське право: Підручник. – 2-е вид., переробл. і доп. – К.: Знання, 2006.
14. Сардачук П.Д., Кулик О.П. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи: Навч. посібник. –К.: Україна, 2001.
15. Barston R.P. Modern Diplomacy. U.K., 1988.
16. Callieres F. The Art of Diplomacy. – New York; London, 1983.
17. Feltham R. Q. Diplomatic Handbook. U. K., 1993.
18. First Line of Defense: Ambassadors, Embassies and American Interests Abroad. Washington, 2000.
19. Harr J.E. The Professional Diplomat. – New York; 1969.
20. Melissen Jan. Summit Diplomacy of Coming Age. Netherlands Institute of International Relations, 2003.
21. Moses Jon, Knudsen T. Globalization and Reorganization of Foreign affairs Ministries. Netherlands Institute of International Relations, 2002.

Документи

Міжнародно-правові акти

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини, 1961 р.
2. Віденська конвенція про консульські зносини, 1963 р.
3. Віденська конвенція про дипломатичні місії, 1969 р.
4. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р.
5. Віденська конвенція про представництво держав у їхніх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру, 1975 р.
6. Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 21 березня 1986 р.
7. Конвенція про привілеї та імунітети ООН, 1946 р.
8. Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН, 1947 р.
9. Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів, 1979 р.
10. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів. – Про приєднання до Конвенції див. Закон України № 2933- III від 10.01.2002 р.

Нормативно-правові акти національного законодавства

11. Конституція України від 28 червня 1996 р.
12. Закон України «Про міжнародні договори України» від 17 грудня 1993 р.
13. Закон України «Про дипломатичну службу» від 20 вересня 2000 р.
14. Закон України «Про дипломатичні ранги України» від 28 листопада 2002 р.
15. Закон України «Про Основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р.
16. Указ Президента України «Про положення про дипломатичне представництво України за кордоном» від 22 жовтня 1992 р.
17. Консульський Статут України, затверджений Указом Президента від 2 квітня 1994 р.
18. Указ Президента України «Про програму розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні» від 12 вересня 1994 р.
19. Указ Президента України «Про Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні» від 10 червня 1993 р.
20. Указ Президента України «Про торговельно-економічну місію у складі дипломатичного представництва України за кордоном» від 30 квітня 1994 р.
20. Указ Президента України «Про підготовку спеціалістів для роботи у сфері міжнародних відносин» від 30.05.1995 р.
21. Указ Президента України «Про заходи щодо вдосконалення координації діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин» від 18 вересня 1996 р.
22. Указ Президента України «Про Представництво України при Європейських Співтовариствах» від 21 квітня 1997 р.
23. Указ Президента України «Про заснування Місії України при НАТО» від 4 грудня 1997 р.
24. Указ Президента України «Про Положення про Місію України при НАТО» від 15 вересня 1998 р.

25. Указ Президента України « Про положення про нештатних (почесних консулів) України» від 17.02.1997 р.
26. Указ Президента України «Про Перелік посад, приписаних до дипломатичних рангів України» від 26 березня 2002 р.
27. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання військових аташе» від 12 січня 1993 р.
28. Постанова Кабінету Міністрів України «Про військових аташе» від 28 жовтня 1993 р.
29. Постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію роботи торговельно-економічних місій у складі дипломатичних представництв України за кордоном» від 28 грудня 1993 р.
30. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних та іноземних організацій в Україні» від 27 лютого 1995 р.
31. Постанова Кабінету Міністрів України «Про доповнення переліку посад та кількісного складу апарату військових аташе при дипломатичних представництвах України за кордоном» від 14 листопада 1995 р.
32. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін і доповнень до переліку посад та кількісного складу апарату військових аташе при дипломатичних представництвах України за кордоном» від 1 лютого 1997 р.
33. Постанова Кабінету Міністрів України «Про упорядкування умов оплати праці працівників дипломатичних представництв і консульських установ України за кордоном» від 13 липня 1999 р.
34. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Представництво Міністерства закордонних справ України на території України» від 25 липня 2002
35. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення конкурсу для прийняття на дипломатичну службу» від 16 листопада 2002
36. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про встановлення надбавок до посадових окладів за знання та використання в роботі іноземної мови» від 5 липня 1994
37. Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України». від 2 липня 1993 р.
38. Постанова Верховної Ради України «Про відкриття дипломатичних або консульських представництв України» від 3 березня 1999 р.
39. Наказ Міністерства закордонних справ України «Про затвердження Інструкції про порядок забезпечення комплексної

безпеки дипломатичних установ України за кордоном» від 11 липня 1995 р.

38. Наказ Міністерства закордонних справ України «Про затвердження Положення про консульський збір України»

39. Наказ Міністерства закордонних справ України «Про затвердження Положення про акредитацію співробітників дипломатичних і консульських установ іноземних держав, міжнародних організацій та їхніх представництв, інших іноземних організацій» від 13 січня 2003 р. 13.

Джерела мережі Інтернет

1. <http://rada.gov.ua/> - офіційний веб-портал Верховної Ради України.
2. <http://www.president.gov.ua/> - офіційне інтернет-представництво Президента України.
3. <http://www.kmu.gov.ua/control/> - єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.
4. <http://mfa.gov.ua/ua> - Міністерство закордонних справ України.

Основна література

1. **Артёмов І. (2020).** Анексія Криму та її вплив на національну безпеку України. *Геополітика України: історія і сучасність*, 25, 57–69. DOI: [10.24144/2078-1431.2020.2\(25\).57-69](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2020.2(25).57-69)
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
11. **Баліцький В., Лобан О. (2024).** Establishing and Controlling a Stable Moral and Psychological Climate in Foreign Diplomatic Institutions as a Key Security Component. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 4–10. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
12. **•Білоус О., Ковальчук І. (2024).** The Impact of Hybrid Threats on the National Security of Ukraine. *Actual Problems*

of International Relations, 1(160), 71–78.
<https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>

- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
20. Гайдуков Л., Копійка В., Крушинський В. Всесвітня історія.- К., 2000.
21. Зінченко А. Історія дипломатії: від давнини до нового часу.- К., 2005.
22. Коппель О.А., Пархомчук Е.С. Міжнародні системи та глобальний розвиток – К., 2006.
23. •Коппель О., Присташ А. (2024). International Security Organizations in the Face of Transformation of the International Security System. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 17–24.
<https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
- 24.

25. Мадіссон В.В., Шахов В. А. Політологія міжнародних відносин.- К.: Либідь, 1997.
26. Макіавелі. Володар. – К., 1991.
27. Мальський М. З., Мацяк М. М. Теорія міжнародних відносин. – Львів, 2002.
28. Міжнародні системи та глобальний розвиток: підручник. / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. А.В. Губерського, В.А. Манжоли. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 606 с.
29. Системи міжнародних відносин. Навчальний посібник. / За ред. В. А. Манжоли. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2007.

Допоміжна

1. Андрущенко (Гринько) С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі. – К.: Логос, 2005.
  2. Висока місія. Сторінки історії Інституту міжнародних відносин Київського університету імені Тараса Шевченка. Київ. Видавництво «Правда Ярославичів», 1999. – 192 с.
  3. Гайдуков Л., Копійка В., Крушинський В. Всесвітня історія. – К., 2000.
  4. Гончаренко Т., Литвиненко М. (2024). Ukraine's Integration into the European Energy Market: Challenges and Prospects. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 79–85. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
  5. Дашко І., Михайличенко Л. (2024). China's Role in Modern World Politics. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 56–63. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
  6. Zaplatynskiy V. (2022) Rosyjsko-ukrainska wojna – przyczyny, perspektywy i lekcje. *Kultura Bezpieczeństwa*, 41, 20–29. DOI: [10.5604/01.3001.0015.8483](https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.8483)
  7. Зленко А.М. Зовнішньополітична стратегія і дипломатія України: підручник / за ред. В.А. Манжоли. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 379 с., іл.
  8. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К.: Знання України, 2004. – 278 с.
  9. Інститут міжнародних відносин.- К.: ТОВ «Видавництво «Укрбланковидав»», 2014. – 416 с.
  10. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин. – Львів, 1995.
  11. Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики – 65 років / брошура. – КНУ ІМВ, 2010.
- Кіктенко В. О., Дроботюк О. В. (2021). Науково-освітнє співробітництво між Україною та КНР у період 2016–2020 рр. *Східний світ*, (4), 33–55. DOI: [10.15407/orientw2021.04.033](https://doi.org/10.15407/orientw2021.04.033)

12. Київський національний університет імені Тараса Шевченка – 175 років. Київ: Україна, 2010. – 27 с.
13. **Кравченко Ю., Сидоренко П. (2024).** Cybersecurity in Ukraine: Current State and International Cooperation. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 86–92. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
14. **Мельник А., Ткаченко В. (2024).** The Role of NATO in Ensuring Ukraine's Security: Perspectives and Challenges. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 93–99. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
15. Міжнародні відносини: Історія. Теорія. Економіка. Право: навч. посіб. / М. З. Мальський, Ю. М. Мороз, О. С. Кучик та ін.; за ред. М. З. Мальського, Ю. М. Мороза. – К.: Знання, 2010.
16. **Panasenko H., & Shmanatov M. (2020).** Attempts to break the integrity of the world economy by applying modern methods of warning non-traditional war: the experience of Ukraine. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, (11), 15–22. DOI: [10.26565/2310-9513-2020-11-02](https://doi.org/10.26565/2310-9513-2020-11-02)
- 17.
18. **Пархомчук О., Сидо А. (2024).** The Islamic Factor in International Relations in the Middle East. *Actual Problems of International Relations*.
19. **Перга Т. Ю. (2020).** Перші українці в Австралії. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 5, 55–65. DOI: [10.31866/2616-745X.5.2020.203673](https://doi.org/10.31866/2616-745X.5.2020.203673)
- 20.
21. **Петренко О., Іванова Н. (2024).** The Influence of Information Warfare on Ukraine's International Image. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 100–106. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
22. **Петюк Р., Алієв Г. (2024).** Role of the Middle Corridor in China's Foreign Policy Strategy. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 43–49. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
23. **Підходи України до цифрової дипломатії в геополітиці технологій. (2024).** *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*, 58(1), 28–32. DOI: [10.17721/1728-2292.2024/1-58/28-32](https://doi.org/10.17721/1728-2292.2024/1-58/28-32)
- 24.

25. **Піпченко Н., Дарницький А. (2024).** Public Diplomacy of Ukraine Under Martial Law. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 25–31. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1> (160), 11–16. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
26. **Семенюк Л., Бондаренко Р. (2024).** Economic Diplomacy of Ukraine in the Context of Global Challenges. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 107–113. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
27. **Тарасенко І., Грищенко С. (2024).** The Role of the European Union in Supporting Ukraine's Reforms. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 114–120. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
28. **Тодоров І., Тодорова Н. (2020).** Міжнародні відносини на тлі COVID-19-пандемії. *Геополітика України: історія і сучасність*, 1(24), 18–26. DOI: [10.24144/2078-1431.2020.1\(24\).18-26](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2020.1(24).18-26)
- 29.
20. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин: підручник / В.А.Манжола, В.Ю.Константинов, С.В.Андрущенко та ін., кер. авт. кол. В.А.Манжола; за ред. Л.В.Губерського. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 512 с.
21. **Федоренко Д., Козак О. (2024).** Ukraine's Participation in International Peacekeeping Operations. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 121–127. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
- 30.
12. Хандогій, Володимир. Дипломатичні сюжети: Невигадані історії кар'єрного дипломата / Володимир Хандогій. – К.: Саміт-Книга, 2017. – 576 с., іл.
13. Хандогій, Володимир. Дипломатичні сюжети – 2. Від першої особи без купюр / Володимир Хандогій. – Свімі-Книга, 2025. – 576 с., іл.
14. **Хоменко В., Левченко І. (2024).** The Impact of Sanctions on Ukraine's Economy and Foreign Policy. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 128–134. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
15. **Цимбалюк Н., Орленко Т. (2024).** Migration Processes in Ukraine: International Aspects and Challenges. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 135–141. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>
16. **Шевченко М. (2019).** Культурна політика України в умовах євроінтеграції: дилеми та виклики. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 3, 55–65. DOI: [10.31866/2616-745X.3.2019.159124](https://doi.org/10.31866/2616-745X.3.2019.159124)

00. **Shevchenko M. (2022)**. Priorities for the Economization of Ukrainian Diplomacy. *International Relations: Theory and Practical Aspects*, 10, 35–46. DOI: [10.31866/2616-745X.10.2022.269477](https://doi.org/10.31866/2616-745X.10.2022.269477)

Шевченко О., Гаврилюк М. (2024). The Role of International Law in the Context of the Russian-Ukrainian Conflict. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 142–148. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>

14. **Шкуро А. (2024)**. Articulation of the European Integration Trajectory by the Institution of the Presidency During the Full-Scale Russian Invasion of Ukraine. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 50–55. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>

15. **Shyshkin I., Voronova O., & Datso T. (2023)**. Ukraine – NATO international relations: current state and ways of development. *Journal of Innovations and Sustainability*, 7(3), 02. DOI: [10.51599/is.2023.07.03.02](https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.02)

14. **Яковенко Н., Лузан Ю. (2024)**. Ukrainian-British Relations After Brexit: Bilateral Cooperation and European Integration of Ukraine. *Actual Problems of International Relations*, 1(160), 32–42. <https://doi.org/10.17721/apmv.2024.160.1>

14. **Bosse G. (2022)**. Values, rights, and changing interests: The EU's response to the war against Ukraine and the responsibility to protect Europeans. *Contemporary Security Policy*, 43(3), 531–546. DOI: [10.1080/13523260.2022.2099713](https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2099713)

1. Knutsen T. The rise and fall of world orders. - Manchester, New York: Manchester Univ. Press, 1999.

The Evolution of International Relations Conceptions in the Ukrainian Political Space (the Second Half of the 17th – the Beginning of the 20th Century). (2024).*International Relations: TheTory and Practical Aspects*, 13, 34–45. DOI: [10.31866/2616-745X.13.2024.306855](https://doi.org/10.31866/2616-745X.13.2024.306855)

Zaplatynskiy V. (2022) Rosyjsko-ukrainska wojna – przyczyny, perspektywy i lekcje. *Kultura Bezpieczenstwa*, 41, 20–29. DOI: [10.5604/01.3001.0015.8483](https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.8483)

15. Інформаційні ресурси мережі Інтернет

1. JSTOR (sources for academic content) – <http://www.jstor.org/>
2. SAGE Publications – <http://www.sagepub.com/>
3. Бібліографічна і реферативна база даних SCOPUS – <http://www.scopus.com/>
4. Сайт Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка – <http://www.iir.kiev.ua/>

Сайт Міністерства освіти і науки України (нормативні документи в галузі освіти і науки) – <http://www.mon.gov.ua/>

ХРОНОЛОГІЧНА ТАБЛИЦЯ

1814, 18(30) травня	Паризький мирний договір союзників з Францією
1814, вересень —	Віденський конгрес
1815, червень	
1815, 20 березня —	“Сто днів” Наполеона
22 червня	
1815, 28 травня	Заключний (Генеральний) акт Віденського
(9 червня)	конгресу
1815,	Паризький мирний договір з Францією
8 (20) листопада	
1815,	Створення Священного союзу
14 (26) вересня	
1818, 30 вересня —	Ахенський конгрес Священного союзу
21 листопада	
1818, 15 листопада	Протокол про приєднання Франції до союзу чоти- рьох великих держав
1820, жовтень —	Троппау-Лайбахський “здвоєний” конгрес
1821, травень	Священного союзу
1820-1821	Революції в Королівстві обох Сицилій і П’ємонті

1820–1823	Іспанська революція
1821–1829	Національно-визвольна революція в Греції
1822, 20 жовтня — 14 грудня	Веронський конгрес Священного союзу
1823, 2 грудня	“Доктрина Монро”
1826, 23 березня (4 квітня)	Петербурзький протокол про спільні дії Росії і Великої Британії у врегулюванні грецького питання
1827, 24 червня (6 липня)	Лондонська конференція Росії, Великої Британії, і Франції
1828–1829	Російсько-турецька війна
1829, 2(14) вересня	Адріанопольський мирний договір
1830, 22 січня (3 лютого)	Протокол Лондонської конференції з грецького питання
1830, 27–29 липня	Липнева революція у Франції
1830, 25 серпня	Початок Бельгійської революції
1830, листопад — 1831, жовтень	Визвольне повстання в Польщі
1831, 3 (12) листопада	Лондонський договір про заснування Бельгійського королівства, укладений п’ятьма великими державами
1833, 26 червня (8 липня)	Ункяр-Іскелесійський договір Росії і Туреччини
1840–1842	Перша “опіумна” війна
1840, 3(15) липня	Лондонська конвенція чотирьох держав про надання допомоги Туреччині
1841, 1(13) липня	Лондонська конвенція про Чорноморські протоки
1848–1849	Революції в Італії, Франції і німецьких державах
1849, 9 серпня	Мирний договір П’ємонту і Австрії
1850, 29 листопада	Ольмюцька угода Пруссії і Австрії
1852, 26 квітня (8 травня)	Лондонський договір про недоторканість Данської монархії
1853–1856	Кримська війна
1854, 31 березня	Перший американо-японський договір

1855, 26 січня (7 лютого)	Договір Росії і Японії про торгівлю і кордони
1856, 18(30) березня	Паризький мирний договір
1856–1860	Друга “опіумна” війна
1858, 16(28) травня	Айгунський договір Росії і Китаю
1858, 26 червня	Тяньцзинський договір Великої Британії і Китаю
1858, 7(19) серпня	Договір Росії і Японії про торгівлю та мореплавство
1859, 19 лютого (3 березня)	Таємний Паризький договір Росії та Франції
1859	Австро-італо-французька війна
1859, 10 листопада	Цюрихський мирний договір
1860, 24 березня	Туринський договір Франції і П’ємонту
1860, 24 жовтня	Пекінський договір Великої Британії і Китаю
1860, 2 (14) листопада	Пекінський договір Росії і Китаю
1861, 14 березня	Створення Італійського королівства
1861–1867	Мексиканська експедиція Франції
1863–1864	Польське (Січневе) визвольне повстання
1863, 27 січня (8 лютого)	Конвенція Росії і Пруссії з польських справ
1864	Австро-прусько-данська війна
1864, 30 жовтня	Віденський мир Австрії і Пруссії з Данією
1864	Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих воїнів під час сухопутної війни
1865, 14 серпня	Гаштейнська конвенція Пруссії і Австрії
1866, 16 червня – 26 липня	Австро-пруська війна
1866, 23 серпня	Паризький мирний договір Австрії і Пруссії
1866, 3 жовтня	Віденський договір Австрії і Італії
1867, 18(30) березня	Договір Росії і США про продаж Аляски
1867, 29 квітня (11 травня)	Лондонський договір про нейтралітет Люксембургу
1867, 17 листопада	Відкриття Суецького каналу
1867	Створення Північнонімецького союзу

1867	Перетворення Австрійської імперії в дуалістичну монархію Австро-Угорщину
1867	Закон британського парламенту про створення “домініону Канада”
1870, 19(31) жовтня	Циркуляр О. М. Горчакова
1871, 18 січня	Створення Німецької імперії
1871, 1(13) березня	Лондонська конвенція про Чорноморські протоки
1871, 10 травня	Франкфуртський мирний договір Німеччини та Франції
1873, 24 квітня	Військова конвенція Росії і Німеччини
(6 травня)	
1873, 25 травня	Консультативний пакт Росії
(6 червня)	і Австро-Угорщини
1873–1887	Союз трьох імператорів
1875, 25 квітня	Петербурзький договір Японії та Росії про обмін територіями
1876	Визвольне повстання в Боснії і Герцеговині
1877	Визвольне повстання в Болгарії
1877–1878	Російсько-турецька війна
1878, 19 лютого	Сан-Стефанський мирний договір Росії
(3 березня)	і Туреччини
1878, 1(13) червня	Берлінський конгрес
1(13) липня	
1879, 7 жовтня	Договір про союз Австро-Угорщини і Німеччини
1881, 12 травня	Бардоський договір Франції і Тунісу (початок французького колоніального панування)
1881, 6(18) червня	Угода Росії, Німеччини і Австро-Угорщини про взаємні гарантії
1881, 6(18) червня	Договір про союз Австро-Угорщини і Сербії
1882, 20 травня	Договір про союз Австро-Угорщини, Німеччини й Італії
1882, вересень	Окупація британськими військами Єгипту
1883, 30 жовтня	Договір про союз Австро-Угорщини та Румунії
1884, 15 листопада —	Берлінська (так звана Африканська)
1885, 26 лютого	конвенція
1884–1885	Китайсько-французька війна

1885	Возз'єднання Північної та Південної Болгарії
1887, 6 (18) червня	“Перестраховальний” договір Росії та Німеччини
1887, 10 (22) липня	Російсько-британський протокол про розмежування афганських володінь на лівому березі Аму-Дар'ї
1887, 12 грудня	Договір про збереження статус-кво в Середземному морі (“Середземноморська Антанта”)
1890, 1 липня	Конвенція Великої Британії і Німеччини про Східну Африку і о. Гельголанд
1892, 5 (17) серпня	Військова конвенція Росії і Франції
1894, 27 лютого (11 березня)	Угода Росії і Великої Британії про розмежування сфер впливу в регіоні Паміру
1895, 17 квітня	Симоносекський мирний договір Японії і Китаю
1896, 15 січня	Декларація Великої Британії і Франції про сфери впливу в Індокитаї
1897, 26 квітня (8 травня) — 5 (17) травня	Угода Росії і Австро-Угорщини з приводу Балкан
1898	Іспано-американська війна
1898, 10 грудня	Паризька мирна угода США й Іспанії
1898 - 1899	Фашодська криза
1899–1901	Іхетуанське (Боксерське) повстання в Китаї
1899–1902	Англо-бурська війна
1899, 18 травня — 29 липня	Перша Гаазька конференція миру
1899, 14 червня	Конвенція Великої Британії і Франції з африканського питання
1899, вересень 1900, 14–16 грудня	Доктрина “відкритих дверей” держсекретаря США Д. Хея Угода Франції й Італії про розподіл сфер впливу на північному узбережжі Африки
1901, 25 серпня (7 вересня)	Заключний “Боксерський” протокол
1902, 30 січня	Договір про союз Великої Британії і Японії
1902, 1–2 листопада	Угода Франції та Італії про нейтралітет
1903, 7(20) вересня	Тотожні інструкції з македонського питання російському

	та австро-угорському послам у Стамбулі
1903, 2 листопада	Створення незалежної Панамської республіки
1903, 18 листопада	Договір США і Панами про передачу в довічне користування зони Панамського каналу
1904–1905	Російсько-японська війна
1904, 8 квітня	Угода Великої Британії і Франції з колоніальних питань (“Сердечна згода”)
1904, 2(15) жовтня	Декларація Росії і Австро-Угорщини про взаємний нейтралітет
1905	Перша Марокканська криза
1905, 11(24) липня	Б’єркський договір Росії і Японії
1905, 23 серпня (5 вересня)	Портсмутський мирний договір Росії і Японії
1906, 15 січня (7 квітня)	Альхесіраська міжнародна конференція
1907, 15 червня — 18 жовтня	Друга Гаазька конференція миру
1907, 17(30) липня	Конвенція Росії і Японії про збереження статус-кво на Далекому Сході
1907, 18(31) серпня	Угода Росії і Великої Британії про Персію, Афганістан та Тибет
1908, 3 липня	Початок Младотурецької революції
1908, 5 жовтня	Рескрипт імператора Франца Йосипа про анексію Боснії і Герцеговини
1909, 11(24) жовтня	Угода Росії та Італії щодо Близького Сходу
1910, 31 травня	Створення Південно-Африканського союзу
1912	Друга Марокканська (агадирська) криза
1911, 4 листопада	Угода Франції і Німеччини з колоніальних питань
1911–1912	Італо-турецька війна
1912, 13 березня	Договір про союз Сербії і Болгарії
1912, 29 травня	Договір про союз Болгарії і Греції
1912, 3 (16) липня	Військово-морська конвенція Росії і Франції
1912, 9 жовтня —	Перша Балканська війна
1913, 30 травня	

1912, 18 жовтня	Мирний договір Італії і Туреччини
1913, 29 червня — 10 серпня	Друга Балканська війна
1913, 10 серпня	Бухарестський мирний договір
1913, 29 вересня	Константинопольський мирний договір
1914, 23 липня	Австро-угорський ультиматум Сербії
1914, 28 липня	Оголошення Австро-Угорщиною війни Сербії
1914–1918	Перша світова війна
1914, 19 липня (1 серпня)	Оголошення Німеччиною війни Росії
1914, 3 серпня	Оголошення Німеччиною війни Франції
1914, 4 серпня	Оголошення Великою Британією війни Німеччині
1914, 24 липня (6 серпня)	Оголошення Австро-Угорщиною війни Росії
1914, 6 серпня	Угода Німеччини і Туреччини про союз
1914, 23 серпня	Вступ Японії у війну на боці Антанти
1914, 23 серпня (5 вересня)	Декларація Росії, Франції і Великої Британії про неукладення сепаратного миру
1914, 29 жовтня	Вступ у війну Туреччини на боці Центральних держав
1914, 5 листопада	Анексія Кіпру Великою Британією
1914, 18 грудня	Встановлення британського протекторату над Єгиптом
1915, 19 лютого (4 березня) — 28 лютого (10 квітня)	Секретна угода Росії, Великої Британії і Франції щодо Чорноморських проток
1915, 26 квітня	Секретна угода держав Антанти з Італією
1915, 23 травня	Вступ у війну Італії на боці Антанти
1915, 6 вересня	Договори про союз Німеччини і Австро-Угорщини з Болгарією
1915, 14 жовтня	Вступ у війну Болгарії на боці Центральних держав
1916, 9–16 травня	Секретна угода Великої Британії і Франції з малоазійських питань (“угода Сайкс-Піко”)
1916, 20 липня (3 серпня)	Угода Росії і Японії про відносини на Далекому Сході
1916, 17 серпня	Секретний договір про союз держав Антанти та Румунії

1916, 27 серпня	Вступ у війну Румунії на боці Антанти
1916, 12 грудня	Мирна ініціатива уряду Німеччини
1916, 18 грудня	Мирна ініціатива президента США В. Вільсона
1917, 1(14) лютого — 26 лютого (11 бе- резня)	Секретна угода Росії і Франції про цілі війни
1917, лютий	Початок революції в Росії
1917, 6 квітня	Вступ у війну США на боці Антанти
1917, 25 жовтня (7 листопада)	Жовтневий переворот у Росії. Прихід до влади в Росії радянського уряду
1917, 26 жовтня (8 листопада)	Декрет про мир
1918, 8 січня	Представлення “14 пунктів” В. Вільсона
1918, 28 січня – (9 лютого)	Підписання урядом УНР у Бресті мирного договору із Державами Четверного союзу
1918, 3 березня	Брестський мирний договір Радянської Росії і держав Четверного союзу
1918, 7 травня	Бухарестський мирний договір Румунії і держав Четверного союзу
1918, 29 вересня	Підписання союзниками перемир'я з Болгарією
1918, 30 жовтня	Підписання союзниками перемир'я з Туреччиною
1918, 3 листопада	Підписання союзниками перемир'я з Австро-Угорщиною
1918, 11 листопада	Підписання союзниками Комп'єнського перемир'я з Німеччиною

ДОДАТКИ

Додаток А

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН (ВІДЕНСЬКА ГЕОПОЛІТИЧНА ЕПОХА)»

КРИТЕРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінка «**відмінно**» виставляється студенту, який систематично працював протягом семестру, показав під час іспиту різнобічні і глибокі знання програмного матеріалу, вміє вільно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїв основну та знайомий з додатковою літературою, усвідомив взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, виявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

Оцінка «**добре**» виставляється студенту, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав стійкий характер знань з дисципліни і здатний до їх самостійного оновлення і поповнення у ході подальшого навчання.

Оцінка «**задовільно**» виставляється студенту, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання, справляється з виконання завдань, передбачених програмою, допустив окремі похибки у відповідях на іспиті і при виконанні іспитових завдань, але володіє необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом викладача.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється студенту, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги викладача використати знання при подальшому навчанні, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи.

**РОЗРАХУНОК РЕЙТИНГУ З ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН (ВІДЕНСЬКА ГЕОПОЛІТИЧНА
ЕПОХА)»**

В робочому навчальному плані передбачено у третьому навчальному семестрі: лекцій – 30 год., семінарських занять – 30 год. та самостійної роботи студентів – 60 год., що в сумі становить 120 год. (4,0 кредити ECTS). Після вивчення дисципліни заплановано іспит у змішаній формі: тестів та змістовних питань. Тривалість навчального семестру – 15 тижнів.

Відповідно до загальної кількості годин розрахунковий рейтинг з дисципліни становить **100 балів**. Рейтинги з навчальної роботи та з атестації визначаємо за рекомендованими співвідношеннями:

$$R_{HP} = 0,70 \cdot 100 = 70 \text{ балів};$$

$$R_{AT} = 0,30 \cdot 100 = 30 \text{ бали.}$$

Враховуючи обсяг та структуру програмного матеріалу дисципліни, ділимо його на **4 змістові модулі**.

Для зручності підрахунків засвоєння матеріалу змістових модулів, так же як і складання екзамену, оцінюється за **100-бальною шкалою**.

Мінімальна рейтингова оцінка з кожного змістового модуля – 60 балів.

Реальний рейтинг студента визначаємо як суму отриманих ним балів з кожного змістовного модуля.

Рейтингові оцінки із змістових модулів

Термін навчання, тижні	Номер змістового модуля	Навчальне навантаження, год.	Кредити і ECTS	Рейтингова оцінка змістового модуля, бали		
				мінімальна	розрахункова	реальна
1–2	1	14	0,5	60	100	80
3–6	2	36	1,0	60	100	80
7–11	3	36	1,0	60	100	80
12–16	4	14	0,5	60	100	80
Усього	4	100	3,0	42	70	56

На рейтинг з навчальної роботи можуть впливати рейтинг з додаткової роботи **R ДР** та рейтинг штрафний **R ШТР**.

На рейтинг з навчальної роботи можуть впливати рейтинг з додаткової роботи **R ДР** та рейтинг штрафний **R ШТР**.

Рейтинг з додаткової роботи додається до рейтингу з навчальної і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Максимальна кількість балів (20) надається студенту за:

- отримання диплому I-го ступеню переможця студентської наукової конференції факультету (навчально-наукового інституту чи коледжу) з відповідної дисципліни;
- отримання диплому переможця (I, II чи III місце) II-го етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з дисципліни чи напряму підготовки (спеціальності) у поточному навчальному році;
- отримання диплому (I, II чи III ступеню) переможця Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з відповідної дисципліни у поточному навчальному році;
- авторство (співавторство) у поданій заявці на винахід чи отриманому патенті України з відповідної дисципліни;
- авторство (співавторство) у виданій науковій статті з відповідної дисципліни;
- виготовлення особисто навчального стенду, макету, пристрою, приладу; розробка комп'ютерної програми (за умови, що зазначене використовується у навчальному процесі при викладанні відповідної дисципліни).

Отже, з додаткової роботи студент може отримати 20% від **R ДИС**, і його рейтинг з додаткової роботи становить **R ДР = 0,20 • 100 = 20 балів**.

R ШТР = 5% R нр = 5 балів

Враховуючи **R ДР** та **R ШТР**, сумарний рейтинг студента з навчальної роботи становить **R НР = 65 + 10 - 0 = 75 балів** (за умови, якщо **R ШТР = 0**).

Рейтинг студента з навчальної роботи **R НР** визначається за формулою:

$$R_{HP} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{ЗМ} \cdot K^{(1)}_{ЗМ} + \dots + R^{(n)}_{ЗМ} \cdot K^{(n)}_{ЗМ})}{K_{ДИС}} + R_{ДР} - R_{ШТР},$$

де $R(1)_{ЗМ}, \dots, R(n)_{ЗМ}$ – рейтингові оцінки із змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

$K(1)_{ЗМ}, \dots, K(n)_{ЗМ}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{ДИС} = K(1)_{ЗМ} + \dots + K(n)_{ЗМ}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі.

Формулу можна спростити, якщо прийняти $K(1)_{ЗМ} = \dots = K(n)_{ЗМ}$. Тоді вона буде мати вигляд:

$$R_{HP} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{ЗМ} + \dots + R^{(n)}_{ЗМ})}{n} + R_{ДР} - R_{ШТР}.$$

Студенти, які з навчальної роботи набрали 60 і більше балів, можуть не складати екзамен, а отримати екзаменаційну оцінку «Автоматично», відповідно до набраної кількості балів, переведених в національну оцінку та оцінку ECTS. У такому випадку рейтинг студента з дисципліни дорівнює його рейтингу з навчальної роботи

Для допуску до атестації студенту необхідно набрати не менше 60 балів з кожного змістового модуля, а загалом – не менше, ніж 42 бали з навчальної роботи.

Рейтинг студента з атестації R_{AT} визначається за 100 бальною шкалою. Якщо на атестації з дисципліни студент набрав менше 60 балів, то вони йому не зараховуються – не додаються до набраних балів з навчальної роботи, і за студентом зберігається рейтинг з навчальної роботи.

Реальний рейтинг студента з дисципліни обчислюють за формулою:

$$R_{ДИС} = R_{HP} + 0,3 \cdot R_{AT}$$

Рейтинг студента з дисципліни переводиться в національну оцінку та оцінку ECTS згідно з таблицею:

Співвідношення між національними та ECTS оцінками і рейтингом з дисципліни

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Рейтинг з дисципліни, бали
«Відмінно»	A	90–100
«Добре»	B	82–89
	C	74–81
«Задовільно»	D	66–73
	E	60–65
«Незадовільно»	FX	35–59
	F	01–34

Співвідношення між національними та ECTS оцінками і рейтингом з навчальної роботи

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Рейтинг з дисципліни, бали
«Відмінно»	A	63–70
«Добре»	B	57–62
	C	53–56
«Задовільно»	D	46–52
	E	42–45
«Незадовільно»	FX	25–41
	F	01–24

Співвідношення між національними та ECTS оцінками і рейтингом з іспиту

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Рейтинг з іспиту, бали
«Відмінно»	A	27–30
«Добре»	B	25–26
	C	23–24
«Задовільно»	D	20–22
	E	18–19
«Незадовільно»	FX	11–17
	F	01–10

Для визначення реального рейтингу студента з дисципліни складають набрані ним протягом навчального семестру бали:

$$R_{\text{ДИС}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ІСП}} = 70 + 30 = 100 \text{ балів, що відповідає оцінці «А» – Відмінно.}$$

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ВИМОГИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ (ІНДР)

Метою індивідуальних завдань, що враховують навчальні потреби та можливості кожного конкретного студента, є систематизація, узагальнення, закріплення та розширення теоретичних знань щодо історії дипломатії, що їх студенти одержують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Такі завдання створюють умови для якнайповнішої реалізації творчих можливостей тих студентів, які виявили особливі здібності в навчанні та нахил до науково-дослідної роботи й творчої діяльності.

Науково-дослідна робота студентів охоплює два взаємозв'язаних аспекти:

- а) навчання студентів елементів дослідної діяльності, організації і методики наукової творчості;
- б) наукові дослідження, які здійснюють студенти під керівництвом професорсько-викладацького складу.

Реалізована в комплексі науково-дослідна діяльність студентів забезпечує розв'язання таких завдань: формування наукового світогляду студентів, оволодіння методологією і методами наукового дослідження; надання допомоги їм у прискореному оволодінні спеціальністю; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей у розв'язанні практичних завдань; прищеплення навичок самостійної науково-дослідної діяльності; розвиток ініціативи, здатності застосовувати теоретичні знання у своїй практичній роботі; залучення найздібніших студентів до розв'язання наукових проблем, що мають суттєве значення для науки і практики; постійне оновлення і вдосконалення своїх знань; розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутнього фахівця тощо.

Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно під керівництвом викладачів. Це може бути підготовка виступів на студентську чи загальноуніверситетську наукову конференцію, написання наукової статті або тез виступу, підготовка й участь у конкурсі студентських наукових робіт.

За бажанням студентів індивідуальні завдання творчого характеру можуть замінятися виконанням більш простих завдань «технічного» змісту, а саме: розробкою й виготовленням ілюстративних схем, порівняльних таблиць, презентацій, кросвордів,

пошуком і добиранням інформації з певної теми (зокрема з Інтернету) тощо.

Індивідуальне завдання студенти виконують під керівництвом викладача, який проводить у них практичні заняття за тематикою, що подається в даному виданні. Якість виконання індивідуального завдання враховується при складанні іспиту з історії української державності.

Індивідуальні завдання – це студентська наукова робота, що має на меті: поглибити знання студента з окремої важливої та особливо цікавої проблеми української історії, дати йому навички найпростіших форм наукового дослідження в галузі суспільних наук.

Виконання індивідуального завдання включає в себе чотири основні етапи: 1) вибір теми дослідження; 2) збирання матеріалів; 3) написання тексту; 4) оформлення роботи.

На першому етапі студент отримує тему індивідуального завдання від викладача або пропонує свою тему. Далі вибрана тема узгоджується з викладачем, остаточно формулюється, після цього міняти тему не бажано.

На першому етапі виконання індивідуального завдання визначається структура роботи, складається її план, формується список літератури та джерел. План роботи повинен включати 3-4 питання, що висвітлюють вибрану тему дослідження. *Питання обов'язково повинні бути проблемними, науково сформульованими.* У структурі роботи слід передбачити коротку вступну частину, у якій мотивується вибір теми та її актуальність, формулюється мета й основні напрямки дослідження. У кінці роботи рекомендується мати заключну частину, у якій були б узагальнені основні положення та висновки із проведеного дослідження. Список літератури та джерел повинен включати широке коло різноманітної літератури (підручників, наукових праць, збірників документів, довідкових видань та статей у наукових журналах) не менше 8-10 найменувань.

Другий етап – це початок творчої роботи із джерелами та літературою. Студент опрацьовує збірники документів, можливо, архівні матеріали, ресурси Інтернету, знайомиться з науковими працями та публікаціями з вибраної теми, робить відповідні виписки, складає структурно-логічні схеми, таблиці, графіки, робить фотокопії, картосхеми і т.п.

На цьому етапі в студента повинно скластися чітке уявлення про основні напрямки висвітлення вибраної теми у *світлі сучасної концепції історії України.*

Третій етап – це узагальнення зібраного матеріалу, його компонування у відповідності зі структурою та планом роботи, написання тексту. Усе це творчий процес, що вимагає від студента зосередженості, мобілізації та реалізації всіх здібностей. Робота має бути творчою, виконаною на основі залучення широкого кола підручників, наукової літератури та документів. Студент повинен продемонструвати вміння відбирати історичний матеріал, всебічно його аналізувати, робити висновки із проведеного аналізу, виявляти тенденції історичного розвитку. Робота не повинна зводитись лише до простого переліку подій, фактів і відповідей на питання: що? де? коли? як? У роботі повинні з'ясуватися передумови і причини історичних явищ та подій, етапи їхнього розвитку, зв'язок з іншими явищами та подіями, кінцевий результат розвитку, історичне значення та уроки, зв'язок із сучасними подіями.

Четвертий етап – це правильне оформлення виконаного індивідуального завдання. Для написання роботи слід використати папір формату А-4. Обсяг роботи 25-30 сторінок рукописного тексту або 15-20 сторінок друкованого тексту.

Зразок титульної сторінки індивідуального завдання подається нижче. Обов'язковим у роботі має бути план роботи. *У текстовій частині слід виділити вступ, питання плану, заключну частину (висновки).*

У кінці роботи оформляється список використаної літератури, що включає в себе не менше 6 – 8 найменувань. Зразком правильного його оформлення може служити подібний список у даному виданні.

Складовою частиною оформлення індивідуального завдання можуть бути власні чи скопійовані ілюстрації, малюнки, картосхеми, а також окремі документи чи таблиці у вигляді додатків.

Додаток В

**ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО ЛИСТА
РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ ТА ІНДР**

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРОНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

ІНФОРМАЦІЙНА ДИПЛОМАТІЯ РІШЕЛЬЄ

Реферат (презентацію,
кросворд)
Виконав: студент 1-го курсу
2-ої групи економічного
факультету
Прізвище І. П.

Перевірив: вчений ступінь, звання,
ППП викладача

Київ – 2025

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ПЛАНУ РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ

Простий

План

Вступ

1. Назва розділу першого.
2. Назва розділу другого (відповідно до кількості розділів).

Висновки

Список використаної літератури

Додатки (за наявності таких)

Розгорнутий

План

Вступ

- I. Назва розділу першого
  1. Назва першого підрозділу
  2. Назва другого підрозділу (відповідно до кількості підрозділів)
- II. Назва розділу другого (відповідно до кількості розділів)
  1. Назва першого підрозділу
  2. Назва другого підрозділу (відповідно до кількості підрозділів)

Висновки

Список використаної літератури

Додатки (при наявності таких)

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ ПРИ НАПИСАННІ РЕФЕРАТИВ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. *Борисенко В.* Курс української історії: з найдавніших часів до ХХ століття. – К.: Либідь, 1998. – С. 431–440.
2. *Шевчук В. П., Тараненко М. Г.* Історія української державності: Курс лекцій: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1999. – С. 27–28.
3. Проблеми розвитку і застосування мов в Україні / Упоряд. Ю. Жога. – К.: Просвіта, 1998. – Вип.3. – С. 28–31.
4. Демографічна криза в Україні: Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії/ Під ред. В. Стешенко. – К.: НАН України, Інститут економіки, 2001. – С. 201–215.
5. Про охорону дитинства. Закон України від 26 квітня 2001 року // Урядовий кур'єр. – 2001. – 6 червня. – №98 (2025). – С. 1–6.

6. *Лібанова Е., Макарова О.* Економічне становище жінок в Україні // Економіка. Фінанси. Право. – 1999. – №3. – С. 3–7.
7. League of Nations Treaty // www.ku.edu/carrie/docs/texts/leagnat.html.
8. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року / Повідомлення Державного комітету статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua/perepis/pidsper.html>.

**ОРІЄНТОВНІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З
ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН (ВІДЕНСЬКА
ГЕОПОЛІТИЧНА ЕПОХА)»**

1. Об'єкт та предмет науки «Історія міжнародних відносин».
2. Мета, цілі, структура та завдання курсу.
3. Основні категорії та поняття.
4. Історіографія проблематики.
5. Періодизація історії дипломатії та міжнародних відносин.
6. Дипломатія довестфальської доби.
7. Дипломатія італійських міст-держав.
8. Дипломатія Людовика XI.
9. Дипломатія пізнього середньовіччя та початку нового часу.
10. Оглядова характеристика дипломатії і дипломатичних органів XVI – XVII ст.
11. Дипломатія XVI ст.
12. Дипломатія Генріха IV.
13. Дипломатія герцога Рішельє.
14. Дипломатія Англійської буржуазної революції.
15. Загальна характеристика дипломатії та дипломатичної європейських держав XVI – середини XVII ст.
16. Ніколо Макіавеллі про дипломатію і міжнародні відносини.
17. Дипломатія великих європейських держав XVI ст.
18. Європейська дипломатія напередодні та в часи Тридцятирічної війни.
19. Тридцятирічна війна і Вестфальський мир.
20. Історичне значення утворення Вестфальської системи міжнародних відносин і її наслідки.
21. Дипломатія української визвольної революції.
22. Міжнародне становище Української держави середини XVI ст.
23. Богдан Хмельницький як дипломат.
24. Дипломатія Вестфальської доби.
25. Дипломатія європейських держав другої половини XVII – початку XVIII ст.
26. Війна за іспанську спадщину, її міжнародно-політичне значення, підсумки та політико-дипломатичні наслідки.
27. Дипломатичні стосунки в Європі й світі до Великої Французької буржуазної революції.

28. Зовнішня політика Англії.
29. Австро-пруське суперництво.
30. Дипломатія Російської імперії.
31. Зовнішня Політика Петра I.
32. Зовнішня політика Росії у 1726 – 1796 рр.
33. Політична карта Європи ХУІІІ ст. Основні вузли міжнародних протиріч.
34. Династичні війни ХУІІІ ст. і їх міжнародно-дипломатичні наслідки.
35. Вихід Росії і Пруссії на міжнародну арену у ХУІІІ ст.
36. Європейська і світова дипломатія від закінчення Семирічної війни до 1789 р.
37. Буржуазія і дипломатія Франції напередодні революції.
38. Дипломатія американської буржуазної революції.
39. Міжнародні відносини часів війни американських колоній за незалежність.
40. Американська буржуазна революція. Нова дипломатія.
41. Бенджамін Франклін: державний діяч і дипломат.
42. Взаємини США з європейськими державами після закінчення війни за незалежність.
43. Велика Французька буржуазна революція і європейська та світова дипломатія.
44. Франція напередодні революції.
45. Дипломатія перших років революції.
46. Причини революції і криза зовнішньої політики французького абсолютизму.
47. Зовнішня політика Франції періоду Законодавчих зборів, Конвенту, Якобінської диктатури.
48. Дипломатія років термідоріанської реакції та Директорії.
49. Дипломатія часів консульства і імперії.
50. Наполеон як дипломат.
51. Крах імперії і європейська дипломатія.
52. Перший Паризький мир і реставрація.
53. Причини та передумови скликання Віденського конгресу і дипломатія держав-учасниць.
54. Основні проблеми та питання, що вони розглядалися Конгресом.
55. Дипломатія Росії на Конгресі.
56. Дипломатія інших держав на Конгресі.
57. Основні підсумки Конгресу.
58. Віденський конгрес та європейська й світова дипломатія.
59. Талейран і «принцип легітимізму».

60. Утворення Германського союзу.

61. Священний союз: причини утворення і значення.

**Зразки тестового блоку екзаменаційного білету
з дисципліни «ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»**

1. Перші ознаки дипломатії з'явилися:

1	При появі перших держав
2	150 тис. років тому
3	15 тис. років тому
4	100 тис. років тому

*Правильна відповідь: 1.***2. Ель-амаринська переписка :**

1	XX ст. д. н. е.
2	XXV ст. д. н. е.
3	XI ст. д. н. е.
4	XV – XIV ст. до н. е.

*Правильна відповідь: 4.***3. Договір єгипетського фараона Рамсеса II з царем хеттів Хатушилєм III:**

1	879 р. д. н. е.
2	1296 р. д. н. е.
3	912 р. д. н. е.
4	862 р. д. н. е.

*Правильна відповідь: 2.***4. Міжнародна політика Асирії у період її панування:**

1	IX ст. д. н. е.
2	X ст. д. н. е.
3	УІІІ – УІІІІІ ст. д. н. е.
4	XII ст. д. н. е.

*Правильна відповідь: 3.***5. Дипломатія царя Ашурбаніпала:**

1	702 -650 pp. д. н. р.
2	698 – 656 pp. д. н. е.
3	668 – 626 pp. д. н. е.
4	672 – 650 pp. д. н. е.

*Правильна відповідь: 3.***6. Визначте, що належить до дипломатії стародавнього сходу:**

1	Зародження дипломатії у гомерівській Греції
2	Проксенія
3	Амфіктіонії
4	Конфлікт між Спартою і Афінами
5	Ель – амаринська переписка

Правильна відповідь: 5.

7. Першим відомим міжнародним договором був:

1	Договір цара Соломона з перським царем Кіром
2	Договір перського цара Дарія із скіфськими правителями
3	Договір єгипетського фараона Рамсеса II з царем хетів Хатуршилем III
4	Договір Між Спартою і Афінами

Правильна відповідь: 3.

8. Перший відомий нам міжнародний договір було укладено:

1	1296 р. д. н. р.
2	668 р. д. н. р.
3	626 р. д. н. е.
4	1930 р. д. н. р.

Правильна відповідь: 1.

9. Стародавня грецька дипломатія класичного періоду:

1	XV – XIV ст. д. н. е.
2	VIII – IV ст. д. н. е.
3	VIII – VII ст. д. н. е.
4	I тисячоліття д. н. е.

Правильна відповідь: 2.

10. Форми міжнародних зв'язків у стародавній Греції:

1	Війни і загарбництва
2	Проксенія, амфіктионії, договори і союзи
3	Подкупи і зрада
4	Обман і насильство

Правильна відповідь: 2.

11. Зародження дипломатії у стародавній Греції:

1	VIII – IV ст. д. н. е.
2	XV – XIV ст. д. н. е.
3	VIII – VII ст. д. н. е.
4	XII – VIII ст. д. н. е.

Правильна відповідь: 4.

12. Перікл і проект панелінського мирного конгресу:

1	448 р. д. н. е.
2	431 – 404 рр. д. н. е.
3	432 р. д. н. е.
4	421 р. д. н. е.

Правильна відповідь: 1.

13. Ель – амаринська переписка – це:

1	Форма прадавнього дипломатичного листування
2	Рукопис, що його знайдено у Сарагосі
3	Документи стародавньосхідної дипломатії
4	Угода, що визначала торгові стосунки між монголами і русичами

Правильна відповідь: 1, 3.

14. Пелопонеська війна:

1	668 – 626 рр. д. н. е.
2	431 – 404 рр. д. н. е.
3	1296 р. д. н. е.
4	421 р. д. н. е.

Правильна відповідь: 2.

15. Союзна конференція у Спарті:

1	432 р. д. н. е.
2	421 р. д. н. е.
3	448 р. д. н. е.
4	387 р. д. н. е.

Правильна відповідь: 1.

16. Нікієв мир:

1	1296 р. д. н. е.
2	448 р. д. н. е.
3	412 р. д. н. е.
4	421 р. д. н. е.

Правильна відповідь: 4.

17. Дружній договір Спарті з Персією:

1	412 р. д. н. е.
2	448 р. д. н. е.
3	421 р. д. н. е.
4	Такого не існувало

Правильна відповідь: 1.

18. Система політичного дуалізму Алквіада відбивала:

1	Об'єктивні інтереси Персії у Пелопонеській війні
2	Примхи та забаганки Алквіада Третього рейху
3	Бажання персів щодо суцільного винищення греків
4	Передусім його власні цілі і амбіції щодо повернення до керівництва у Афінах

Правильна відповідь: 1, 4.

19. Антиалкидів мир:

1	387 р. д. н. е.
2	346 р. д. н. е.
3	359 р. д. н. е.
4	336 р. д. н. е.

Правильна відповідь: 1.

20. Філократов мир:

1	362 р. д. н. е.
2	375 р. д. н. е.
3	346 р. д. н. е.
4	391 р. д. н. е.

Правильна відповідь: 3.

21. Яке слово пропущене в реченні?

Одним із перших документів давньосхідної дипломатії є	(у бланку відповідей подати словосполученням)
---	---

Правильна відповідь: Ель – амаринська переписка

22. Яке слово пропущене в реченні?

... - амаринська переписка	(у бланку відповідей подати одним словом)
----------------------------------	---

Правильна відповідь: Ель ...

23. Яке слово пропущене в реченні?

Ель - ... переписка.	(у бланку відповідей подати одним словом)
----------------------	---

Правильна відповідь: амаринська

24. Яке слово пропущене в реченні?

Договір фараона ... з царем хеттів	(у бланку відповідей подати одним словом)
------------------------------------	---

Правильна відповідь: Рамзеса II

25. Яке слово пропущене в реченні?

Договір Фараона Рамзеса II з царем хеттів	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

Правильна відповідь: Хатушилем III

26. Яке слово пропущене в реченні?

Договір Фараона Рамзеса II з царем ... Хатушилем III	(у бланку відповідей подати одним словом)
--	---

Правильна відповідь: хеттів

27. Яке слово пропущене в реченні?

Дипломатія цара ... 668 – 626 рр. д. н. е.	(у бланку відповідей подати одним словом)
--	---

Правильна відповідь: Ашурбаніпала

28. Яка дата пропущена в реченні?

Перший відомий нам міжнародний договір підписано у ... році д. н. е.	(у бланку відповідей подати одним словом)
--	---

Правильна відповідь: 1296

29. Яке слово пропущене в реченні?

Цілковита незалежність держави від інших держав у внутрішній та зовнішній політиці – це	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

Правильна відповідь: Суверенітет**30. Які слова пропущене в реченні?**

Надзвичайне возвеличення будь-кого і поклоніння йому – це _	(у бланку відповідей подати двома словами)
---	--

Правильна відповідь: культ особи**31. Яка дата пропущена в реченні?**

Проект панелінського мирного конгресу виник	(у бланку відповідей подати цифрами)
---	--

Правильна відповідь: 448**32. Яке слово пропущене в реченні?**

421 р. д. н. е. було укладено ... мир.	(у бланку відповідей подати цифрами)
--	--

Правильна відповідь: Никієв**33. Коринфський конгрес:**

1	346 р. д. н. е.
2	387 р. д. н. р.
3	338 – 337 р. д. н. е.
4	448 р. д. н. р.
5	432 р. д. н. р.

Правильна відповідь: 3.**34. Відзначте факти, що вони відносяться до періоду дипломатії стародавнього світу:**

1	Ель- амаринська переписка
2	Київське повстання
3	Дипломатія цара Ашурбаніпала
4	Любецький з'їзд
5	Проксенія, Амфіктіонії

Правильна відповідь: 1, 3, 5.**35. Відзначте факти, що вони відносяться до періоду дипломатії стародавньої Греції:**

1	Панелінський мирний конгрес
2	створення зводу законів «Руська правда»
3	Дипломатія Перікла
4	Никієв мир
5	спроба об'єднати Правобережну та Лівобережну Україну

Правильна відповідь: 1, 3, 4.

36. Серед наведених тверджень виберіть те, що належить Н. Макіавеллі:

1	Язик до Київа доведе
2	У переможця багато друзів, і лише у переможенного вони справжні
3	Я бачив багато садів у найкращих містах світу, але вперше бачу місто у саду
4	Не питай, що держава може зробити для Тебе, спитай себе, що Ти можеш зробити для держави
5	Все втрачено, окрім честі

Правильна відповідь: 2.

37. Серед наведених тверджень про результати діяльності Н. Макіавеллі правильне:

1	забезпечив свої права на «отчину» – Флорецію та її землі
2	досяг порозуміння з монголо-татарами і не допустив пљондрування ними своєї землі, хоч і мусив руйнувати укріплення міст
3	приєднав до Флореції землі Автрії та Угорщини
4	Зроблене ним перевищує геть усі можливості людини
5	приєднав до Флоренціюкнязівства Краків
6	розбив лицарів-хрестоносців у битві під Ліворно
7	брав участь у хрестовому поході на монголо-татар

Правильна відповідь: 4.

38. Відзначте факти, що стосуються біографії Н. Макіавеллі:

1	Народився 1469 р.
2	Його батьківщиною була Флоренція
3	відстоював права православного населення Великого Литовського князівства
4	Був секретарем ради 10 флорентійської республіки

Правильна відповідь: 1, 2, 4.

39. Із перелічених нижче суджень про причини тридцятирічної війни виберіть правильні:

1	Рішення віденських Габсбургів спробувати кінцево об'єднати навколо імперії Німеччину
2	загострення релігійного конфлікту між католиками і протестантами
3	наростання незгод щодо зовнішньополітичної орієнтації Іспанії
4	втручання сусідів Франції в її внутрішньополітичні справи

Правильна відповідь: 1, 2.

40. Виберіть серед наведених положень ті, що розкривають наслідки тридцятирічної війни:

1	забезпечили провідну роль феодалних господарств у виробництві сільськогосподарської продукції та торгівлю нею
2	Втрата Австрією надії об'єднати німецькі князівства
3	Зміцнення ролі Франції у Європі
4	Швеція зтвердилась на південному узбережжі балтійсько моря
5	активізували переведення селян на місячну та урочну системи

6	забезпечили соціальну рівність селян
---	--------------------------------------

Правильна відповідь: 2, 3, 4.

41. Встановіть відповідність:

а) Філіп ІУ Красивий	1) 1461 - 1483 pp.
б) Людовик XI	2) 1385 – 1414 pp.
в) Карл V	3) 1516 - 1547 pp.
г) Генрих УІІІ	4) 1519 - 1557 pp.
д) Єлизавета І	5) 1558 – 1603 pp.

Правильна відповідь: а-2, б-1, в-4, г-3, д-5.

42. Встановіть відповідність:

а) Перший відомий нам міжнародний договір	346 p. д. н. е.
б) Філократов мир	1296 p. д. н. е.
в) Дружня угода Спарти із Персією	421 p. д. н. е.
г) Нікієв мир	412 p. д. н. е.

Правильна відповідь: а-2, б-1, в-4, г-3.

43. Встановіть відповідність:

а) Коринфський конгрес	1) 58 - 51 pp. д. н. е.
б) Дипломатія Юлія Цезаря у Галії	2) 338 – 337 pp. д. н. е.
в) Дипломатична боротьба часів Пелопонеської війни	3) 668 – 626 pp. д. н. е.
г) Дипломатія цара Ашурбаніпала	4) 431 – 404 pp. д. н. е.

Правильна відповідь: а-2, б-1, в-4, г-3.

44. Встановіть відповідність:

а) Дружній союз Ганібала з македонським царем Філіпом V	1) 147 p. д. н. е.
б) Виступ римських послів на загальносоюзних зборах у Коринфі	2) 215 p. д. н. е.
в) Антиалкидів мир	3) 412 p. д. н. е.
г) Союзна конференція у Спарті	4) 387 p. д. н. е.
д) Ю. Цезар у Галії	5) 58 – 51 p. д. н. е.

Правильна відповідь: а-2, б-1, в-4, г-3, д-5.

45. Встановіть відповідність:

а) Пунічні війни	1) 229 – 219 pp. д. н. е.
б) Ілрійські війни	2) 264 – 197 pp. д. н. е.
в) Перша Македонська війна	3) 171 – 167 pp. д. н. е.
г) Друга Македонська війна	4) 215 – 205 pp. д. н. е.
д) Союз Риму із Єгиптом і сцилійською державою	5) 272 p. д. н. е.

Правильна відповідь: а-2, б-1 в-4, г-3, д-5.

46. Встановіть відповідність:

а) Перший міжнародний договір було підписано	1) 9 p. н. е.
б) Перший «загрозливий дзвіночок» для дипломатії Риму пролунав	2) 218 p. д. н. е.

в) Початок Другої Пунічної війни	3) 1296 р. д. н. е.
г) Поразка римлян під Канами	4) 216 р. д. н. е.

Правильна відповідь: а-3, б-1, в-2, г-2.

47. Встановіть відповідність:

а) 24 жовтня 1648 р.	1) утворення ООН
б) 24 жовтня 1655 р.	2) підписання договору між Англією і Францією
в) 24 жовтня 1945 р.	3) Вестфальська угода
г) 9 червня 1815 р.	4) Перше дипломатичне постійне представництво за межами Італії
д) 1463р.	5) Підписання Заключного акту Віденського конгресу

Правильна відповідь: а-3, б-2, в-1, г-5, д-4.

48. Встановіть відповідність:

а) 1789 – 1794 рр.	1) Англійська буржуазна революція
б) 1640 – 1660 рр.	2) Велика Французька буржуазна революція
в) 1734 – 1735 рр.	3) Війна за іспанську спадщину
г) 1701 – 1714 рр.	4) Війна за польську спадщину
д) 1775 – 1782 рр.	5) Війна американських колоній за незалежність

Правильна відповідь: а-2, б-1, в-4, г-3, д-5.

49. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Дипломатія цара Ашурбанапала
2	Зародження дипломатії у гомерівській Греції
3	Нікієв мир
4	Перікл і проект панелінського мирного конгресу
5	Ель – амаранська переписка

Правильна відповідь: 5, 2 3, 4, 3.

50. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Поразка римлян у Тевтобурзькому лісі
2	Дипломатична боротьба в епоху пелопоннеської війни
3	Союзна конференція у у Спарті
4	битва при Грюнвальді
5	Система політичного дуалізму Алківіада

Правильна відповідь: 3, 2, 5 1, 4.

51. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Нікієв мир
2	Коринфський конгрес
3	Дипломатичні листи македонського цара Філіпа II до афінян
4	Філократів мир
5	Антиалкідів мир

Правильна відповідь: 3, 1, 5, 4, 2.

52. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Дипломатія Юлія Цезаря у Галії
2	Дружній договір Ганібала з македонським царем Філіпом У

3	Поразка ахеян
4	Виступ римських послів на загальносоюзних зборах у Коринфі
5	Угода між Римом і Парфією
6	Дружній договір Спарти із Персією

Правильна відповідь: 6, 2, 4, 3, 5, 1.

53. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Вестфальська угода
2	Заключний акт Віденського конгресу
3	Перше постійне дипломатичне представництво за кордоном в історії середньовічної Європи
4	Перше постійне представництво за межами італійських міст держав на теренах середньовічної Італії
5	Король Іспанії стає імператором Священої римської імперії

Правильна відповідь: 4, 3, 5, 1, 2.

54. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Прийняття Конституції України
2	Навігаційний акт
3	Входження України до складу ООН
4	Велика Французька буржуазна революція
5	Декларація про державний суверенітет

Правильна відповідь: 2, 4, 3, 5, 1.

55. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Віденський конгрес
2	Битва при Ватерлоо
3	Декларація незалежності США
4	Англійська буржуазна революція
5	Виникнення концепції «державного інтересу» як політичного принципу

Правильна відповідь: 5, 4, 3, 1, 2.

56. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Правління Людовика XI
2	Американська революція
3	Семирічна війна
4	Тридцятирічна війна
5	Угода про створення Священого союзу

Правильна відповідь: 1, 4, 3, 2, 5.

57. Визначіть, якими за формою правління були середньовічні держави:

1. Флоренція	А. монархія
2. Іспанія	Б. республіка
3. Великобританія	В. конституційна монархія
4. Боспорське царство	Г. парламентська республіка

Правильна відповідь: 1-б, 2-б, 3-в, 4-а.

58. Співставте роки подіям:

1. 1991 р.	А. Запровадження національної валюти – гривні
2. 1993 р.	Б. Проголошення незалежності України
3. 1996 р.	В. Помаранчева революція
4. 2004 р.	Г. Прийняття нової конституції України
	Д. Прийняття воєнної доктрини України

Правильна відповідь: 1-б, 2-д, 3-а, 4-в.

59. Встановіть відповідність:

1) Війна за іспанську спадщину	а) 1756 – 1763 рр.
2) Війна за польську спадщину	
3) Північна війна	
4) Семирічна війна	б) 1734 – 1735 рр.
5) Війна американських колоній за незалежність	
	в) 1701 – 1714 рр.
	г) 1700 – 1721 рр.

Правильна відповідь: а-4, б-2, в-1, г-3.

60. Встановіть відповідність:

1) Законодавча влада	а) Президент
2) Виконавча влада	б) Кабінет міністрів
3) Судова влада	в) Конституційний Суд
	г) Прокуратура
	д) Верховна Рада
	е) Місцеві ради
	ж) Верховний Суд

Правильна відповідь: 1-д, 2-а, 3-в, 4-ж.

ПРИКЛАДИ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОКР «Бакалавр» Напрямок підготовки міжнародні відносини	Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук 2024–2025 н.р.	Екзаменаційний білет № 1 з дисципліни Історія міжнародних відносин (1815 - 1918)	Затверджую завідувач кафедри _____ 2025 р.
Екзаменаційні питання			
1. Предмет, завдання, методологічні принципи та джерела вивчення курсу «Історія міжнародних відносин (1815 - 1918)».			
2. Політична карта Європи кінця XV – XVI ст.			

Тестовий блок

1. Перший міжнародний договір було укладено:	
1	1296 р. д. н. е.
2	1240 р. д. н. е.
3	33 р. н. е.
4	невідомо

4. Друга світова війна почалася	
1	1 вересня 1939 р.;
2	2 вересня 1941 р.;
3	22 червня 1941 р.;
4	9 травня 1941 р.

2. «Перший загрозливий дзвіночок» для дипломатії Риму пролунав:	
1	9 р. н. е.
2	308 р. н. е.
3	72 р. д. н. е.
4	Жодного «дзвіночка» не було

5. Християнство на Русі офіційно було прийняте:	
1	у 955 р. за княгині Ольги;
2	у 988 р. за князя Володимира Великого;
3	у 1036 р. за князювання Ярослава Мудрого;
4	у 1120 р. за князювання Володимира Мономаха.

3. Вестфальську угоду було підписано:	
1	24 жовтня 1648 р.
2	28 червня 1918 р.
3	5 липня 1657 р.
4	9 червня 1815 р.

6. Першого постійного представника за кордоном в історії середньовіччя було призначено:	
1	1463 р.

2	1440 р.
3	1519 р.
4	1380 р.

7. Промовців, ораторів, послів у стародавньому Римі називали:

(у бланку відповідей подати одним словом)

8. Віденський конгрес завершився:

а) Підписанням Заключного акту	
б) Нічим	
в) Укладанням Священного союзу	
г) Позбавленням Росії права голосування в ООН	

9. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	прийняття Верховною Радою України Конституції України;
2	Декларація про державний суверенітет;
3	Вступ України у ООН;
4	Вступ України у ЮНЕСКО;
5	Прийняття ВР України закону про засади внутрішньої та зовнішньої політики

10. Навігаційний акт було прийнято:

1	5 серпня 1651 р.
2	24 жовтня 1655 р.
3	19 червня 1819 р.;
4	14 липня 1717 р.;
5	9 червня 1815 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ОКР «Бакалавр» Напрямок підготовки міжнародні відносини	Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук 2024 –2025 н.р	Екзаменаційний білет № 10 з дисципліни історія міжнародних відносин (1815 - 1918)	Затверджую завідувач кафедри _____ 2025 р.
--	--	---	---

Екзаменаційні питання

1. Назвіть та коротко розкрийте головну суть основних категорій і понять дипломатії як науки.

2. Дипломатія Франції ХУІІ ст. (коротка характеристика).

Тестовий блок

1. Яка структура стала центром європейської політики після падіння Римської імперії ?		держави;
1	Золота орда;	2 перетворення її в одну з провінцій Польської держави – Руське воєводство;
2	Київська Русь;	
3	Римська церква;	3 залучення її до військового союзу у боротьбі проти Литви;
4	Ставка Атілли.	
2. Згідно з чинною Конституцією, Україна є:		4 використання її як провідного центру транзитної торгівлі зі Сходу на Захід.
1	парламентською республікою;	4. Віче – так на Русі називали зібрання дорослих чоловіків – глав родин, які проживали в містах;
2	парламентсько-президентською республікою;	
3	президентською республікою;	
4	президентсько-парламентською республікою	
3. За оцінками українських вчених, метою політики польських королів у землях Галичини в XIV-XV ст. було		2 службовий апарат боярських вотчин;
утвердження її статусу як автономного «королівства Руського» в складі Польської		3 керівництво давньоруського війська;
		4 державний апарат
5. Вестфальська мирна угода започаткувала систему міжнародних відносин:		1 Віденську;
1		

2	Ялтинсько-Потсдамську;	3	Середина ХУІ ст.
		4	ХУІІІ ст.

3	Версальську;
4	Вестфальську.

**6. Конституція незалежної України
була прийнята Верховною Радою
України**

1	28 серпня 1994 р.;
2	28 червня 1995 р.;
3	28 червня 1996 р.;
4	28 серпня 1997 р.

7. Як прийнято називати історичний період, що він є пов'язаний з часами кризи римсько-католицької релігії і і формування антисхоластичного типу мислення, гуманістичної культури, мистецтва і світогляду?

В бланку відповідей вказати термін

8. Установіть відповідність

а) Людовик ХІ	1) Англія
б) Н. Макіавеллі	2) Франція
в) Генрих УІІІ	3) Італія
г) Карл У	4) Іспанія

9. Розташуйте події у хронологічній послідовності

1	Паризькі угоди;
2	Вестфальська мирна угода;
3	Декларація незалежності США;
4	Англійська буржуазна революція;
5	Війна за іспанську спадщину

10. Концепція «державного інтересу»:

1	Кінець ХУ – початок ХУІ ст.
2	Середина ХУІІ – ХУІІІ ст.

ПРИКЛАДИ МОДУЛЬНИХ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Змістовий модуль 1.

Українська державність: витоки, форми, тенденції

Варіант 1

1 Предметом «Історії української державності» є: а) вивчення історії українського народу і його держав; б) державотворчі процеси на території України, які передусім пов'язані з українцями; в) вивчення психології українців; г) знайомство з українською землею.	6 Серед народів, які колись населяли Україну, першими на шлях державотворення в сер. I тис. до н.е. вступили: а) скіфи; б) таври; в) кіммерійці; г) анти.
2 Час існування на території України трипільської культури: а) V – IV тис. до н.е.; б) IV – III тис. до н.е. в) II – I тис. до н.е.; г) III – V тис. до н.е.	7 Зміст «неолітичної революції» полягає у переході людини: а) від збиральництва до мисливства; б) від відтворюючого до привласнюючого господарства; в) від привласнюючого до відтворюючого господарства; г) від збиральництва до рибальства.
3 Розташуйте події у хронологічній послідовності: а) заселення Подніпров'я та Причорномор'я племенами скіфів; б) боротьба антив з племенами гунів; в) боротьба антив з племенами готів; г) заселення Причорномор'я племенами кіммерійців; д) прихід у Причорномор'я племен сарматів.	8 Що було однією з особливостей розвитку грецьких міст-держав Північного Причорномор'я в VII – VI ст. до н.е.: а) державно-політична незалежність колоній від метрополії; б) федеративне об'єднання всіх міст-держав навколо Ольвії; в) карбування єдиної монети для новоутворених колоній; г) військова залежність міст-держав від місцевих племен.
4 Виборні колеги в античних державах Північного Причорномор'я називалися: а) магістратури; б) магістрати; в) ради; г) дікастерії.	9 Праслов'янська етнічна спільність відокремилася у: а) III тис. до н.е.; б) II тис. до н.е.; в) I тис. до н.е.; г) I тис. н.е.
5 Розселення слов'ян зі своєї	10 Визначіть, якими за формою

прабатьківщини було зумовлено:

- а) несприятливими для життя природними умовами;
- б) зростанням чисельності населення;
- в) пошуком багатих пасовищ для худоби;
- г) бажанням освоїти нові землі.

правління були держави:

- а) Тіра; 1) монархія;
- б) Херсонес; 2) республіка;
- в) Ольвія; 3) конституційна монархія;
- г) Боспорське царство. 4) парламентська республіка.

11 Племінний союз антів існував у:

- а) III – IV ст.;
- б) IV – VII ст.;
- в) V – VIII ст.;
- г) III – VII ст.

16 Предками українців вважають:

- а) венедів та антів;
- б) антів та склавинів;
- в) склавинів та венедів;
- г) антів та дулібів.

12 Так звана «норманська» теорія походження Київської Русі з'явилася у:

- а) IX ст.;
- б) XIV ст.;
- в) XVIII ст.;
- г) XIX ст.

17 Хозарську гіпотезу походження Київської Русі підтримав:

- а) Нестор-літописець;
- б) М. Ломоносов;
- в) О. Пріцак;
- г) М. Грушевський.

13 Про кого йде мова?

«Обманом захопив Київ, убивши, згідно з «Повістю временних літ», законних князів. Правив як регент при малолітньому спадкоємці, але поведився як повновладний володар над полянами, древлянами, сіверянами і радимичами, а з уличами і тиверцями воював».

18 Щорічний об'їзд у К.Р. князем з його дружиною власних володінь та підлеглих племен з метою збирання данини називається:

- а) полюддя;
- б) погост;
- в) оброк;
- г) ловище.

14 Для правління Володимира Великого характерне (виберіть невірну відповідь):

- а) призначення намісниками в окремі адміністративні центри Русі власних синів та довірених людей;
- б) налагодження династичних зв'язків із сусідніми володарями;
- в) організація численних завойовницьких походів;
- г) підтримка церкви та місіонерської діяльності священників.

19 Встановіть відповідність:

1) Рюрик; 964 рр.;	А) 945 –
2) Ольга; 1015 рр.;	Б) 980 –
3) Ігор; 879 рр.;	В) 862 –
4) Олег; 1054 рр.;	Г) 1019 –
5) Ярослав; 912 рр.;	Д) 882 –
6) Володимир; 972 рр.;	Е) 964 –
7) Святослав; 979 рр.;	Є) 972 –
8) Ярополк 945 рр.	Ж) 912 –

15 **Землі, на які у XI – XIII ст. поширюється влада того чи іншого відгалуження роду, який володарює (землі у спадковому володінні), на Русі називали:**

- а) отчинами;
- б) волостями;
- в) «причастям»;
- г) уділами.

20 **Впізнайте історичну особу:**

Впродовж свого 35-річного правління цей князь об'єднав усі східнослов'янські землі у єдину державу. Він здійснив адміністративну реформу і проголосив на русі державною релігією християнство.

Варіант 2

1 **Основною тенденцією політичного розвитку Київської Русі наприкінці XI ст. – у XII ст. було:**

- а) ослаблення влади великого київського князя і зростання політичної самостійності удільних князів;
- б) зростання ролі ради бояр при великому київському князеві;
- в) зростання ролі міського київського віча в політичному житті Русі;
- г) посилення централізації управління та зосередження абсолютної влади в руках великого київського князя.

2 **На монеті часів Київської Русі зображено княжий знак:**

- а) Святослава Хороброго;
- б) Володимира Великого;
- в) Ярослава Мудрого;
- г) Володимира Мономаха

3 **Назвіть найбільші територіально-адміністративні одиниці в Речі Посполитій, на які поділялися також і українські землі?**

- а) провінції;

6 **Причини політичного роздроблення Київської Русі (виберіть неправильну відповідь):**

- а) розвиток вотчинного землеволодіння;
- б) зростання політичної ролі боярства;
- в) втручання у внутрішні справи Русі держав, які прагнули її військового і політичного ослаблення;
- г) великі розміри держави, що утруднювало економічні зв'язки та культурну консолідацію її населення.

7 **Укажіть риси, властиві розвитку Київської Русі кінці X – середини XI ст.:**

- а) вихід держави на міжнародну арену, початок її дипломатичної діяльності;
- б) неконсолідованість території держави, постійний місцевий племінний сепаратизм;
- в) поява писаного права;
- г) зосередження уваги та сил держави переважно на зовнішній політиці.

8 **Впізнайте історичну особу:**

Продовжив об'єднання Київської Русі, започатковане його опікуном. Здійснював військові походи на Константинополь, Закавказзя, приєднав до Русі землі між Дністром і Дунаєм. Загинув, збираючи данину з деревлян.

- б) воєводства;
в) землі;
г) області.
- 4 **Галицьку та Волинську землі в єдину державу вперше об'єднав:**
а) Роман Мстиславович у 1199 р.;
б) Ярослав Осмомисл у 1202 р.;
в) Мстислав Удатний у 1205 р.;
г) Данило Галицький у 1208 р.
- 5 **Який воєвода в 1340 р. очолив повстання проти польського панування у Галичині?**
а) Олекса Довбуш;
б) Дмитро Дедько;
в) Устим Кармелюк;
г) Іван Гонта.
- 11 **ВКЛ порівняно легко заволоділо руськими землями тому, що:**
а) литовці мали велику та добре підготовлену армію;
б) населення колишньої К.Р. було схильне до прийняття іноземного панування;
в) литовці не нав'язували своїх традицій та культури;
г) литовці були носіями більш високої культури і це їм допомогло асимілювати руське населення.
- 12 **Розташуйте події у хронологічній послідовності:**
а) Городельська унія;
б) Берестейська унія;
в) Люблінська унія;
г) Кревська унія.
- 13 **Про яку форму суспільного устрою йдеться у даному фрагменті тексту:**
«Суспільство, що характеризується примітивним характером знарядь праці, існуванням первісної системи
- 9 **До панівної верстви Київської Русі належали:**
а) смерди; б) закупи;
в) бояри; г) рядовичі;
д) дружинники; е) холопи.
- 10 **Багатогалузеве феодальне господарство, що ґрунтувалося на праці селян-кріпаків, в Україні називали:**
а) фірман;
б) дворище;
в) фільварок;
г) латифундія.
- 16 **Кодекси середньовічного права ВКЛ, які узаконили станові привілеї землевласників, відомі під назвою:**
а) Литовські статті;
б) Литовські устави;
в) Литовські статuti;
г) Литовські універсали.
- 17 **Результатом Берестейської церковної унії було створення:**
а) греко-католицької церкви;
б) католицької церкви;
в) грецької церкви;
г) протестанської церкви.
- 18 **Громадські об'єднання православних українців (міщан, духовенства, шляхти, козаків), які займалися господарською, благодійною та релігійно-просвітницькою діяльністю, називали:**

самоврядування, колективними формами життя та праці, соціальною однорідністю, язичницькою формою релігії».

- а) цехами;
- б) братствами;
- в) колегіями;
- г) магістратами.

14 Результатом Люблінської унії було створення:

- а) конфедеративної держави – Речі Посполитої, в якій Польща і Литва зберігали свій суверенітет;
- б) федеративної держави – Речі Посполитої, в якій Литва зберігала автономію, власне військо, судочинство;
- в) унітарної держави – Речі Посполитої, причому Королівство Польське повністю поглинуло Литву, позбавило її будь-яких ознак суверенітету;
- г) української автономії у складі Речі Посполитої.

19 Основна причина утворення козацтва:

- а) навала монголо-татар;
- б) входження українських земель до Литви;
- в) феодалні утиски і релігійний гніт українського населення;
- г) небажання працювати.

15 Право на самоврядування, що надавалося найбільшим містам називалося:

- а) волоське право;
- б) магдебурзьке право;
- в) німецьке право;
- г) руське право.

20 На чолі Запорозької Січі стояв:

- а) осавул;
- б) кошовий отаман;
- в) курінний отаман;
- г) писар.

В а р і а н т 3

1 Про яку історичну епоху йдеться в тексті?

«Епоха, що характеризувалася переходом первісних людей до відтворювального господарства (розвивалося рільництво, тваринництво, гончарство, ткацтво, обробка дерева й кістки), значним ускладненням знарядь праці (використовувалися сокира, тесло, пилка, серп), зростанням значення сім'ї, появою першопочатків релігії».

2 Гетьман – це

- а) призначена старшинською радою особа на Запорозькій Січі, яка виконувала функції головнокомандувача;
- б) призначена старшинською

6 Ознаками кризи первісного родоплемінного ладу і початку державної консолідації у східних слов'ян було (виберіть неправильну відповідь):

- а) існування родової общини;
- б) виникнення майнової нерівності;
- в) поява знаті – групи людей, що претендують на управління общиною завдяки походженню;
- г) виникнення приватної власності на майно і худобу.

7 Встановіть відповідність:

- а) козаки, що осіли навколо Корсуня, Черкас, Канева та інших містечок порубіжних з Диким полем земель;
- 1) низовики;
- 2) городовики;
- 3) ресстровці;

- радою особа на Запорозькій Січі, яка виконувала представницькі функції під час дипломатичних зносин Січі з іноземними державами;
в) виборна особа на Запорозькій Січі, яка виконувала представницькі функції, функції головнокомандувача, мала вищу судову та виконавчу владу;
г) виборна особа на Запорозькій Січі, яка розпоряджалася військовим скарбом та зберігала символи козацької влади.
- б) козаки, що перебували на королівській службі і були вписані у спеціальні списки;
в) козаки, що проживали нижче дніпровських порогів (між сучасними Дніпропетровськом і Запоріжжям) і гуртувалися на Січі;
г) переселенці-українці, що проживали на Слобожанщині.
- 4) черкеси.
- 3 Основними заняттями слов'ян кін. I тис. до н.е. – на поч. I тис. н.е. було:**
- 1) орне землеробство і тваринництво;
  - 2) перегінне скотарство;
  - 3) мисливство;
  - 4) рибальство;
  - 5) збиральництво.
- 4 Які українські землі в середині XVI ст. належали Московському царству:**
- а) Волинь, Підляшшя, Київщина, Східне Поділля;
  - б) Галичина, Західне Поділля, Холмщина;
  - в) Чернігово-Сіверщина;
  - г) Буковина, Закарпаття.
- 5 За формою правління Річ Посполита належала:**
- а) до парламентської республіки;
  - б) до абсолютної монархії;
  - в) до дворянської республіки;
  - г) до конституційної монархії.
- 6 Гетьман П.Сагайдачний разом з Військом Запорозьким вступив до:**
- а) Києво-Печерської лаври;
  - б) Києво-Могилянської колегії;
  - в) Київського братства;
  - г) Київського військового ордену.
- 7 Період «Золотого спокою» у Речі Посполитій припадає на:**
- а) 1618–1648 рр.;
б) 1648–1686 рр.;
в) 1686–1795 рр.;
г) 1795–1815 рр.
- 8 Позначте удільні князівства, які були ліквідовані відповідно у 1453 та 1471 рр. і передані литовським намісникам:**
- а) Київське й Переяславське;
  - б) Чернігово-Сіверське й Волинське;
  - в) Волинське й Київське;
  - г) Переяславське й Чернігово-Сіверське.
- 9 «Ординація Війська Запорозького реєстрового ...» була затверджена сеймом Речі Посполитої у:**
- а) 1630 р;
  - б) 1648 р;
  - в) 1635 р.;
  - г) 1638 р.
- 10 Визначте вищий державний орган у Речі Посполитій:**
- а) Пані-Рада;
  - б) вальний сейм;
  - в) синод;
  - г) віче.
- 11 Соціальною базою Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького були:**
- а) селяни, козаки, шляхта;
  - б) селяни, козаки, міщани, шляхта, духовенство;
  - в) шляхта, міщани та духовенство;
  - г) козаки та селяни.
- 12 Гетьманською резиденцією Української козацької держави**

- а) 1630-1639 рр.;
1638-1648 рр.;
в) 1635-1648 рр.;
1640-1645 рр.
- б)
г)

- було місто:**
- а) Зборів;
Трахтемирів;
в) Київ;
Чигирин.
- б)
г)

- 13 Серед наведених тверджень про результати внутрішньої політики Д. Галицького виберіть неправильне:**
- а) здолав боярську опозицію і зміцнив князівську владу;
б) запровадив нові повинності і збільшив залежність селян від великих землевласників;
в) розбудував існуючі і заснував нові міста, заселивши їх «заходними людьми» (іноземцями);
г) прийняв королівську корону від Папи Римського, погодившись на церковну унію.
- 14 Під владою яких держав перебували українські землі напередодні Національно-визвольної війни XVII ст.:**
- а) Румунії;
б) Угорщини;
в) Московського царства;
г) Речі Посполитої;
д) Туреччини;
е) Литви.
- 15 У лютому-березні 1648 р. Б. Хмельницький уклав угоду про військову допомогу у війні проти Речі Посполитої із:**
- а) Швецією;
б) Московською державою;
в) Кримським ханством;
г) Валахією.
- 18 Офіційна назва української держави часів Б.Хмельницького:**
- а) Козацька республіка;
б) Військо Запорозьке;
в) Руське князівство;
г) Гетьманщина
- 19 Козацько-гетьманська держава часів Б. Хмельницького була поділена на такі адміністративно-територіальні одиниці:**
- а) воєводства та повіти;
б) полки та сотні;
в) губернії та сотні;
г) полки та волості.
- 20 За формою правління держава Війська Запорозького була:**
- а) становою монархією, спадковий володар якої – гетьман, а дорадчий орган влади – рада козацької старшини;
б) становою республікою, повновладним головою якої вважався виборний гетьман, а найвищим органом влади – загальнокозацькі збори;
в) абсолютною монархією, вся влада в якій зосереджувалася у руках гетьмана, що передавав її у спадок;
г) обмеженою монархією.

Варіант 4

- 1 Назвіть органи державної влади **6** **Скіфії:**
- а) гелієя;
  - б) рада царів;
  - в) рада міста;
  - г) народні збори.
- 2 Вкажіть, на яких територіях мешкали союзи племен східних слов'ян:
- а) 1) Західна Волинь поляни;
  - б) 2) Дніпровське Лівобережжя древляни;
  - в) 3) Південне Подніпров'я і сіверяни; Побужжя
  - г) 4) Східна Волинь уличі;
  - д) 5) Київщина та хорвати; Канівщина
  - е) 6) Прикарпаття та волиняни Закарпаття (бужани).
- 3 Особливостями встановлення золотоординського іґа на Русі було (виберіть неправильну відповідь):
- а) відсутність постійно діючого адміністративного апарату завойовників;
  - б) толерантне ставлення золотоординців до християнства та православного духовенства;
  - в) включення Руських земель безпосередньо до складу Золотої Орди;
  - г) сприяння князівським міжусобицям.
- 4 **Козацька рада – це**
- а) виконавчий орган на Запорозькій Січі;
  - б) законодавчо-розпорядче зібрання на Запорозькій Січі;
  - в) зібрання козацької старшини на Запорозькій Січі;
  - г) судовий орган на Запорозькій Січі.
- 3 якою державою постійно воювало Велике князівство Литовське наприкінці XV – на початку XVI ст.?:
- а) Османською імперією;
  - б) Московською державою;
  - в) Австрійською монархією Габсбурга;
  - г) Кримським ханством.
- 7 Назвіть поняття, яке відповідає наведеному визначенню:
Об'їзд князем і дружиною підвладних земель для збирання данини – .....
- 8 Встановіть відповідність:
А) Перун;	1. Бог Сонця;
Б) Дажьбог;	2. Бог вітрів;
В) Сварог;	3. Бог блискавки і грому;
Г) Стрибог;	4. Бог – покровитель худоби і торгівлі;
Д) Велес.	5. Бог неба і небесних світил.
- 9 **Княгиня Ольга встановила «уроки».**
Це означало, що було:
- а) запроваджено обов'язкове відвідування Києва князями сусідніх земель;
  - б) визначено розміри повинностей на користь київських князів;
  - в) створено школи при церквах та монастирях, які давали початкову освіту;

- г) визначено грошовий податок з іноземних купців.
- 5 Аграрна реформа на території князівства Литовського «Устава на волоки» розпочалася в:**
 А) 1557 р.;
 Б) 1573 р.;
 В) 1588 р.
- 11 Прочитайте уривок з історичного джерела та виконайте завдання.**
«І йде пшениця за сіль, хутра – за оксамит, мед – за коней, віск – за рибу. Пускають в хід гривну й куни, рези й драхми, диргени й динари». В уривку йдеться про торговельні операції часів:
 а) Боспорського царства;
 б) Антського царства;
 в) Київської Русі;
 г) Великої Скіфії.
- 12 Віче – так на Русі називали:**
 а) зібрання дорослих чоловіків – глав родин, які проживали в містах;
 б) службовий апарат боярських вотчин;
 в) керівництво давньоруського війська;
 г) державний апарат.
- 13 З'їзду князів у Любечі 1097 р.:**
 а) припинив усобиці між князями – нащадками Ярослава;
 б) забезпечив зосередження влади в Руській землі у руках великого князя київського;
 в) закріпив поділ Русі на удільні князівства, які стали власністю окремих родин нащадків Ярослава;
 г) згуртував князів для спільної боротьби проти зовнішнього ворога.
- 14 За якого козацького гетьмана Києво-Могилянську колегію**
- 10 Впізнайте історичну особу:**
 Посів престол після тривалої боротьби зі своїми братами. За його правління було створено перший писаний збір законів «Руська Правда», розгромлено печенігів, засновано Київську митрополію. Сучасники поважали князя за його освіченість і любов до книг.
- 16 Встановіть послідовність подій:**
 а) князювання Ярослава Мудрого в Києві;
 б) Люблінська унія;
 в) перші згадки про українське козацтво;
 г) битва на р. Калці
- 17 За формою правління Галицько-Волинська держава була:**
 1) монархією;
 2) республікою;
 3) конституційною монархією;
 4) демократичною республікою;
 5) конституційною республікою
- 18 Етнографічні групи українців, такі як пінчуки, литвини і поліщуки мешкають на:**
 А) Сіверщині;
 Б) Лемківщині;
 В) Поліссі;
 Г) Закарпатті;
 Д) Гуцульщині.
- 19 Столицею своєї держави Данило Галицький обрав місто:**

у 1701 р. було реорганізовано в академію ?

.....

- а) Галич;
- б) Холм;
- в) Львів;
- г) Перемишль.

15 За оцінками українських вчених, метою політики польських королів у землях Галичини в XIV-XV ст. було:

- а) утвердження її статусу як автономного „королівства Руського” в складі Польської держави;
- б) перетворення її в одну з провінцій Польської держави – Руське воєводство;
- в) залучення її до військового союзу у боротьбі проти Литви;
- г) використання її як провідного центру транзитної торгівлі зі Сходу на Захід.

20 Які інститути речі Посполитої згідно Люблінської унії були спільними для Польщі й етнічної Литви:

- а) король і великий князь;
- б) герб і печатка;
- в) сейм і сенат;
- г) армія;
- д) зовнішня політика;
- е) монета;
- є) законодавство.

Змістовий модуль 2.

На шляху до відродження державності (XX – початок XXI ст.)

Варіант 1

- 1 Українська Народна Республіка була:**
- а) автономною одиницею у складі Росії;
  - б) незалежним національно-державним утворенням;
  - в) колонією Росії;
  - г) адміністративною одиницею Російської держави.
- 2 Розташуйте події часів існування Центральної Ради у хронологічній послідовності:**
- а) проголошення Української Народної Республіки;
  - б) утворення Генерального Секретаріату;
  - в) укладання Брестського мирного договору;
  - г) прийняття IV Універсалу Центральної Ради.
- 3 Встановіть відповідність між державними діячами УСРР та посадами, які вони обіймали в республіці за часів НЕПу**
а) Х. Раковський;	1) нарком внутрішніх справ,
б) М. Скрипник;	пізніше нарком юстиції і
в) О. Шумський;	генпрокурор;
г) С. Єфремов.	2) голова РНК УСРР;
	3) Віце-президент УАН;
	4) Нарком освіти УСРР.
- 4 Які підприємства були збудовані або розпочато будівництво в роки першої п'ятирічки в Україні:**
- а) Дніпрогес;
  - б) з-д «Арсенал»;
  - в) «Криворіжсталь»;
  - г) «Запорожсталь»;
  - д) з-д «Ленінська кузня»; е)
- 6 Ризький мир (березень 1921 р.) був підписаний між:**
- а) Польщею, Радянською Росією УСРР;
  - б) Польщею та ЗУНР;
  - в) Польщею та УНР;
  - г) Радянською Україною та УНР
- 7 Більшовики вважали завданням політики «українізації»:**
- а) утвердження національної свідомості і державного патріотизму серед українських громадян;
  - б) перебудову культури в Україні на ідеологічних засадах марксизму;
  - в) розбудову української державності та її незалежності;
  - г) поширення культурного доробку українських митців в інших радянських республіках.
- 8 Політика «паціфікації» була розгорнута польським урядом в:**
а) 1925 р;	б) 1929 р.
в) 1930 р.;	г) 1931 р.
- 9 Командувачем УПА в 1943-1945 рр. був:**
- а) С. Бандера;
  - б) С. Ковпак;
  - в) Р. Шухевич;
  - г) Т. Строчак.

Азовсталь.

- 5 Керівництво збройною боротьбою радянських партизанів та підпільників на окупованій нацистами території України здійснював (ла):
- а) Українська головна визвольна рада;
  - б) Український штаб партизанського руху;
  - в) Український центральний комітет;
  - г) Український комітет партизанської боротьби.
- 11 Людські втрати серед українського населення як військових, так і цивільних осіб у роки Другої світової війни, за останніми підрахунками, становлять:
- а) близько 4 млн. осіб;
  - б) близько 6 млн. осіб;
  - в) 8 млн. осіб;
  - г) близько 15 млн. осіб.
- 12 Встановіть хронологічну послідовність подій:
- а) відставка П.Шелеста з посади Першого секретаря ЦК КПУ;
  - б) доповідь М.Хрущова на XX з'їзді КПРС «Про культ особи та його наслідки»;
  - в) початок членства Української РСР в ООН;
  - г) проведення операції «Вісла».
- 13 Договори 1945-1947 рр. між СРСР з одного боку та ЧСР, Румунією, Польщею з іншого розв'язували:
- а) проблему західних кордонів СРСР;
  - б) економічні проблеми;
  - в) політичні проблеми;
  - г) ідеологічні питання.
- 14 На президентських виборах 1994 р. перемогу здобув:
- 10 Територія України, передана Німеччиною Румунії, називалась:
- а) Трансільванією;
  - б) Трансністрією;
  - в) Валахією;
  - г) Буковиною.
- 16 Політичний режим і система державної влади з використанням насильницьких засобів у процесі управління, відсутністю плюралізму і демократичних свобод, обмеженням політичних прав усього населення – це:
- а) абсолютизм;
  - б) комунізм;
  - в) фашизм;
  - г) тоталітаризм.
- 17 Керівником «Райкомісаріату Україна» у вересні 1941 р. було призначено ....., а столицю – місто .....
- 18 Роком суцільної колективізації Західної України став:
- а) 1949 р.;
  - б) 1950 р.;
  - в) 1951 р.;
  - г) 1952 р.
- 19 Номенклатура – це:
- а) та частина населення, яка

- а) Л. Кучма;
- б) Л. Кравчук;
- в) В. Чорновіл;
- г) Л. Лук'яненко.

користувалася певними пільгами у радянському суспільстві;
 б) партійно-господарська верхівка, яка займала панівне становище у системі управління державою;
 в) список посадових осіб у державній установі;
 г) список вищого командного складу Радянської армії та флоту.

15 Декларація про державний суверенітету країни була прийнята:

- а) 16 червня 1987 р.;
- б) 16 липня 1990 р.;
- в) 1 грудня 1991 р.;
- г) 24 серпня 1991 р.

20 Розставте події у хронологічній послідовності:

- а) прийняття Верховною Радою України Конституції України Л. Кучма;
- б) Декларація про державний суверенітет;
- в) відновлення діяльності КПУ;
- г) Закон про Збройні Сили;
- д) затвердження Верховною Радою України тризуба малим гербом України.

Варіант 2

1 Перший український уряд, утворений УЦР, називався:

- а) Раднарком;
- б) Генеральний секретаріат;
- в) Народний секретаріат;
- г) Рада Міністрів.

6 Лідерами Директорії були:

- а) С. Петлюра та М. Грушевський;
- б) В. Винниченко та С. Петлюра;
- в) М. Грушевський та В. Винниченко;
- г) М. Грушевський та М. Шаповал.

2 Розташуйте події у хронологічній послідовності:

- а) проголошення політики коренізації в СРСР;
- б) запровадження непу;
- в) входження радянської України до складу СРСР;
- г) початок індустріалізації;
- д) початок колективізації сільського господарства.

7 Головні пріоритети в ході індустріалізації надавалися:

- а) легкій промисловості, сільському господарству та індивідуальній праці;
- б) важкій промисловості, сільському господарству та колективній праці;
- в) важкій промисловості та колективній праці;
- г) сільському господарству та індивідуальній праці.

3 До складу Польщі у міжвоєнний період входили такі українські землі:

- а) Східна Галичина, Західна Волинь, Полісся;
- б) Східна Галичина, Західна Волинь, Полісся, Холмщина, Підляшшя;

8 Президентом Карпатської України був:

- а) В. Бачинський;
- б) А. Волошин;
- в) Д. Донцов;
- г) Є. Петрушевич.

- в) Буковина, Бессарабія; Східна Галичина, Західна Волинь;
г) Закарпаття, Буковина, Бессарабія.
- 4 Члени ОУН у боротьбі за незалежність України віддавали перевагу:**
а) парламентським формам боротьби;
б) організованим у рамках закону демонстраціям;
в) терористичним актам, еспропріації та саботажу;
г) культурно-просвітницькій діяльності.
- 5 Німецькі війська вступили до Києва:**
а) у червні 1941 р.;
б) у липні 1941 р.;
в) у вересні 1941 р.;
г) у листопаді 1941 р.
- 11 У військових діях на території України в 1941-1944 рр. не брали участі:**
а) радянська армія;
б) Польська Армія Крайова;
в) англо-французькі союзні війська;
г) ОУН-УПА;
д) радянські партизанські загони.
- 12 Встановіть відповідність:**
а) 22 червня 1941 р.	1) оборона Києва;
б) 23-29 червня 1941 р.	2) оборона Севастополя;
в) 5 серпня – 16 жовтня 1941 р.	3) оборона Одеси;
г) 11 липня – 19 вересня 1941 р.	4) напад Німеччини на СРСР;
д) жовтень 1941 р. – 3 липня 1942 р.	5) танковий бій у районі Луцьк-Броди-Рівне.
- 9 Тарас Бульба-Боровець був організатором:**
а) УПА;
б) Української Національної Ради;
в) «Поліської Січі»;
г) УГВР
- 10 Політика фашистської Німеччини на окупованій українській території здійснювалася згідно з планом, який мав назву:**
а) «Зелена папка Герінга»;
б) Генеральний план «Ост»;
в) «Бліцкріг»;
г) «Барбароса».
- 16 Найбільша танкова битва початкового етапу Великої Вітчизняної війни (23-29 червня 1941 р.) відбулася в районі:**
а) Вінниця – Жмеринка – Тульчин – Умань;
б) Шепетівка – Бердичів – Житомир;
в) Луцьк – Броди – Рівне – Дубно;
г) Біла Церква – Богуслав – Васильків.
- 17 Розташуйте у хронологічній послідовності дії руху опору в Україні під час Другої світової війни:**
а) карпатський рейд С. Ковпака;
б) створення Української повстанської армії;
в) прийняття Акта проголошення відновлення Української держави;
г) створення Українського штабу партизанського руху.

- 13 Післявоєнний голод в Україні був упродовж:
а) 1945 р.;
б) 1946 – 1947 рр.;
в) 1947 – 1948 рр.;
г) 1948 – 1949 рр.
- 14 Українська громадська група сприяння виконанню Гельсинських угод (Українська Гельсинська спілка) була створена:
а) 1966 р.;
б) 1970 р.;
в) 1976 р.;
г) 1980 р.
- 15 Першим прем'єр-міністром незалежної України став:
а) В. Мосол;
б) В. Фокін;
в) Є. Звягільський;
г) Л. Кучма.
- 18 У роки правління М.Хрущова розвиток присадибного господарства селян ..... :
а) заборонявся;
б) стимулювався;
в) обмежувався;
г) гальмувався.
- 19 Співдружність Незалежних Держав (СНД) було утворено:
а) 25 грудня 1990 р.
б) 27 жовтня 1991 р.;
в) 8 грудня 1991 р.;
г) 28 червня 1992 р.
- 20 Як вплинула «Помаранчева революція» на міжнародний статус України?
а) сприяла зростанню міжнародного авторитету України як демократичної держави;
б) сприяла падінню міжнародного авторитету України як держави, в якій влада не контролює ситуацію;
в) вона жодним чином не вплинула на міжнародний авторитет України, тому що була її суто внутрішньою справою;
г) призвела до наростання кризових явищ в економічній, політичній, культурній і духовній сферах українського суспільства.

Варіант 3

- 1 Який документ проголосив автономію України у складі Російської держави:
а) IV універсал Центральної Ради;
б) спеціальний указ Тимчасового уряду;
в) I універсал Центральної Ради;
г) декрет більшовиків.
- 2 Роком великого перелому називають:
а) 1927 р.;
б) 1928 р.;
в) 1929 р.;
г) 1930 р.
- 6 Першим президентом Української академії наук у 1918 р. став:
а) М. Василенко;
б) В. Вернадський;
в) М. Чубинський;
г) М. Грушевський.
- 7 Розташуйте у хронологічній послідовності події, що відбувалися на теренах Західної України в 20-30-х рр. ХХ ст.:
а) проголошення незалежності Карпатської України;
б) заснування у Львові таємного

- Українського університету;
в) створення Української військової організації у Празі (УВО);
г) створення Українського народно-демократичного об'єднання (УНДО);
д) створення Організації українських націоналістів (ОУН).
- 3 Кампанія польської влади у Східній Галичині з метою «умиротворення» українського населення:**
а) колабораціонізм;
б) денаціоналізація;
в) пацифікація;
г) націоналізація.
- 4 Українські етнічні землі, що перебували у складі Польської держави, були включені до СРСР у:**
а) березні 1938 р.;
б) листопаді 1939 р.;
в) червні 1940 р.;
г) вересні 1941 р.
- 5 З території України в східні райони СРСР у 1941-1942 рр. було евакуйовано підприємств:**
а) понад 500;
б) 1000;
в) близько 1500;
г) близько 2000.
- 11 Акт відновлення Української держави було проголошено:**
а) 25 червня 1941 р. в Одесі;
б) 28 червня 1941 р. в Києві;
в) 30 червня 1941 р. у Львові;
г) 30 листопада у Рівному.
- 12 Коли відбулися зазначені події:**
а) початок Другої світової війни; б) приєднання Західної України до
1) 15 березня 1939 р.
2) 23 серпня 1939 р.
3) 1 вересня 1939 р.
- 8 Радянсько-німецький Договір про ненапад (так зв. пакт «Молотова-Ріббентропа»), а також таємну угоду про розмежування сфер інтересів у Східній Європі було підписано:**
а) 23 серпня 1939 р.;
б) 28 вересня 1939 р.;
в) 14 жовтня 1942 р.;
г) 21 грудня 1940 р.
- 9 Для боротьби з Радянською армією в складі військ СС із українців була (и) створена (і):**
а) УПА;
б) дивізія «Полісся»;
в) «Січові стрільці»;
г) батальйони «Нахтігаль» та «Роланд».
- 10 Центром Рейхскомісаріату Україна було місто:**
а) Київ;
в) Рівне;
б) Львів;
г) Вінниця.
- 16 Вивезені до Німеччини на примусові роботи в роки Великої Вітчизняної війни слов'яни отримали назву:**
а) оstarбайтери;
б) колабораціоністи;
в) штрейкбрехери;
г) люмпени.
- 17 Післявоєнна відбудова народного господарства України характеризувалася:**
а) швидкою відбудовою усіх галузей економіки;
б) швидкою відбудовою важкої промисловості при повному

- СРСР;
в) пакт Молотова-Рібентропа;
г) проголошення Карпатської України.
- 4) 17 вересня 1939 р.
- ігноруванні легкої промисловості та сільського господарства;
в) швидкою відбудовою важкої промисловості при недостатній увазі до легкої промисловості;
г) швидкою відбудовою легкої та харчової промисловості.
- 13 Операція «Вісла» була проведена у:**
а) вересень-листопад 1947 р.;
б) квітень-серпень 1947 р.;
в) червень-вересень 1948 р.;
г) березень-травень 1948 р.
- 18 Для загальної характеристики періоду правління М. Хрущова доцільно використовувати термін:**
а) культ особи;
б) націоналізація;
в) волюнтаризм;
г) популізм.
- 14 Дисиденти не вдавалися до:**
а) поширення статей і книг через самвидав;
б) шпигунської діяльності;
в) розповсюдження листівок;
г) критичних виступів по радіо і телебаченню.
- 19 Акт про державну незалежність України був проголошений Верховною Радою:**
а) 21 серпня 1990 р.;
б) 24 серпня 1991 р.;
в) 24 серпня 1992 р.;
г) 1 грудня 1992 р.
- 15 Національну грошову одиницю гривню ввели в обіг у:**
а) 1992 р.;
б) 1994 р.;
в) 1996 р.;
г) 1997 р.
- 20 Хронологічні рамки Євромайдану і Революції гідності наступні:**
а) 21 листопада 2013 – 22 лютого 2014;
б) 24 листопада 2013 – 1 грудня 2013;
в) 8 грудня 2013 – 21 лютого 2014;
г) 22 грудня 2013 – 22 січня 2014.

Варіант 4

- 1 Серед причин падіння авторитету Центральної Ради в Україні навесні 1918 р.:**
а) домінування соціалістичних настроїв серед членів Центральної Ради;
б) втрата соціальної основи внаслідок непослідовної соціально-економічної політики;
в) введення російської мови як державної;
г) послідовна політика на збереження національно-державної незалежності УНР.
- 6 Офіційна назва держави П. Скоропадського:**
а) УНР;
б) Директорія;
в) Українська держава;
г) Україна.
- 2 Установіть послідовність**
- 7 Аграрна революція – це:**

- ухвалення державно-правових актів України:**
- а) Четвертий Універсал Української Центральної Ради;
 б) Конституція Української Народної Республіки;
 в) Універсал Директорії Української Народної Республіки про злуку УНР та ЗУНР;
 г) перша Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки.
- 3 До складу Румунії у 20-30-х рр. XX ст. входили такі українські землі:**
- а) Східна Галичина, Волинь, Полісся;
 б) Полісся, Бессарабія, Закарпаття;
 в) Буковина, Бессарабія;
 г) Закарпаття, Буковина, Бессарабія.
- 4 Північна Буковина і Придунайські українські землі увійшли до складу УРСР у:**
- а) вересні 1939 р.;
 б) червні 1940 р.;
 в) червні 1941 р.;
 г) липні 1941 р.
- 5 Співпраця населення завойованих держав з окупаційним режимом:**
- а) антисемітизм;
 б) апатрицизм;
 в) колабораціонізм;
 г) расизм.
- 11 Українську Національну Раду, що була створена у Києві в роки Великої Вітчизняної війни, очолив(а):**
- а) І. Рогач;
 б) О. Теліга;
 в) М. Величківський;
 г) О. Ольжич.
- 12 Командирами партизанських загонів на території України були:**
- а) С. Ковпак;
 б) Я. Стецько;
- а) зміна форм власності на селі, яка супроводжується важливими соціальними зрушеннями;
 б) селянський бунт;
 в) прогрес у розвитку с.-г знарядь праці;
 г) процес створення політичних партій на селі.
- 8 Творцем ідеології інтегрального націоналізму був:**
- а) В. Липинський;
 б) Д. Донцов;
 в) В. Винниченко;
 г) І. Липа.
- 9 Організатором і керівником ОУН протягом 1929 – 1938 рр. був:**
- а) Д. Донцов;
 б) Є. Коновалець;
 в) А. Мельник;
 г) С. Бандера.
- 10 Український штаб партизанського руху (УШПР) було утворено:**
- а) квітень 1941 р.;
 б) червень 1942 р.;
 в) травень 1942 р.;
 г) березень 1940 р.
- 16 Широкомасштабне визволення УРСР почалося у результаті:**
- а) Сталінградської битви;
 б) Курської битви;
 в) битви за Дніпро;
 г) Корсунь-Шевченківської битви.
- 17 Встановіть правильну хронологічну відповідність подій Другої світової війни:**
- а) напад Німеччини на 1) 6 листопада 1943 р.

- в) О. Федоров;
- г) С. Бандера;
- д) О. Сабуров

- СРСР;
- б) визволення Києва;
- в) проголошення української держави у Львові;
- г) вступ радянських військ на територію Західної України.
- 2) 17 вересня 1939 р.
- 3) 22 червня 1941 р.
- 4) 30 червня 1941 р.

13 **Формування сучасної території України завершилося остаточно у:**

- а) 1939 р.;
- б) 1944 р.;
- в) 1945 р.;
- г) 1954 р.

18 **Із вказаних тверджень виберіть ті, які характеризують політику радянського керівництва щодо церкви:**

- а) прокотилася нова хвиля по закриттю церков;
- б) було легалізовано діяльність протестантських церков;
- в) проведено широку антирелігійну кампанію у засобах масової інформації;
- г) у вищих навчальних закладах було скасовано курс атеїзму.

14 **Характерними рисами розвитку політичного життя в 1965-1985 рр. були (виберіть невірну відповідь):**

- а) підміна справжнього народовладдя формальним представництвом трудящих у радах;
- б) зростання бюрократичного апарату;
- в) послаблення ідеологічного диктату;
- г) висунення гасла про «розвинутий соціалізм».

19 **Головні принципи зовнішньої політики України вперше були викладені в документі:**

- а) Акт проголошення незалежності України;
- б) Декларація про державний суверенітет;
- в) Конституція України;
- г) Закон України «Основні напрями зовнішньої політики України».

15 **Конституція незалежної України була прийнята Верховною Радою України:**

- а) 28 серпня 1994 р.;
- б) 28 червня 1995 р.;
- в) 28 червня 1996 р.;
- г) 28 серпня 1997 р.

20 **Розставте події у хронологічній послідовності:**

- а) прийняття Верховною Радою України Конституції України Л. Кучма;
- б) Декларація про державний суверенітет;
- в) відновлення діяльності КПУ;
- г) Закон про Збройні Сили;
- д) затвердження Верховною Радою України тризуба малим гербом України.

ПРИКЛАДИ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОКР «Бакалавр» Напрямок підготовки <u>ветеринарна медицина</u>	Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук 2020–2021 н.р.	Екзаменаційний білет № 1 з дисципліни історія дипломатії	Затверджую Завідувач кафедри _____ Білан С.О. _____ 2020 р.
Екзаменаційні питання			
3. Предмет, завдання, методологічні принципи та джерела вивчення курсу «Історія дипломатії».			
4. Політична карта Європи кінця XV – XVI ст.			

Тестовий блок

1. Перший міжнародний договір було укладено:	
1	1296 р. д. н. е.
2	1240 р. д. н. е.
3	33 р. н. е.
4	невідомо

2. «Перший загрозливий дзвіночок» для дипломатії Риму пролунав:	
1	9 р. н. е.
2	308 р. н. е.
3	72 р. д. н. е.
4	Жодного «дзвіночка» не було

3. Вестфальську угоду було підписано:	
1	24 жовтня 1648 р.
2	28 червня 1918 р.
3	5 липня 1657 р.
4	9 червня 1815 р.

4. Друга світова війна почалася	
1	1 вересня 1939 р.;

2	2 вересня 1941 р.;
3	22 червня 1941 р.;
4	9 травня 1941 р.

5. Християнство на Русі офіційно було прийняте:	
1	у 955 р. за княгині Ольги;
2	у 988 р. за князя Володимира Великого;
3	у 1036 р. за князювання Ярослава Мудрого;
4	у 1120 р. за князювання Володимира Мономаха.

6. Першого постійного представника за кордоном в історії середньовіччя було призначено:	
1	1463 р.
2	1440 р.
3	1519 р.
4	1380 р.

7. Промовців, ораторів, послів у стародавньому Римі називали:	
---	--

(у бланку відповідей подати одним словом)

8. Віденський конгрес завершився:

а) Підписанням Заключного акту	
б) Нічим	
в) Укладанням Священного союзу	
г) Позбавленням Росії права голосування в ООН	

9. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	прийняття Верховною Радою України Конституції України;
2	Декларація про державний суверенітет;
3	Вступ України у ООН;
4	Вступ України у ЮНЕСКО;
5	Прийняття ВР України закону про засади внутрішньої та зовнішньої політики

10. Навігаційний акт було прийнято:

1	5 серпня 1651 р.
2	24 жовтня 1655 р.
3	19 червня 1819 р.;
4	14 липня 1717 р.;
5	9 червня 1815 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ОКР «Бакалавр» Напрямок підготовки <u>ветеринарна</u> <u>медицина</u>	Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук 2020–2021 н.р	Екзаменаційний й білет № 10 з дисципліни історія дипломатії	Затверджую Завідувач кафедри _____ Білан С.О. _____ 2020 р.
--	---	---	---

Екзаменаційні питання

1. Назвіть та коротко розкрийте головну суть основних категорій і понять дипломатії як науки.
2. Дипломатія Франції ХУІІ ст. (коротка характеристика).

Тестовий блок

1. Яка структура стала центром європейської політики після падіння Римської імперії ?			провінцій Польської держави – Руське воєводство;
1	Золота орда;	3	залучення її до військового союзу у боротьбі проти Литви;
2	Київська Русь;		
3	Римська церква;	4	використання її як провідного центру транзитної торгівлі зі Сходу на Захід.
4	Ставка Атілли.		

2. Згідно з чинною Конституцією, Україна є:		4. Віче – так на Русі називали	
1	парламентською республікою;	1	зібрання дорослих чоловіків – глав родин, які проживали в містах;
2	парламентсько-президентською республікою;	2	службовий апарат боярських вотчин;
3	президентською республікою;	3	керівництво давньоруського війська;
4	президентсько-парламентською республікою	4	державний апарат

3. За оцінками українських вчених, метою політики польських королів у землях Галичини в XIV-XV ст. було		5. Вестфальська мирна угода започаткувала систему міжнародних відносин:	
1	утвердження її статусу як автономного «королівства Руського» в складі Польської держави;	1	Віденську;
		2	Ялтинсько-Потсдамську;
2	перетворення її в одну з	3	Версальську;
		4	Вестфальську.

		а) Людовик XI	1) Англія	
6. Конституція незалежної України була прийнята Верховною Радою України		б) Н. Макіавеллі	2) Франція	
		в) Генрих УІІІ	3) Італія	
		г) Карл У	4) Іспанія	
1	28 серпня 1994 р.;			
2	28 червня 1995 р.;	9. Розташуйте події у хронологічній послідовності		
3	28 червня 1996 р.;			
4	28 серпня 1997 р.		1	Паризькі угоди;
7. Як прийнято називати історичний період, що він є пов'язаний з часами кризи римсько-католицької релігії і і формування антисхоластичного типу мислення, гуманістичної культури, мистецтва і світогляду?			2	Вестфальська мирна угода;
			3	Декларація незалежності США;
		4	Англійська буржуазна революція;	
		5	Війна за іспанську спадщину	
		10. Концепція «державного інтересу»:		
		1	Кінець ХУ – початок ХУІ ст.	
	<i>В бланку відповідей вказати термін</i>	2	Середина ХУІІ – ХУІІІ ст.	
		3	Середина ХУІ ст.	
8. Установіть відповідність		4	ХУІІІ ст.	

АРХІТЕКТУРНІ ШЕДЕВРИ Д. ДЯЧЕНКА У ГОЛОСІЄВО

Національний університет біоресурсів і природокористування України є носієм традицій аграрної освітянської культури, осередком збереження духу і здобутків науковців, які творили, творять і будуть творити у стінах Alma Mater.

Перлиною українського необароко є ряд будівель університету. Творцем архітектурних шедеврів є новатор архітектурного напрямку Д. Дяченко. Саме у комплексі будівель університету талант здочого виявився у тонкому розумінні національного колориту суто української архітектури, дбайливого ставленні до природного оточення, рельєфу мальовничої місцевості.

Найбільш яскраво новаторство Д. Дяченка відобразилося у проектуванні ним корпусів Київського сільськогосподарського інституту (нині Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП України), споруджених у мальовничому Голосіївському лісі. Замовлення на розробку проектної документації Д. Дяченко отримав у 1923 р. За планом, створеним 1925 р., комплекс інституту мав складатися із 12 споруд, що утворювали єдиний архітектурний ансамбль. Щоправда, час вніс свої корективи у плани. Власне Д. Дяченко брав участь у зведенні шести корпусів – лісотехнічного (1-й навчальний корпус), агрохімічного (2-й навчальний корпус), хліборобського, або землеробства і механізації (4-й навчальний корпус), факультетів; «професорського корпусу» та двох студентських гуртожитків. Архітектор ревно відносився до свого дітища. Він тижнями жив у бараках разом з виконробами і простими робітниками, особисто керуючи будівництвом. Цікаво, що у будівництві перших корпусів використовували цеглу, заготовлену для найвищої у Російській імперії дзвіниці (110 м) Іонінського монастиря на Звіринці. Споруди у Голосієві не є рівноцінні в мистецькому аспекті. Зокрема, декор студентських гуртожитків з міркувань економії спрощено до мінімуму. Інші ж споруди є зразками високого архітектурного мистецтва з бездоганними білоблакитними фасадами з українським національним колоритом.

Першим споруджено двоповерховий (нині триповерховий) необароковий корпус лісотехнічного факультету (1927р.) – один із найсамобутніших і найоригінальніших в архітектурній спадщині сучасної України. У його плануванні Д. Дяченко використав функціональні принципи, які створювали максимум комфорту для навчання студентів. Тут були, зокрема, великі аудиторії з природним

освітленням та ефектний вестибюль, оточений галереями з аркадами. Головний фасад прикрашають три ризаліти, що виступають, центральний з яких поділений по вертикалі шістьма пілястрами з капітелями з рослинним декором. Завершує фасад великий бароковий фронтон. Поверхню стін між ризалітами на різних поверхах заповнено арками та пілястрами. Поверхи розмежовує складнопрофільний карниз. Над арковими та прямокутними вікнами розміщено трикутні фронтончики-сандрики.

1927 р. було завершено і двоповерховий будинок для професорів і викладачів Інституту, у якому Д. Дяченко до необарокових елементів додав модернові. Дах прикрашено «заломами» та мансардними вікнами з бароковим обрамленням. Головний фасад оформлено аркадою, а вікна ризалітів, що виступають, прикрашено трикутними сандриками. Портал будинку увінчано стилізованим ліпним бароковим картушем.

1929 р. було збудовано корпус землеробський, в оформленні якого наявні архітектурні елементи, використані архітектором під час створення двох попередніх корпусів. Стіни обабіч центрального входу декоровано чотирма гранчастими пілястрами, що підтримають складнопрофільований карниз. Над ним – трикутний фронтон з бароковою ліпниною – листям аканту, та трьома арковими вікнами з сандриками. Бічні крила корпусу на висоту двох поверхів прикрашено аркадами, в яких розміщено два яруси вікон прямокутної і сегментоподібної форми – данина стилю «модерн».

Агрохімічний інститут (1931 р.), що також поєднав у собі риси необароко і модерну, складається з двох об'ємів: триповерхового корпусу та двоповерхового крила з мансардними вікнами та дахом із «заломом». Центральною віссю фасаду крила є видовжене модернове вікно, що освітлює внутрішні сходи другого та третього поверхів. Стіни розчленовано пілястрами і над вікнами оздоблено декоративними архівольтами (дугами). Головний фасад, декорований двома ризалітами і складнопрофільними карнизами, завершується бароковим фронтоном з ліпним зображенням хімічної реторти. Пілястри ділять його на п'ять частин; центральне вікно третього поверху декороване бароковим «розірваним» сандриком.

На початку 1930-х років необарокові споруди Д. Дяченка піддано різкій критиці. Це було обумовлено початком боротьби з «проявами українського націоналізму» в мистецтві та зміною політичної кон'юнктури в архітектурі. У цей час у фаворі можновладців опинився помпезний стиль «ампір» - холодний, часто незграбний, уособлення величі й могутності радянської імперії. Тож

українське необароко та його автор вже не вписувалися у шкалу радянської естетики. Нападки посилилися після перенесення у 1934 р. столиці з Харкова до Києва та розробки генерального плану перебудови міста з метою перетворення його на «зразкове соціалістичне». У ньому не було місця для оригінальних споруд, які, на думку тогочасних «експертів», не становили ані художньої, ані історичної цінності та нагадували про «тяжкі часи» для українського народу. Згідно з цим «планом» підлягали знищенню Софійський та Михайлівський Золотоверхий монастирі, на місці яких передбачалося влаштувати велику площу, оточену урядовими спорудами. Лише небагато сміливців – представників української інтелігенції, серед них і Д. Дяченко – наважились виступити на захист приречених пам'яток. За цей вчинок майже всі вони зазнали репресій і загинули у сталінських таборах.

Органи ДПУ вперше заарештували Д. Дяченка у Києві 1931 р. Традиційно банальне звинувачення – «участь у контрреволюційній націоналістичній діяльності» - не підтвердилося. Архітектор залишився на волі. Однак після цього він уже не створював необарокових споруд, а обмежився конструктивізмом (до якого радянська влада ставилася лояльно) у поєднанні зі «сталінським ампіром» з елементами класицизму. У цьому стилі виконано, зокрема, проект зоотехнічного факультету Сільськогосподарського інституту (нині 3-й навчальний корпус). У 1937 р. Д. Дяченко, рятуючись від переслідувань, виїздить до Москви. Вдруге його заарештували 1941 р. і засудили до восьми років таборів, у яких він помер 1942 р. від виснаження й голоду. Архітектора було реабілітовано у 1957 р.

Александр

На подлинномъ собственною ЕГО
ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕ-
СТВА рукою подписано „Было по
сему“ въ Царскомъ Селѣ 8 Іюня
1898г.

Вѣрно: Директоръ Ковалевскій.

ПОЛОЖЕНІЕ

о Кіевскомъ политехническомъ
институтѣ

ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА II.

1. Кіевскій политехническій институтъ ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА II есть высшее учебное заведеніе, имѣющее цѣлью сообщать учащимся въ немъ техническое образованіе. Онъ раздѣляется на четыре отдѣленія: химическое, механическое, инженерное и сельскохозяйственное.

Примѣчаніе. Подробный уставъ института утверждается Министеромъ Финансовъ. ...

4. Науки и учебныя занятія, входящія въ составъ преподаванія въ институтѣ, распредѣляются по отдѣленіямъ, въ слѣдующемъ порядкѣ:

Въ механическомъ отдѣленіи: ...

Въ инженерномъ отдѣленіи: ...

Въ химическомъ отдѣленіи: ...

Въ сельско-хозяйственномъ отдѣленіи:

Богословіе, физика, химія, элементарная механика, сельскохозяйственная метеорологія, геологія, ботаника, зоологія, низшая геодезія, механика въ приложеніи къ сельскому хозяйству, строительное искусство въ приложеніи къ сельскому хозяйству, земледѣліе, зоотехнія, политическая экономія, сельско-хозяйственная экономія и статистика, энциклопедія лѣсныхъ наукъ, сельско-хозяйственная технологія, ветеринарія, садоводство и огородничество. Преподаваніе сопровождается упражненіями и практическими занятіями въ учебно-вспомогательныхъ учрежденіяхъ.

Для желающихъ преподаются иностранныя языки.

Примѣчаніе. Распредѣленіе предметовъ преподаванія по отдѣленіямъ можетъ быть измѣняемо по представленію совѣта института, съ утвержденія Министра Финансовъ.

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Витоки Національного університету біоресурсів і природокористування України беруть свій початок із сільськогосподарського відділення й ветеринарного факультету Київського політехнічного інституту, відділення лісівництва Інституту сільського господарства і лісівництва в м. Маримонті (Польща).

Сільськогосподарське відділення Київського політехнічного інституту (відкрите 1898 р.) трансформувалось у 1918 р. у сільськогосподарський (агрономічний) факультет, а у 1922 р. – Київський сільськогосподарський інститут, який став самостійним вищим навчальним закладом.

Першим деканом став магістр сільського господарства, дійсний статський радник, заслужений професор і завідувач кафедри зоотехнії Микола Петрович Чирвинський, здобутки якого увійшло у скарбницю вітчизняної науки. До речі, цей вчений у 1905 р., після відновлення автономії ВНЗ, став першим виборним директором КПІ.

Підвалиною сільськогосподарського відділення КПІ стали ботанічна й зоологічна лабораторії, зоологічний музей, лабораторії та кабінети часткового і загального землеробства, часткової й загальної зоотехнії, станція випробування сільськогосподарських машин тощо.

Одну з найбільших у країні ботанічних лабораторій створив професор Євген Пилипович Вотчал, якого запросили на роботу в КПІ за пропозицією К.І. Тимірязєва. Маючи багатий досвід роботи у фітофізіологічних лабораторіях Московського університету, Петровської землеробської і лісової академії, Варшавського університету, ґрунтовно ознайомившись з організацією роботи лабораторій, дослідних станцій Відня, Інсбрука, Цюріха, Берна,

Гейдельберга, Галле, Берліна, Є.П. Вотчал уже з перших років існування лабораторії перетворив її у центр еколого-фізіологічних досліджень. Завдяки блискучому таланту, організаторським здібностям, невтомній праці Є.П. Вотчал започаткував школу українських ботаніків-фізіологів. Поряд із ним працювали його учні й однодумці, пізніше визначні вчені В.Р. Заленський, В.В. Колкунов, М.К. Малюшицький, І.М. Толмачов, О.М. Кекух, А.С. Оканенко, М.І. Орловський, О.О. Табанецький, І.Ф. Завгородній, П.Є. Ярошинський та ін.

Перший випуск учених-агрономів відбувся у 1903 р. у кількості 32 осіб. Головою державної екзаменаційної комісії був відомий учений-хімік, почесний член популярного Київського товариства природодослідників Д.І. Менделєєв, який дав високу оцінку випускникам.

У 1915–1917 рр. КПІ, як і ряд інших вузів, не функціонував. Навчання у вузі відновилося у 1918 р. Головою правління ради факультету у 1918-1920 рр. був відомий проф. В.В. Колкунов, заступником – проф. П.Є. Вотчал, деканом – шанований у наукових колах проф. зоології М.Ф. Кащенко.

У перший період існування радянської влади в існуючих та новостворюваних навчальних і наукових закладах працювали педагоги та вчені старої генерації. Вони прагнули зробити свій внесок у вирішення проблем відбудови та подальшого розвитку економіки, в тому числі аграрного сектору. Серед першочергових якнайшвидшого вирішення вимагала проблема підготовки сільськогосподарських кадрів – висококваліфікованих спеціалістів, насамперед агрономів.

Зведення перших навчальних корпусів у Голосієво розпочалося у 1926-1929 рр. за проектами архітектора Д.М. Дяченка.

У 1926 р. КСГІ є одним із піонерів сільськогосподарської науки й агрономічної освіти в центральній частині України.

КГСІ очолювали В.Ф. Бобров (1922-1923), І.І. Касьяненко (1923-1924), П.В. Чалий (1924-1926), Г.С. Мазуркевич (1926-1930), М.І. Дмитрієв (1930-1931). Інститут поступово розширювався, і в 1930 р. до його складу входило вже декілька факультетів та підрозділів: організації сільського господарства з 1927 р. (готував агрономів-організаторів, декан — проф. І.М. Щоголів з 1923 по 1936 рр); лісо-інженерний з 1925 р. (декан — проф. Є.В. Алексєєв); агропедагогічне відділення з 1924 р. (готувало агрономів-педагогів, зав. відділенням — проф. І.М. Стойкевич); механізації сільського господарства, створений у 1929 р. на базі відділу сільськогосподарського машинобудівництва Білоцерківського політехнікуму, переведеного до КСГІ (декан — проф. В.А. Нерехтський); агрохімії і ґрунтознавства (декан — доцент З.К. Лісовий); меліоративно-гідротехнічний з 1924 р. (декан — доцент Ф. Тесленко); культурно-технічний з 1928 р. (декан — проф. О.О. Табенецький); робітничий факультет (декан — доцент Б.Н. Шведов; відкритий 19 травня 1921 р.); землевпорядкування з 1924 р. (декан — проф. М.М. Гершонов); зоотехнічний з 1923 р. (декан — проф. В.П. Устьянцев); навчальні господарства та випробувальні станції. До 1929-30 навч. року на факультетах діяли предметні комісії, які здійснювали навчально-методичну роботу, з 1930 р. їх функції перейшли до кафедр.

У складі КГСІ функціонувало 7 кафедр: хліборобства (завідувач, проф. Колкунов В.В.), скотарства (проф. Устьянцев В.П.), ґрунтознавства (проф. Левченко Ф.І.), сільськогосподарської економіки (проф. Веселовський С.Ф.), сільськогосподарської

епізоотології (доцент Щоголів І.М.), сільськогосподарської технології (проф. Кухаренко І.А.), сільськогосподарської ботаніки (проф. Яната О.А.). В інституті працювали біологічні групи – фізіології і мікробіології (акад. Вотчал Є.П.), зоології (проф. Лебедев О.Г.) і ветеринарії (проф. Павловський К.І.).

У вересні 1930 р., за рішенням уряду України відбулося об'єднання лісового факультету Харківського сільськогосподарського інституту і лісоінженерного факультету КСГІ і на їх основі утворився Український-Київський лісотехнічний інститут, директорами якого були: В.С. Кулібаба (1930-1932), А.П. Ліждвой (1932-1937), А.Г. Солдатов (1937-1940), С.О. Максимов (1940-1941), І.М. Житов (1944-1946), В.А. Шевченко (1946-1949), І.М. Шитов (1949-1954).

Значний внесок в організацію цього інституту, у розвиток лісової освіти й науки зробили такі вчені й керівники, як професори Г.М. Висоцький та Є.В. Алексеєв, роботу яких успішно продовжували академік АН УРСР П.С. Погребняк, професор Д.Д. Лавриненко.

1920 р. починає свою роботу ветеринарний факультет Київського політехнічного інституту, з 1921 р. функціонує уже як самостійний Київський ветеринарно-зоотехнічний інститут, із 1930 р. діє Київський ветеринарний інститут. Його керівниками були: професори В.К. Ліндеман (1921), Ф.З. Омельченко (1922-1924), А.К. Скороходько (1924-1927), А.П. Любченко (1927-1937), Р.В. Пряжко (1938-1941), С.Ю. Ярослав (1943), П.М. Жованик (1944), І.О. Мойсеєнко (1944-1945), І.О. Поваженко (1946-1947), В.М. Лемішко (1947-1956), доцент Ю.Г. Шматок (1956-1957).

У роки Великої Вітчизняної війни КСГІ знаходився в евакуації у м. Алма-Ата і функціонував у складі Казахського сільськогосподарського інституту.

У квітні 1944 р. навчальний заклад відновив свою роботу в м. Києві. Сільськогосподарський інститут очолювали проф. Т.С. Долгополов (1938-1941, 1944-1952) та доцент В.Ф. Пересипкін (1952-1954).

У 1948 р. за високі досягнення в навчальній та науковій роботі, а також з нагоди свого 50-річчя, інститут був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора.

Київський лісогосподарський інститут розпочинає свою історію із Варшавської лісової школи, яку було приєднано до Інституту сільського господарства м. Маримонт (Польща) й у 1840 р. останній реорганізовано в Інститут сільського господарства і лісівництва, згодом (1862 р.) переведеного до м. Ново-Олександрії (нині - м. Пулави, Польща). Науковим керівником навчального закладу у 90-х рр. був відомий вчений-природодослідник професор В.В.Докучаєв. На початку першої світової війни (1914 р.) частину факультетів Ново-Олександрійського інституту сільського господарства і лісівництва включено до складу Харківського інституту сільського господарства і лісівництва (із 1921 р.), інша частина факультетів Ново-Олександрійського інституту стала базою для формування нинішнього Варшавського аграрного університету. У 1930 р. лісовий факультет Харківського СГІ перенесли до Києва й об'єднали із лісоінженерним факультетом Київського СГІ. Результатом злиття став Український лісотехнічний інститут, який у цьому ж році було реорганізовано у Київський лісогосподарський інститут.

У 1954 р. Київський сільськогосподарський і Київський лісогосподарський інститути були об'єднані в один навчальний заклад, який отримав назву «Ордена Трудового Червоного Прапора Українська сільськогосподарська академія» (УСГА). Першим

ректором академії став професор П.Д. Пшеничний (1954-1957), відомий вчений в галузі годівлі сільськогосподарських тварин і технології кормів.

У 1950-х рр. УСГА була не тільки одним з головних центрів підготовки кадрів сільського господарства України, а й центром його наукового забезпечення. З ініціативи провідних учених цього навчального закладу Рада Міністрів УРСР 1956 р. прийняла постанову про створення Української академії сільськогосподарських наук (УАСГН). Її першим президентом став академік П.А. Власюк. УСГА увійшла до її структури як учбова частина, а її керівниками були віцепрезиденти УАСГН професори В.С. Крамаров (1957–1959) і С.І. Лебедєв (1959–1962).

У 1957 р. до складу УСГА увійшов Київський ветеринарний інститут, на базі якого утворено два факультети – ветеринарний та зоотехнічний.

У 1960–1980-х рр. в академії було відкрито ряд факультетів і нових спеціальностей та спеціалізацій, збудовано комплекс навчальних корпусів факультетів механізації сільського господарства і економічного факультету; розпочато будівництво факультету ветеринарної медицини; організовано агрономічну дослідну станцію (с. Митниця), дослідну станцію м'ясного скотарства (с. Ворзель) та навчально-дослідне господарство (с. Велика Снітинка).

На всіх етапах розвитку університету розвивалась його наукова діяльність, виникали знані світові наукові школи, які очолювали вчені непересічного характеру. До цієї когорти належали: видатний біолог, акліматизатор і творець нових сортів овочевих, садових та декоративних рослин, засновник і директор Акліматизаційного саду Академії наук України та Помологічного музею академік

М.Ф. Кашенко; відомий ботанік-фізіолог, один із основоположників такої галузі науки, як фізіологія сільськогосподарських рослин, засновник української школи ботаніків-фізіологів академік Є.П. Вотчал; генетик-селекціонер професор О.Г. Лебедев; учений-грунтознавець, професор П.Р. Сльозкін; академік О.І. Душечкін та його послідовники – академіки П.А. Власюк, С.І. Лебедев, професор І.Л. Колоша (фізіологічні та агрохімічні основи живлення рослин) та інші.

1960–80-ті роки увійшли в історію нашого навчального закладу як період розширення міжнародних зв'язків. У ці роки навчалися і закінчили академію понад дві тисячі іноземців, вихідців більше, як із 100 країн Азії, Європи, Африки, Індокитаю, Південної Америки.

У 1982 р. при Українській сільськогосподарській академії була створена Вінницька філія, яка в 1991 р. стала самостійним інститутом (нині – Вінницький державний аграрний університет).

На базі Української сільськогосподарської академії у серпні 1992 р. створено Український державний аграрний університет, якому Постановою Верховної Ради України від 29 липня 1994 р. № 158 надано статус національного з наданням прав автономії та самоврядування. З цього часу він іменується як Національний аграрний університет і згідно з вищевказаною Постановою Верховної Ради України та Постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 1995 р. № 387 перебуває у функціональному управлінні останнього.

Для розширення навчальної, дослідницької та інноваційної діяльності Національного аграрного університету з метою задоволення потреб агропромислової, природоохоронної та інших галузей економіки, а також враховуючи необхідність адаптації такої діяльності до вимог міжнародних організацій дослідницьких

університетів у 2008 р. Національний аграрний університет перейменовано в Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП України). З 2010 р. йому надано статус самоврядного (автономного) дослідницького національного університету.

Із 2014 р. навчальний заклад очолив його вихованець – доктор педагогічних наук, професор С.М.Ніколаєнко.

Нормативні акти про надання дослідницького статусу та перейменування університету – це узаконення усіх новацій, запроваджених в університеті протягом останніх років.

Результат реформування університету чітко окреслив його перспективи – це поєднання навчальної, дослідницької, інноваційної, інформаційно-консультативної та навчально-виробничої діяльності. Отже, у сфері своїх здобутків університет є яскравим прикладом навчального закладу XXI століття.